

КАЗКИ НАРОДІВ СВІТУ

КАЗКИ НАРОДІВ СВІТУ

БІБЛІОТЕЧНА СЕРІЯ

Англійські народні казку

ДЛЯ МОЛОДШОГО
ШКІЛЬНОГО
ВІКУ

КИЇВ «ВЕСЕЛКА» 1981

*Это сборник
известных сказок,
в которых отразились
творческая фантазия,
мысли и чаяния,
надежды и мечты
английского народа.*

*Упорядкування,
вступне слово
та переказ з англійської
ОЛЕКСАНДРА ТЕРЕХА*

*Малюнки
СВІТЛАНІ КІМ*

© Київ. «Веселка». 1981.
упорядкування, вступне слово,
переказ українською мовою
та ілюстрації.

A 70802—076
M206(04)—81 203. 80. 4803020000.

Вступне слово

Колись давно правив у Англії один король. І було у нього три дочки. Старий він став, пора вже й на спочинок. Кому ж залишити королівство, владу?

Покликав він дочек до себе і почав питати, котра з них найдужче його любить.

Дві старші почали вихвалятися одна поперед однієї, як вони люблять батька. Так, мовляв, ніжно, так сильно, що й словами не сказати. І присягаються, що будуть вічно його любити.

А найменша не вихвалялася, сказала просто, без улесливих слів: любить вона його, як дочка батька.

Розгніався на неї король і вигнав з дому, а старших дочек винагородив за лестощі — розділив між ними своє королівство... І що ж виявилося? Те, що тільки найменша дочка любила батька по-справжньому, а старші безжаліно вигнали його потім з дому.

Таку історію розповів у одному з своїх творів великий англійський письменник Вільям Шекспір. Цей твір і цей письменник давно вже усвоювались в усьому світі.

А чи знаєте ви, діти, що історію цю взято з народної казки?

Саме так воно й було: у своїй славетній трагедії «Король Лір» Вільям Шекспір використав одну з англійських народних казок, так само як у інші свої твори широко вводив народні казкові образи.

А його комедія «Сон літньої ночі» — це сущільна казка. Одна з дійових осіб у ній — ельф, тобто лісовий дух Пак. Чи знаєте ви, що в цього лісового духа вірили й наші предки, які жили тут, на Україні? У нас він звався трохи інакше — Пек. Люди його побоювалися. Згадка про нього зберігається й досі в українській примовці: «Цур йому й пек».

Інші англійські письменники теж використовували у своїх творах казки англійського народу.

Це тому, що в казках народ вилив свою душу, свої мрії, свою віру в добро, красу і справедливість.

Подумайте і скажіть: що розповідає нам казка про трьох королівських дочок, яку використав у трагедії «Король Лір» Вільям Шекспір?

Про те, що король Лір був примхливий і свавільний, що він погано зновував своїх дочок і не міг розібратися, котра з них по-справжньому любить його, а котра ні?

Так, але не лише про це.

Казка вчить, що зло не вічне, що щирість і любов до правди зрештою переможуть його. Ось у чому її сила. Ось чому до неї звернувся великий англійський письменник.

Найбільша сила всіх справжніх народних казок у тому є, що вони вчать добра й людяності, правдивості і співчуття до скривдженіх.

В казках ніколи не буває так, щоб переміг хтось лихий. Перемагають тільки добрі й справедливі, нехай і зневажені,— хоч їм і доводиться зазнати чимало злигоднів і пережити багато небезпечних пригод.

Лихих же й несправедливих у казках всіх народів світу завжди чекає кара. Велетня-людожера з англійської народної казки «Джек і бобове стебло» покарав син бідної вдови, що зазнав чимало горя разом зі старою матір'ю. Злючому, жорстокому Рудому Еттінові відплатив за його злочини простий селянський хлопець. Лиха мачуха з казки «Криниця край світу» покарала себе сама: вирядила свою падчірку в далекий край, здавалося б, на певну загибел', а та знаїшла там своє щастя.

Давно вже помічено, що деякі казки різних народів бувають дуже схожі змістом.

Але водночас кожна з них має і свої відмінності.

Порівняйте хоч би німецьку народну казку «Бременські музиканти» з англій-

ською «Як Джек ходив щастя шукати». Ви побачите, що вони дуже схожі, але є в них і свої риси, та ще й які цікаві!

Характерною рисою англійських казок є їхній гумор, тобто зміння побачити смішне, скрасити життя добродушною усмішкою. А коли людина бачить навколо себе смішне, забавне, то й жити їй куди веселіше. І повчання, подані в смішній формі, сприймаються куди краще, ніж нудна мораль: «Не роби того, бо буде погано».

Що це так, ви переконаєтесь, прочитавши казку «Містер Майка». Безіменний автор її прагне переконати малих дітей: ходити далеко від дому — небезпечно. І робить це дотепно й дохідливо.

Ми з вами, звичайно, не віримо в існування велетнів-людожерів, які буцімто живуть в лісах та печерах чи навіть на небі. І поготів не повіримо в людожера, який ходить по вулицях міста й забирає неслухняних дітей у мішок, щоб повечеряти ними,— це здається нам зовсім неймовірним і тому смішним. І зовсім смішно нам стає, коли ми читаємо, що людожер, спіймавши хлопця, біжить у крамницю купувати гірчицю до вечери.

Ви, певно, знаєте: народні казки тому й звуться народними, що вони зародилися в народній гущі, і їхні автори нам невідомі. Різні люди розповідали їх по-різному, щоразу по-іншому, і кожен талановитий оповідач робив казку виразнішою, дотепнішою, веселішою, цікавішою.

Зверніть лише увагу, які глибокі, дотепні й мудрі загадки введено у народні англійські казки «Пітер-простачок» та «Рудий Еттін».

А які герої в народних казках! Їх запам'ятовуєш одразу і не забуваєш ціле життя.

В англійських казках такими героями є велетні, феї і ельфи, а також Том-Мізинчик...

Народна творчість була усною. Записувати її почали порівняно недавно, менш ніж двісті років тому. Тоді з'явилося багато великих збірників казок різних народів.

Англійські вчені стали записувати казки свого народу набагато пізніше. Тому й знали їх у інших країнах менше, ніж французькі, передані Шарлем Перро, чи німецькі, зібрани братами Грімм.

У 1890 році учений Джозеф Джекобс видав книжку англійських народних казок — найкращу збірку казкової творчості англійського народу.

Усі, хто читав цю книгу, побачили, які гарні, своєрідні, цікаві й веселі англійські народні казки. З її сторінок до читачів громовими голосами заговорили велетні й тонесенькими голосочками обізвалися феї з ельфами, залунали дотеп-

ні, химерні пісеньки й мудрі загадки, вставлені в казки, дорогим самоцвітом загralа мудрість, багата фантазія і ясний гумор англійського народу,— одне слово, до читачів промовив сам англійський народ.

Англійські народні казки прославляють сміливих і мужніх. Але тільки добрих любить англійська народна казка.

Добрих і благородних.

Вона вчить, що не буде щастя без материнського благословення, а з благословенням матері герой переможе всі злигодні й перешкоди.

Казка вчить вас, діти, слухатися матір: адже пустуна може забрати лихий містер Майка або налякають феї.

Казка вчить не братись не за своє діло, бо можна натерпітися такого страху, як чарівників учень.

Англійські народні казки висміюють недобрих і хвалькуватих людей, а часом тільки лукаво й добродушно всміхаються, показуючи когось незлого, але нерозумного або змальовуючи пустотливих і неслухняних дітей.

Прочитайте хоч би казку «Том Тіт Tot» або «Нужда» чи казку «Ta Я ж».

Як і казки інших народів, англійські народні казки прославляють вірність і готовність допомогти скривдженому.

Якщо ви уважно прочитаєте цю книжку, вам легше буде зрозуміти це.

І насамперед ви зрозумієте, що англійська народна казка, як і казки інших народів, учила нас бути добрими і справедливими.

Олександр Терех

Джек і бобове стебло

Жила собі колись бідна вдова. У неї був син Джек і корова Білка. Вдова доїла корову, син носив молоко на базар, і з того вони жили. Все було б нічого, та одного дня корова перестала доїтися.

— Що ж нам тепер робити? — бідкалася вдова.
— Не журіться, мамо,— втішав її Джек.— Ось я піду, наймуся до якогось багатого фермера. Будуть у нас гроші.
— Ти ж уже не раз ходив найматися. Та ніхто тебе не бере. Нічого не вдієш. Доведеться продати Білку.
— Хай буде по-вашому,— каже Джек. — Сьогодні в місті саме ярмарок. На таку корову покупець швидко знайдеться.

Узяв він корову на налигач, повів у місто. Іде дорогою, а назустріч йому дідок. Каже:

— Добриден, Джеку.
— Добриден вам,— відповідає Джек і дивується: «Звідкіля він знає, як мене звати?»
— Куди це ти прямуєш? — питає дідок.

- На ярмарок продавати корову.
- Так-так,— каже дідок.— Ти, бачу, хлопець кмітливий, зумієш продати корову за добре гроші. А чи знаєш ти, як порахувати п'ятеро бобів?
- Авжеж,— відповідає Джек.— Для цього треба взяти по два боби в кожну руку, а один покласти в рота.
- Добре придумав,— каже дідок.— Ось вони, ці боби.— І виймає з кишень якісь чудні боби.— Як ти такий тямущий, нумо мінятися: бери їх собі, а мені дай корову.

А Джек йому:

- Дуже ви хитрі, діду. Де це видано: віддати корову за п'ятеро бобів?
- Але ж це не прості боби. Посадиш їх увечері, а на ранок вони виростуть аж до неба.

— Овва! — здивувався Джек.— Не може такого бути.

— А от побачиш, що може. А ні, то я поверну тобі корову.

— Гаразд, домовились,— погодився Джек.

Віддав дідові Білку, боби сховав у кишенню та й гайда додому. Надвечір уже був біля двору.

— Так швидко повернувся? — дивується мати.— І корову, бачу, продав. Скільки ж тобі дали за неї?

— Ніколи не вгадаєте, матусю,— каже Джек.

— Та невже так багато? Мабуть, п'ять фунтів¹. Чи, може, й цілих десять. А мо' навіть п'ятнадцять або й двадцять?

— Я ж казав, що не вгадаєте. Не гроші мені дали за корову, а оці боби. Вони не прості, а чарівні. Посадиш їх увечері, а на ранок...

А мати йому:

— Ой лишенко! Чи бачив хто такого дурня безверхого! Оддав Білку за п'ятеро бобів. Та такої молочної корови ні в кого в селі не було. Ось тобі! На! На! А боби твої отуди — за вікно! Лягай мені спати. І вече-ряті не дам. Ото щоб не був таким телепнем.

Пішов хлопець ліг, мало не плаче. Хотів, як краще, а воно, бач, як вийшло. І мати розсердилася, і без вечері зостався.

Заснув він. Прокидається вранці, а в хаті чогось темно, хоч надворі світить яскраве сонце. Устав він та до вікна. І що, ви думаете, там побачив? Густе листя. Боби, які мати викинула вчора надвір, проросли, і стебла вигналися високо-високо, аж до самого неба. Отож дідок казав правду: боби були таки чарівні.

Одна стеблина виросла якраз біля вікна. Джек учепився за неї і поліз

¹ Фунт, фунт стерлінгів — англійські гроші

угору, як по драбині. Довго він ліз, аж ось і небо. Виліз він. Огледівся, бачить перед ним пряма дорога. Пішов він дорогою. Іде, йде, аж бачить великий будинок, а на порозі будинку стоїть жінка.

— Здрастуйте, тітонько, — каже Джек. — Будьте ласкаві, дайте мені поснідати, бо я дуже хочу їсти.

І він таки справді був голодний як вовк, бо, коли пам'ятаєте, не обідав, і не вечеряв, і не снідав.

— Знаєш що, хлопче, — каже жінка. — Тікай краще звідціля, поки живий. Бо мій чоловік — велетень-людожер. Він скоро повернеться додому і зразу ж із'єсть тебе. Йому до смаку саме такі хлопці, як ти.

— Ой тітонько, дуже прошу вас, дайте хоч що-небудь попоїсти, бо вже не маю сили: у мене з учорашиного ранку в роті й рісочки не було.

А жінка була добра. Жалко їй стало хлопця. Повела вона його на кухню, одрізала здоровий окраєць хліба, дала цілий кухоль молока. Сидить Джек, їсть. Аж чує: туп, туп, туп! Іде велетень. Аж будинок задвигтів од його кроків.

— Ой лишенъко! — каже жінка. — Що ж робити? Куди я тебе заховаю? Спробуй-но сюди.

І вона підсадила хлопця в піч.

Зайшов велетень, — здоровезний, потворний. На поясі у нього висить здобич — троє прив'язаних за ноги телят. Кинув він їх на стіл і каже:

— Ану, жінко, засмаж мені двійко на сніданок.

Тоді нюхнув повітря та як зареве:

*Фі-фай-фо-фут,
Страх англійцем пахне тут!
Ну, чи мертвим, чи живим,
А посідаю я ним!*

А жінка йому:

— Та ти що, чоловіче! Тобі здалося. Немає тут нікого. Це, мабуть, ще й досі пахне тим хлопцем, якого ти вчора з'їв на обід. Заспокойся. Іди помий руки, а я тим часом зготую тобі сніданок.

Велетень вийшов надвір. Джек уже хотів був вискочити з печі та тікати. А жінка його спинила. Каже:

— Пожди, доки він засне. Після сніданку його завжди хилить на сон.

Поснідав велетень. Тоді одчинив скриню, витяг торби з золотом, почав лічити червінці. Довго лічив, аж поки його здолала дрімота. Схилив він голову на стіл і захрапів так гучно, аж будинок задрижав.

Тоді Джек виліз із своєї схованки, підійшов навшпиньки до столу, взяв одну торбу з золотом і ходу. Добіг до стеблинни, кинув торбу вниз — вона, звичайно, впала якраз у материніні двір, а сам притьмом униз по стеблинні. Зліз, узяв торбу і до матері. Показує їй золото й каже:

— Бачите, мамо, я ж казав, що ці боби чарівні. А ви мені не вірили. Зажили вони тепер як слід. Хату підправили. Та ось червінців не стало. І Джек каже:

— Ану, спробую знову щастя. Полізу на небо ще раз.

Одного чудового ранку він устав і подерся вгору по стеблинні. Довго ліз. Аж ось і небо. Пішов він знову дорогою. Ось і велетнів будинок. А на порозі знову стоїть жінка. «Що буде, те буде», — думає Джек. Підійшов до неї і каже:

— Добриденъ, тітонько. Дайте мені чого-небудь попоїсти, коли ваша ласка.

Жінка йому:

— Іди геть, хлопче. А то скоро повернеться мій чоловік, побачить тебе і з'єсть. Постривай-но! Здається, я тебе знаю. Ти вже був тут, і саме того дня у моого чоловіка пропала торба з червінцями.

— Та невже, тітонько? Може, й був, та не пам'ятаю, бо з голоду памороки забило. Дайте попоїсти, може, згадаю.

А жінці цікаво дізнатися, чи це той хлопець, чи не той. Завела вона його в кімнату, дала їсти. Сидить Джек, жує хліб, запиває молоком. Та поволі, щоб дочекатися велетня. Коли це: туп, туп, туп! Іде! Жінка зразу ж схovalа Джека в печі.

Все було, як і того разу. Велетень зайшов, почув людський дух, та жінка його заспокоїла: мовляв, тобі показалося. Принесла вона йому снідати — двійко смажених волів. Наївся велетень і каже:

— А подай-но, жінко, ту курку, що несе золоті яєчка.

Жінка принесла. Велетень наказує:

— Несися.

І курка одразу знеста золоте яєчко. Натішився ним велетень, почав куняти. Поклав голову на стіл і захрапів так, що будинок задріжав.

Тоді Джек вибрався зі своєї схованки, підступив навшпиньки до велетня, схопив курку та навтьюки. А курка кудкудакнула, і велетень покинувся.

Джек з порога почув, як той гукає:

— Жінко, куди ти потягла мою курку?

Жінка йому:

— То тобі приснилося, чоловіче.

А Джек уже біг дорогою. Добіг до стеблинни і чимскоріш униз. Дістався додому і зразу до матері. Показав курку, каже їй:

— Несися.

І курка знеслася. І несла золоте яйце кожного разу, як він казав їй: «Несися». Тож вони з матір'ю зажили в повному достатку.

Минув час, і Джекові закортіло знову навідатися до велетня-людожера. Одного чудового ранку він подерся вгору по стеблині. Довго ліз. Аж ось і небо. Та цього разу хлопець вирішив схитрувати. Підкрався до людожерового будинку і сховався за кущами. Сидить і чекає. Дочекався, поки людожерова жінка вийшла з відрами по воду, а тоді шасть у хату, сховався у величезний казан і накрився покришкою. Недовго посидів, коли чує: туп, туп, туп! Заходить велетень, а слідом і жінка.

— Щось тут знову людським духом пахне! — вигукнув велетень. — У хаті хтось є, жінко.

А жінка йому:

— Справді? Це, мабуть, знову той самий хлопчисько, котрий вкраї торбу золота і курку, що несе золоті яечка. Ну, зараз я його знайду. Він, певно, сховався в печі.

Кинулися вони до печі. Нема там нікого. Жінка й каже:

— Мабуть, тобі здалося. Це й досі пахне тим хлопцем, що ти його спіймав учора і що я тобі засмажила. Зроду-віку ти людожер, а й досі не навчився розпізнавати запах живої людини і запах м'яса. Сором тобі, сором.

Сів велетень за стіл. Снідає і мимрить:

— Невже таки я помилувся? Ану, пошукаю ще.

Устав, зазирнув у комірчину, в шафу, у всі кутки. На Джекове щастя, не подивився тільки в казан.

Доснідав і гукає жінці:

— Принеси-но золоту арфу.

Принесла вона, поставила перед ним на столі. Він каже арфі:

— Співай.

І арфа задзвеніла золотими струнами й заспівала людським голосом. Та так гарно, так солодко, що слухав би й не наслухався. Тішила вона велетня своїм чарівним співом, аж доки він заснув. Спить і хропе гучно, наче грім грямить.

Тоді Джек підняв покришку, тихенько виліз із казана, підкрався до столу, схопив золоту арфу й гайда з хати. Та арфа раптом озвалася людським голосом, вигукнула:

— Хазяїне! Хазяїне!

Велетень прокинувся і побачив,— хлопець тікає з його арфою.

Джек мчав дорогою швидше од вітру. А людожер біг слідом велетенськими кроками. Ось-ось наздожене хлопця. Ще трохи і схопить. Та Джек уже добіг до стебла і мерщій поліз униз. Велетень хотів був за ним, та завагався — надто хистким здалося йому стебло. Аж арфа знову гукає:

— Хазяїне! Хазяїне!

І він таки зважився,— поліз. Стебло вигинається під його вагою. Джек поспішає, а велетень суне слідом. Ось уже близько хата й подвір'я. І хлопець гукнув:

— Мамо! Винеси сокиру! Швидше дай сокиру!

Мати вибігла з сокирою. Подивилася вгору й мало не скам'яніла від жаху. З хмари витикалися велетенські людожерові ноги.

Тут Джек скочив на землю, схопив сокиру і щосили рубнув стебло. Воно задрижало, і велетень злякано подивився вниз. А Джек ударив сокирою ще раз розрубане стебло похилилося. Велетень-людожер упав з висоти і скрутів собі в'язи. Тут йому й край був.

Джек показав матері золоту арфу, і стали вони жити й поживати, добра наживати. Курка несла їм золоті яєчка, арфа співала чарівних пісень. А потім Джек зустрівся з принцесою й одружився з нею. Тут і казці кінець.

Розумна жінка

Був собі чоловік. Звали його Гобборн Сієр. Мав він сина на імення Джек.

Одного разу дає він синові овечу шкуру й каже:

— Іди продай її, але так, щоб і гроші вторгував за неї, і назад її приніс.

Пішов Джек на базар. Та тільки хтось погодиться і гроші віддати, і шкури не взяти? Отож повернувся він додому ні в сих ні в тих.

— Нічого не вийшло,— каже.

А батько йому:

— Спробуй ще завтра.

Пішов хлопець другого дня. Знову ніхто не купує так, як йому загадано. Вертається, а батько:

— Іди ще й завтра. Може-таки, пощастиТЬ.

Іде хлопець утрете. Думає: «Однаково нічого не буде. Вернуся додому, як пішов, то батько лаятиме, а мо, й битиме. Подамся, мабуть, світ за очі».

Дійшов він до мосту. Сперся на поруччя, стойть, похнюпився. Шкода

йому кидати домівку. Стоїть і міркує: «Як же його вирятуватися з цієї халепи? Тікати з дому чи ні?»

А під мостом на березі дівчина пере білизну. Подивилася на нього й питася:

— Що з тобою? Чого ти так зажурився?

— Як же мені не журитись, коли батько загадав мені таке діло, що його ніхто не зуміє зробити.

— Яке діло?

— Хоче, щоб я й продав оцю шкуру, і назад її приніс.

— Оце й усе? Та чого тут журитися? Давай сюди шкуру.

Виполоскала дівчина її в річці, вовну постригла. Дає йому обстрижену шкуру і гроши за вовну.

Приходить Джек додому.

— Ось вам, тату, і шкура, і гроші.

І розказує усе, як було.

Здивувався батько.

— Розумна дівчина, нічого не скажеш. Якби тобі таку дружину. Може, посватаєш її?

Джек каже:

— Я б узяв її залюбки.

— Ну, то піди запроси її в гості. Роздивимося, яка вона.

Пішов до неї Джек. Каже: так і так, просимо до нас у гості. Дівчина подякувала.

— Зараз не можу,— відповідає.— Багато роботи. А в неділю прийду.

— Так буде ще краще,— каже Джек.— До неділі ми з батьком устигнемо і наварити й напекти.

Прийшла в неділю дівчина. Посиділи за столом, погомоніли. Бачить батько: і гарна, і розумна. Кращої невістки годі й шукати. Посватав її Джек. Скоро й весілля справили. Живуть вони, поживають.

А Джеків батько був знаменитий майстер-будівничий. Такі гарні будинки ставив, що й очей не відведеш. Почув про це король. Шле до нього гінця й загадує: збудуй мені палати, щоб кращих ніде в світі не було.

Батько каже Джекові:

— Ходімо разом. Будеш мені помагати.

Вийшли вони. Йдуть. Дорога далека. Батько питася:

— Ти вмієш зробити так, щоб дорога покоротшала?

Син дивиться: їй кінця-краю не видно. Каже:

— Як же, тату, я її вкорочу хоч на одия крок? Такого, мабуть, ніхто не зуміє.

Розсердився батько:

— Вертай додому, як ти такий недотепа. Обійдуся без тебе.

Приходить бідолашний Джек додому, голову понурив. Жінка питає:

— Чого це ти вернувся?

Джек розказує, що йому батько загадав і що він батькові сказав.

Жінка йому:

— Ну й що тут такого мудрого? Треба було казку розповісти. Дорога й покоротшала б. Біжи, наздоганяй батька.

Побіг Джек. Чуба добряче нагрів, а таки наздогнав. Не встиг батько йому й слова мовити, а Джек уже казку розпочав. Казка цікава, батько слухає. Не зогледілись вони, як дійшли до того місця, де палати збиралися зводити. От дорога й покоротшала.

Набрали вони робітників, почали будувати. А Джекова жінка-розумниця їм переказує: «Дивіться, щоб нікого не скривдили і щоб поводились членю навіть із королівськими слугами».

Послухали вони її ради. З усіма добре, привітні. Кожному «Добриден» скажуть. І їх усі люблять і поважають.

Дванадцять місяців будували. І вийшли ті палати гарні, як намальовані. Тисячі людей походились на них поглянути. Стоять, милуються, дивуються.

А король такий уже радий та вдоволений. Каже:

— Молодці. Завтра я з вами розплачуся.

Батько йому:

— До завтра я встигну останнє діло зробити. Ще треба оздобити стелю в одній світлиці.

Пішов король. А одна служниця підклікала батька з сином і пошепки каже:

— Король вас завтра уб'є. Він боїться — ви підете до сусіднього короля і збудуєте там ще кращі палати.

Джек злякався. А батько йому:

— Нічого, на королівське лукавство у нас є своя хитрість. Викрутимось.

Другого дня приходить король. Батько вибачається:

— Даруйте, ваща величиність. Не встигли виліпiti візерунки на стелі. Бракує одного інструменту. Доведеться послати сина: нехай принесе з дому.

— Ні, ні,— каже король,— сина не треба. Пошли краще котрогось із робітників.

— То такі нетямущі люди, ваща величиність, перекажуть не так, як

слід, моїй невістці, і вона дасть не те, що треба. Доведеться-таки послати сина.

— Ні, я не пущу ні тебе, ні твого сина. Краще я свого сина пошлю.

— Нехай буде по-вашому, шліть свого сина.

Приходить королевич. Будівничий йому:

— Скажіть моїй невістці, хай дасть вам притулок у скрині. А скриню хай замкне, доки я повернуся.

Королевич подумав: притулок — то інструмент якийсь. Приїхав до не-вістки будівничого, переказує все до слова, що свекор сказав.

А жінка-розумниця збагнула: чоловікові й свекрові небезпека загрожує, треба їх рятувати.

Підняла вона віко, а скриня здорована й глибока. Жінка до королевича:

— Поможіть, ваша високість, бо я не дістану.

Нахилився королевич у скриню, а жінка його за ноги і вкинула всередину. Замкнула скриню та й каже:

— Отут ви будете сидіти, ваша високість, доки мій чоловік і свекор повернуться додому живі й здорові.

Покрутився королевич, бачить: нічого не вдіє. Попросив перо та чорнило, написав батькові листа: так і так, тату, відпусти тих майстрів, бо доведеться мені сидіти у скрині довіку.

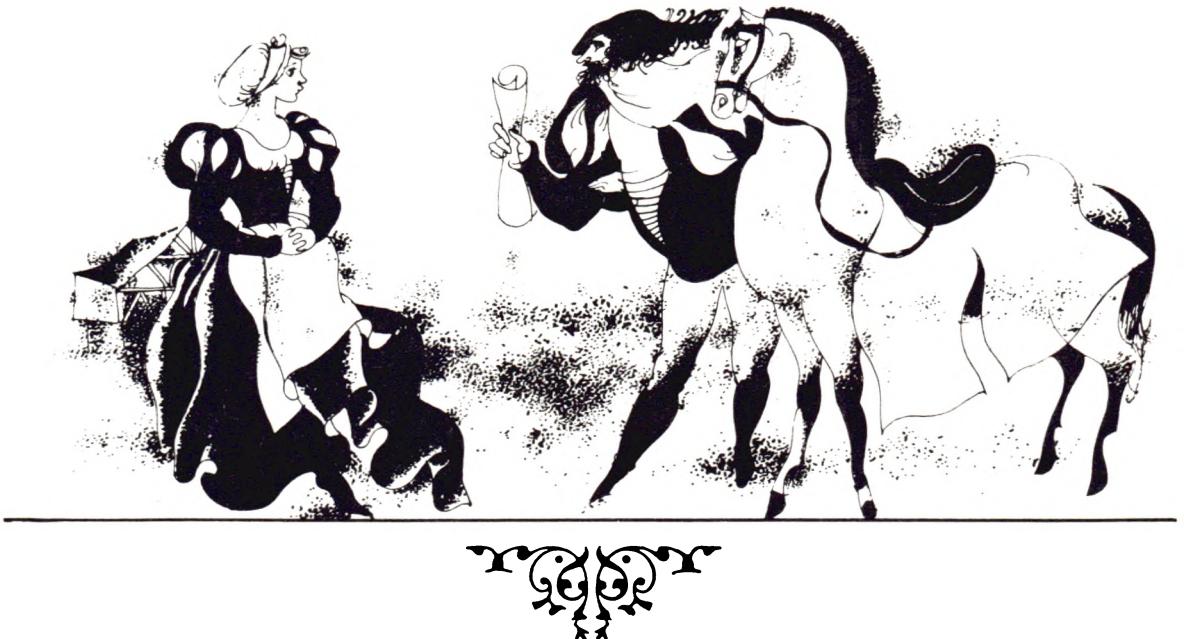
Що було робити королеві? Довелось по-чесному розплатитися з будівничими і відпустити з миром.

Вертаються вони додому, батько й каже синові:

— Для такої розумної жінки, як твоя, треба збудувати палати ще кращі, ніж королівські.

І побудували. Та й стали жити-поживати, добра наживати.

Риба ѿ перстень

На півночі Англії жив собі можновладний барон. Він добре зناється на всіляких чарах і вмів ворожити й передбачати, що кому судилося на віку. Народився в нього син. Росте, виростає. Ось уже й чотири роки йому минуло. І вирішив барон довідатися, яка доля чекає хлопця. Була у нього така книга, і в ній записано все, що має відбутися, на багато років уперед. Розгорнув він її і вичитав: синові судилося одружитися з простою дівчиною: і та дівчина щойно оце народилася в бідній хаті; і та хата стоїть там, куди опівдні падає тінь шпиля собору в місті Йорку; батько дівчини вбогий, у нього вже є п'ятеро дітей, а вона шоста.

Тоді барон наказав осідлати коня і поїхав у Йорк. Знайшов ту хату, бачить — на порозі сидить немолодий чоловік, сумний такий, зажурений,— батько тих шістьох дітей.

Скочив барон із коня, підходить до нього й каже:

— Чого це ти зажурився, чоловіче добрий?

А той йому:

— Як же мені не журитися, вельможний пане. Маю п'ятеро дітей, а

оце щойно жінка народила шосте — дівчинку. Живемо в злиднях — ні в горшку, ні в мішку. Як я їх усіх прогодую?

— Не хнюп, чоловіче, носа,— каже барон.— Якщо це вся твоя біда, то їй можна зарадити. Я допоможу тобі. Віддай мені немовля. Я подбаю за нього, а тобі буде полегкість.

Чоловік такий радий, що не знає як дякувати. Виніс дитину, віддав баронові. Той на коня і поїхав. Доїхав до річки, кинув немовля у воду, а сам додому.

Та дівчинка не втопилася. Її втримали пелюшки. І вона попливла за водою і пливла, аж доки її винесло на берег якраз проти хати, де жив один рибалка.

Знайшов він бідолашне маля, пожалів його, приніс додому: хай буде за дочку. Дбав про дитину і виховував її, як рідну. І виросла вона, і стала гарна та вродлива, така, що й очей не відведеш.

Якось барон із ватагою друзів полював у тих місцях. Під'їхали вони до рибалчиної хати, попросили напитися. Дівчина винесла їм води. Побачили вони її вроду, здивувалися.

Один і каже баронові:

— Ти ж умієш угадувати долю. Скажи, кому вона дістанеться, оця красуня. За кого вийде заміж?

А барон:

— Тут і вгадувати нічого. Мабуть, якомусь селюкові. Але я можу сказати певніше. Для цього треба знати день її народження. Дівчино, скажи мені, коли ти народилася.

— Не знаю, пане,— відказує дівчина.— П'ятнадцять років тому мене немовлям знайшли отут на березі.

Барон одразу ж здогадався, хто вона. Після полювання вертається він до тієї хати й каже дівчині:

— Ти мені сподобалася. Хочу тобі допомогти. Ось я написав листа до свого брата. Він живе в місті Скарборо. Піди до нього, і він візьме тебе на службу. Матимеш добру платню. Чого тобі сидіти в цій глушині?

Дівчина погодилася піти в Скарборо, взяла листа. А в листі тому було написано ось що:

«Любий брате! Дівчину, що принесе цього листа, негайно скараї на смерть.

Твій брат Гамфрі».

Дівчина вишила в Скарборо. Дорогою заночувала в корчмі. Тієї ночі туди наскочили розбійники. Пограбували всіх подорожніх. А в дівчини

нічого не було, тільки лист. Вони його прочитали й обурились: яка підлість! І ватажок розбійників узяв аркуш паперу й написав нового листа:

«Любий брате! Дівчину, що принесе цього листа, прийми як дорогу гостю і негайно віддай заміж за моого сина.

Твій брат Гамфрі».

Дав він цього листа дівчині й звелів іти в Скарборо. Прийшла вона до баронового брата. Дала йому листа. А в нього саме гостював небіж, баронів син. Брат одразу звелів справити весілля. І хлопець та дівчина одружилися того ж таки дня.

Аж ось незабаром приїжджає туди і сам барон. Брат йому каже: так і так, все зроблено, як ти велів,— хлопець одружився з нею. Барон мало не луснув із зlostі. Він так старався цьому перешкодити, а вийшло навпаки. Проте він не змирився з тим, що сталося.

Каже дівчині:

— Ходімо погуляємо.

Привів її до скелі над морем і хотів штовхнути вниз. Вона почала проситися:

— Я ж не вчинила нічого лихого. Не губіть мене, пожалійте. Я зроблю все, що накажете. Піду світ за очі й ніколи не побачу ні вас, ні вашого сина.

Тоді барон зняв свій золотий перстень, кинув його в море і каже:

— Без цього персня не навертайся мені на очі.

І пустив її.

Бідолашна дівчина довго блукала, аж поки дійшла до великого замку. Спитала у слуг, чи немає якоїсь роботи. Ті одвели її на кухню, і кухар узяв дівчину за помічницею.

Одного дня подивилася вона у вікно, бачить — їдуть гости. І хто ж, ви думаете? Барон з братом і сином, тобто її чоловіком. Що робити? Ну, думає, на кухні вони мене не побачать. Тут принесли велику рибину, кажуть: господар звелів приготувати її на обід. А дівчина, як пам'ятаєте, виросла у рибалки, то рибу вміє добре готовувати. Почала вона ту рибину чистити та розчиняти. Дивиться — щось блиниць усередині. І що ж, ви думаете, то було? Баронів перстень. Той самий, що він кинув у море з скелі. Ну й зраділа ж вона! На радощах рибу приготувала дуже смачно.

Понесли її слуги гостям. Ті їдять не нахваляться. Питають у господаря, хто ж це такий мастак готовувати.

Господар слугам:

— Погукайте того, хто цю рибину засмажив.

Вони погукали дівчину.

Прибралася вона як слід, баронів перстень надягнула на палець і заходить у залу.

Побачили її гості, скам'яніли з великого подиву. А барон розгнівався, кричить:

— Як ти посміла з'явитися на мої очі? Забула, що я сказав? Тепер прощайся з життям.

Дівчина ж підійшла до нього і поклала на стіл свою руку. А на руці золотий його перстень виблискує.

Аж тоді барон зрозумів: кому що судилося, того не минеш. Посадив він дівчину поряд себе й оголосив усім:

— Вона мені невістка, а моєму синові — дружина.

Тоді повіз її і сина у свій замок. І стали вони жити й поживати, щастя-долі заживати.

Троє поросят

За давніх-давен,
Як свинки співали пісень,
А мавпи тютюн жували,
А кури його клювали
Й від того твердими стали,
А качки «Кряк-кряк-кряк»
примовляли,—

була собі льоха і мала троє поросят. От підросли вони, вона їм і каже:

— Ідіть, шукайте щастя.

Пішли вони. Перше зустріло чоловіка з в'язкою соломи. Просить його:

— Дай мені цю солому. Я зроблю собі хату.

Той дав, і порося зробило собі солом'яну хату.

Коли це приходить вовк, стукає у двері й гукає:

— Пацю, пацю, відчини. Я до тебе в гості.

— Не відчиню й не пущу,— присягаєсь своєю колючою щетиною.

— Раз так, то я дихну-дмухну і розвалю твою хатку.

І вовк дихнув-дмухнув, солом'яна хатка й розлетілася. Схопив він порося і з'їв.

Друге порося зустріло чоловіка з в'язкою хмизу. Просить його:

— Дай мені цей хмиз. Я зроблю собі хату.

Чоловік дав, і порося зробило собі хату з хмизу. Приходить до нього вовк, стукає у двері й гукає:

— Пацю, пацю, відчини. Я до тебе в гості.

— Не відчиню й не пущу, присягаюся своєю колючою щетиною.

— Раз так, то я дихну-дмухну і розвалю твою хатку.

І вовк дихнув-дмухнув, і дмухав, дмухав, аж поки хатка з хмизу розвалилася. Тоді схопив порося і з'їв.

А третє порося зустріло чоловіка, що ніс цеглу. Просить його:

— Дай мені цегли. Я зроблю собі хату.

Чоловік дав, і порося збудувало собі цегляну хату.

Приходить той самий вовк, що поїв його братів, стукає в двері й гукає:

— Пацю, пацю, відчини. Я до тебе в гості.

— Не відчиню й не пущу, присягаюся своєю колючою щетиною.

— Раз так, то я дихну-дмухну і розвалю твою хатку.

І вовк дихнув-дмухнув, і дмухав, дмухав, і хоч як натужувався з усієї сили, а цегляної хати не розвалив. Побачив він,— дмуханням нічого не вдіє, вирішив удатися до хитрощів. І каже:

— Слухай, пацю, я знаю, де росте гарна соковита ріпа.

— Де? — питає порося з-за дверей.

— На городі у містера Сміта. Ходімо туди разом. Накопаємо на обід.

Я зайду по тебе зранку.

— Гаразд, заходь. А о котрій годині?

— О шостій.

Порося встало о п'ятій, побігло на той город, накопало ріпи й вернулося додому. Аж тут і вовк приходить.

— Пацю, ти вже зібрався?

— Давно зібрався. Я вже там побував і приніс цілий клунок ріпи.

Вовк розсердився, що порося його обдурило. «Ну,— думає,— постривай: я тебе перехитрю». І каже:

— Слухай, пацю, я знаю, де росте яблуня, а яблука на ній смачні-пресмачні.

— Де? — питає порося.

— У садку, за городом містера Сміта. Ходімо туди разом, нарвемо яблук. Я зайду до тебе зранку о п'ятій годині. Та не йди сам, почекай мене.

Настав ранок. Порося схопилось удосвіта, о четвертій годині, і мерщій

у той садок. Думає: ««Поки вовк прийде, я встигну вернутися». Та поки дійшло, поки вилізло на яблуню, поки нарвало в торбу яблук — зирк: уже й вовк іде. Що робити? А вовк підходить і каже:

— Який ти швидкий. Знову встиг поперед мене. Чи смачні яблука?

— Дуже смачні,— відказує порося.— Ось покуштуй.

І кинуло яблуко якомога далі. Поки вовк бігав за ним, порося скочило з яблуні та чимдуж гайнуло додому.

Назавтра вовк знову приходить до хати. Постукав у двері й каже:

— Слухай, пацю. Сьогодні у місті ярмарок. Може, підемо разом?

— А чого ж, ходімо,— каже порося.— Ти коли збираєшся?

— О третій годині,— відказує вовк.

Порося думає: «Немає дурних». Вибралося з дому раніше. Побувало на ярмарку, купило діжечку — масло колотити і вERTAЕТЬСЯ додому. Дивиться, а назустріч вовк — прямує на ярмарок. Що робити? Сховалося воно в діжечку. А діжечка й покотилася дорогою вниз під гору. Бачить вовк — котиться щось просто на нього; торохтить, гуркоче. Злякався він, підібгав хвоста і ходу назад — додому. Так і не побував на ярмарку.

Потім приходить до поросяткової хати й розказує, якого страху набрався, коли на нього щось кругле котилося.

— Та то ж я тебе перелякав,— каже порося.— Я був на ярмарку, купив діжечку масло колотити. Коли побачив тебе, заліз у неї й покотився з гори.

Вовк мало не луснув зі злости. Як загарчить:

— Тепер ти не втечеш від мене! Залізу в хату через димар і з'їм тебе.

Почав він видиратися на дах. Поки дерся, порося розпалило в печі, поставило на вогонь казан з водою і жде. Вовк заліз у димар і посунув униз у піч. Та прямо в казан з окропом — бовть! Порося зразу ж накрило його кришкою. Там вовк і зварився. А порося зажило щасливо в своїй хаті, не знаючи ні горя, ні біди. Мабуть, і досі живе.

Джек і золота табакерка

Колись, за добрих давніх часів, як ні мене ні вас не було на світі, жили собі чоловік і жінка. Народився у них син. Назвали його Джеком. А хата їхня стояла в дрімучому лісі. Тож хлопець уже й великий виріс, а ніколи ще не бачив чужих людей, тільки своїх батька й матір. Знав він, що є на світі всякі дива, бо перечитав чимало книжок. І дуже йому хотілося всюди побувати, світа й людей побачити.

Одного дня батько пішов у ліс по дрова. Джек і каже матері:

— Чого мені сидіти тут, у цій глухині? Нудно тут і тоскно. Піду я краще та побачу світа. Людей подивлюся й себе покажу.

Мати йому:

— Ну що ж, синку, надумав, то йди. Нехай тобі щастить. Але скажи мені, що ти хочеш узяти з собою в дорогу: маленький пиріг із моїм благословенням чи великий без благословення?

А син:

— Краще спечи маленький, та з благословенням.

Мати спекла йому невеличкий пиріг, поблагословила й вирядила з дому.

Пішов хлопець. Зустрічає в лісі батька. Той питає:

— Куди це ти, сину?

Син йому:

— Хочу,— каже,— побачити світа.

— Ну, що ж, самотньо нам буде без тебе,— каже батько.— Але йди, коли надумався. Ось візьми з собою оцю золоту табакерку, сховай її і відкриєш тільки тоді, коли спіткає тебе велика біда.

Узяв Джек табакерку, рушив далі. Довго йшов, уже й пиріг з'їв і знов їсти захотів. А кругом тільки ліс та ліс. Уже поночі стало, треба шукати ночівлі. Коли це попереду вогник заблищав. Продерся хлопець крізь гущавину, аж бачить — великий будинок. Постукав Джек. Відчиняє двері слуга, питає, чого йому треба. Джек проситься: так і так, пустіть переночувати. Той був чоловік добрий, пустив хлопця. Завів його в кухню, на годував, напоїв.

А жив у тому будинку один вельможа. І була у нього красуня-дочка. Зазирнула вона на кухню, побачила Джека — а він був хлопець гарний — та й закохалася в нього. А Джек закохався в неї. От пішла дівчина до батька й каже:

— Там прийшов до нас хлопець. І такий він гарний, таточку, що я б за нього й заміж вийшла, коли ваша ласка.

Пішов батько подивитися на Джека. Розпитав його — хто він та звідки, потім питає:

— А що ти вмієш робити?

Хлопець подумав — його питают, що він уміє робити по хазяйству, й каже:

— Геть усе.

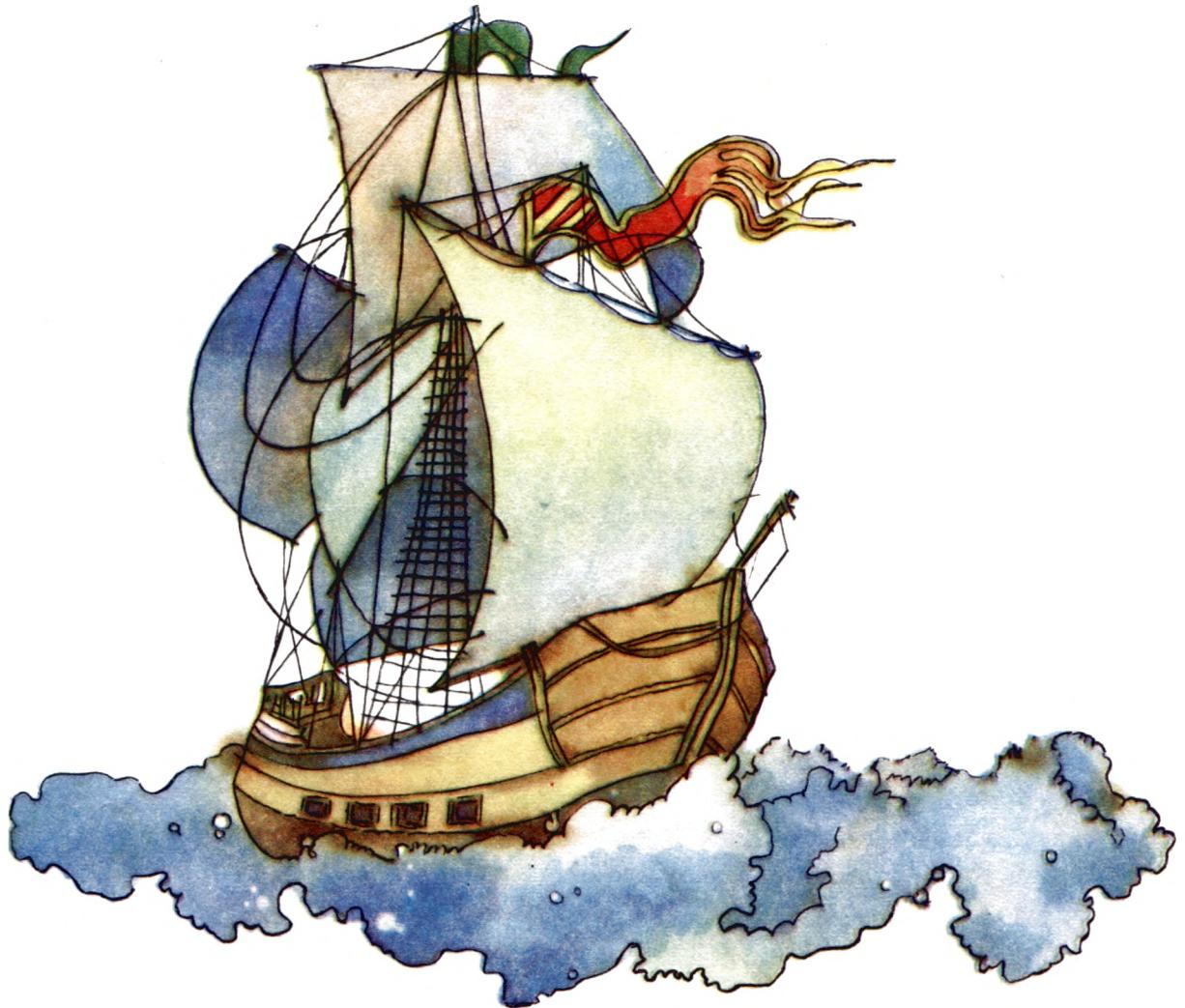
А батько дівчини йому:

— Ну, коли ти вмієш робити геть усе, то зроби так, щоб о восьмій годині ранку перед будинком було велике озеро і щоб на тому озері стояв великий корабель з гарматами. І щоб корабель салютував мені — вистрелив з гармат двадцять чотири рази. І щоб за останнім пострілом гарматне ядро підломило ніжку ліжка, де спить моя дочка. А не зробиш — попрощаєшся з своєю головою.

— Та вже ж зроблю,— каже Джек. А сам думає: «Пропала моя голова».

Прокидаетесь рано-вранці: що ж його робити? І тут згадав про батьків подарунок — золоту табакерку. Каже собі: «Оце ж і спіткала мене велика біда». Витяг з кишені табакерку, відкрив її, а звідти — троє червоних чоловічків. Вискочили й питают:

— Чого ти бажаєш? Звели, і ми все зробимо.

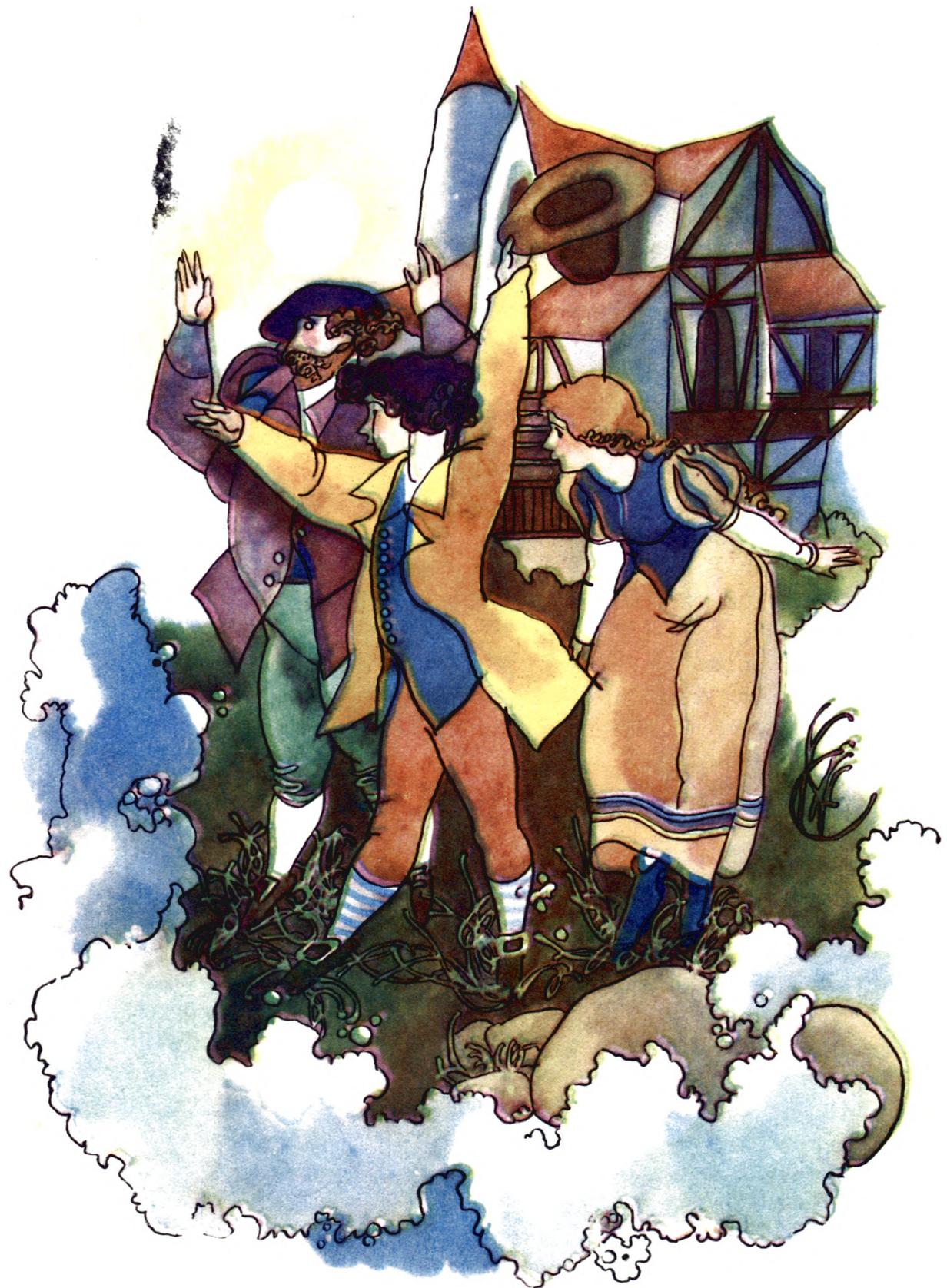
А Джек ім:

— Зробіть так, щоб перед будинком було велике озеро, і щоб на тому озері стояв найбільший у світі корабель з гарматами, і щоб корабель той відсалютував — вистрелив з гармат двадцять чотири рази, і щоб за останнім пострілом гарматне ядро підломило ніжку ліжка, де спить хазяйська дочка.

Чоловічки кажуть:

— Зробимо. А ти спи собі.

Та не до сну Джекові. Лежить, дожидає. Ось годинник вибив восьму ранку. І зразу ж за вікном — бах! бах! — грянули гармати. Хлопець кинувся до вікна, а там — дивне диво! — озеро і на ньому величезний корабель. Джек дивиться, зачудований. Він же виріс у лісі і зроду ніяких кораблів не бачив.

Одягнувшись Джек, вийшов з кімнати. А батько дівчини вже стоїть, чекає. Каже:

— Ну, хлопче, ти молодець. Зробив усе, як слід. Ходімо снідати. Сіли втрьох за стіл, снідають.

Батько дівчини й каже Джекові:

— Не забувай, тобі ще двоє діл треба зробити. Лише тоді я віддам за тебе дочку. Ось тобі друге діло: на милю навколо вирубай і викорчуй ліс, щоб було рівне поле. Зори те поле, посій жито, і щоб те жито визріло, ѹ щоб ти скосив його і склав у копи. І зроби все це до завтрашнього ранку. Бо не зробиш — сам знаєш, ѹ тобі буде.

— Та зроблю вже.

Цілий день гуляв, а вночі, як зостався сам у кімнаті, відкрив табакерку і звелів чоловічкам: так і так. Устав рано, подивився у вікно: кругом поле, а на ньому копи жита.

Батько дівчини каже:

— Молодець. А тепер третє діло. Щоб завтра тут стояв пішний палац на дванадцяти золотих стовпах, а перед ним муштрувалися полк солдатів. І щоб о восьмій годині ранку, як я вийду, усі вони віддали мені честь.

Джек йому:

— Зроблю ѿ це.

І справді, на ранок другого дня було все, ѹ загадано,— і палац, і солдати.

Батько дівчини каже:

— Що ж, мое слово — закон. Одружуйтесь.

Одгуляли вони весілля, живуть щасливо.

Та на Джека чигала нова біда. Захотів його тестъ поїхати на лови. І запросив на ті лови своїх друзів і знайомих. Пополюють, а потім приїдуть подивитися палац. Джек теж поїхав — ошатно вбраний і на чудовому коні. Слуга ж прибирав його старий одяг, поліз у кишеню і знайшов золоту табакерку. Відкрив він її з цікавості, а звідти вискочили троє чоловічків. Питають:

— Чого ти бажаєш? Звели, і ми зробимо.

Слуга був підступний. Каже:

— Перенесіть цей палац далеко-далеко за море.

Чоловічки йому:

— Гаразд. А тебе теж перенести з палацом?

— І мене теж.

— Ну, то летімо.

Палац умить знявся в повітря і полетів далеко-далеко за море.

Приїхали мисливці з ловів, дивляться — нема палацу. Гості розсердилися. Кажуть:

— Цей хлопець нас обдурив. Не було в нього ніякого палацу.

І тестъ розгніався. Кричить:

— Осоромив ти мене перед людьми. Більше моєї дочки не побачиш. Забирайся геть, ошуканцю.

Тоді пом'якшав трохи й каже:

— Даю тобі дванадцять місяців і один день — знайди палац і поверни його на місце. А ні — то й на очі не навертайся.

Рушив бідолашний Джек на пошуки. Довго їхав лісами й полями, через гори й долини. Заїхав у такі далекі землі, де й людей уже немає. Бачить — якийсь палац. Він до воріт. Там вартує — хто ви думаете? — миша.

Джек питает:

— Чий це палац? Хто тут живе?

А миша йому:

— Його величність король усіх мишей.

Джек:

— А чи можна його побачити, поговорити з ним?

Миша пустила хлопця. Слуги-миші провели його до короля. Той розпитав Джека, хто він і звідки. Джек розповів про свою халепу, про те, як пропав палац, і про те, що мусить знайти його за один рік і один день.

Питає:

— Може, ви, ваша величність, знаєте, куди він подівся?

Король йому:

— Не знаю. Але я повелитель усіх мишей. Завтра я їх скличу. Може, котрась із них його бачила або принаймні що-небудь чула.

Почастував він Джека доброю вечерею, звелів слугам послати м'яку постіль. Зранку виходять вони на ганок, а перед палацом усі миші зібралися, видимо їх невидимо.

Король питает, чи не бачив хто з них пишного палацу на золотих стовпах, чи не чув хто про нього.

— Ні, — відповідають миші. — Не бачив ніхто й нечув.

Відпустив їх король і каже Джекові:

— Є у мене два брати. Один — король усіх жаб, другий, старший, — король усіх птахів. Піди до них, може, вони знають, де твій палац. Коня свого залиш тут: повернешся, тоді забереш. А натомість візьми одного з моїх скакунів і прихопи ось цей пиріг — даси його братові, і він одразу розпізнає, що ти від мене. Перекажи йому привіт.

Розпрощались вони, і Джек поїхав на королевому скакуні. Коло воріт підбігає до нього миша й просить:

— Візьми мене з собою. Я тобі в пригоді стану.

Джек їй:

— Як же я візьму тебе? Треба запитати дозволу в короля.

— Та нічого. Він не розсердиться.

— Ну, тоді стрибай.

Миша стрибнула, і Джек сховав її в кишеню.

Довго вони їхали. Аж ось прибули до палацу короля всіх жаб. На воротях жаба вартує. Джек розповів, хто він. Просить пустити до короля. Жаба пропустила, а слуги привели в королівські покої. Король питає, хто він та звідки. Джек розповів усе, подав йому пиріг. Король зразу розпізнав, що він прибув од брата. Каже:

— Гаразд, допоможу тобі знайти твій замок.

Нагодував його, спати вклав. Зранку вивів на ганок, а в дворі уже всі жаби зібралися. Король питає, чи не бачив хто палацу на дванадцяти золотих стовпах, чи, може, хто чув про нього. Вони відмовляють:

— Ні, не бачили й не чули.

Довелося Джекові їхати далі. Дали йому нового скакуна і пиріг у подарунок найстаршому братові, королю всіх птахів. Виїжджає він з воріт, а жаба-воротар просить:

— Візьми мене з собою. Я тобі в пригоді стану.

Джек їй:

— Як же без королевого дозволу?

А вона наполягає. Тоді хлопець каже:

— Стрибай.

Жаба стрибнула, і Джек сховав її в кишеню. Дорога була далека. Утричі довша, ніж до короля всіх жаб. Нарешті прибули вони до палацу володаря всіх птахів. На воротах стоїть птах — гарний такий, барвистий, — вартує. Пропустив він їх до короля. Джек дав йому пиріг, переказав привіт від братів. Король пообіцяв:

— Допоможу тобі, чим тільки зможу. Зранку розпитаємо птахів. А зараз заводь коня в стайню. Будеш моїм гостем.

Повечеряли вони, вклалися спати. Рано виходять на ганок, а у дворі повно птаства — злетілося з усього світу. Король питає:

— Чи не бачив хто з вас пишного замку на дванадцяти золотих стовпах?

Птахи відповідають:

— Не бачили.

— А чи всі ви тут? — знову питає король. — Щось я не бачу орла.

Дивляться, а орла й справді немає. Тоді король звелів чотирьом швидкокрилим ластівкам полетіти на чотири боки, розшукати його. Ті помчали. На третій день одна знайшла його аж на краю світу. Не дивно, що він не чув королівського наказу. Прилетів орел, король питає його про палац. Орел каже:

— Аякже, бачив. Я оде був там, де він стоїть.

Король йому:

— Палац належить цьому юнакові. Його вкрадено. Віднеси юнака на те місце.

Потім король звелів зарізати теля і добряче підгодувати орла — щоб він не охляв у такій далекій дорозі. Джек умостився на його спині, і вони полетіли. Довго летіли над горами і морями: три дні й три ночі. Аж ось і палац. Стали вони думати, як дістатися всередину і викрасти золоту табакерку. Миша й каже:

— Дайте, я спробую.

Пустив її Джек. Пробралася миша в палац — ніхто не побачив. Знайшла табакерку, несе. А на сходах упустила її ненароком, і вона покотилася вниз, забряжчала. Володар палацу — той, що був слугою в Джека, — почув брязкіт, вискочив з кімнати. Але миша вже сковалася під сходами.

Прибігла вона з табакеркою, і орел поніс їх назад.

Коли летіли над морем, схотілось їм її роздивитися. Почали передавати табакерку одне другому, вона вислизнула і впала в море. Що робити? А жаба Джекові:

— От бачиш! Я ж казала, що стану тобі в пригоді. Пусти мене, спробую її знайти.

Джек пустив жабу в море. Вона пірнула, і не було її три дні і три ночі. Потім виринає.

— Ну що? — питают.

— Нічого. Хочу повітрям дихнути.

Дихнула, і знову в глибину. Два дні й дві ночі плавала, шукала. Тоді знову виринула повітря набрати і знову на дно. Минув ще один день і одна ніч. Коли це виринає з табакеркою. Знайшла-таки!

Полетіли далі. Незабаром прибули до короля всіх птахів. Той радий такий, що вони з табакеркою. Вітає їх, розпитує. Джек зразу ж відкрив табакерку і звелів трьом чоловічкам:

— Принесіть сюди палац.

Ті подалися за море. А колишній Джеків слуга запанів — одружився, завів собі почет і слуг. От чоловічки дочекалися, поки вони всі вийшли

з палацу на моріжок потанцювати. Тільки двоє лишилися — куховарка та посудниця. Чоловічки питаютъ цих двох:

— Хочете зостатися тут, чи повернетесь з палацом додому?

Ті кажуть:

— Хочемо додому.

Палац одразу знявся в повітря і полетів. Колишній слуга, його жінка та почет кинулися за ним навздогін. Та хіба наздоженеш! А куховарка й посудниця сміялися з них і махали їм з вікна руками.

Прилетів палац, опустився. Джек показав його королеві, поводив по пишних залах, розкішно оздоблених покоях. Король дивиться, дивується. Довго вони б там святкували, бенкетували, та Джек згадав: час на пошуки — один рік і один день — скоро минає. Треба поспішати додому, до дружини.

Наступного ранку він попрощався з гостинним господарем, королем усіх птахів, подякував йому за все і звелів чоловічкам перенести палац до короля всіх жаб. Ті перенесли. Вони побенкетували там ще один день і полетіли до короля всіх мишей. Той теж прийняв їх, як годиться. Залишив Джек у нього палац, узяв табакерку, сів на свого коня й подався додому, до дружини й тестя. Довго їхав. Мабуть, заблудився б, якби не ті чоловічки: вони йому дорогу показували. Приїжджає він, утомлений, обіданий. Тесьть його й на поріг не пустив. Каже:

— Не знайшов палацу, то йди собі, куди хочеш.

І дочку свою замкнув у кімнаті, щоб вона не вибігла до чоловіка.

Тоді Джек витяг золоту табакерку і звелів чоловічкам, щоб палац негайно опинився тут. І не встиг він оком змігнути, як палац з'явився серед двору, наче виріс, виблискуючи своїми золотими стовпами-колонами.

Тесьть бачить: нічого не вдієш. Випустив дочку. Вона вибігла до свого чоловіка. Та ще й не сама, а з дитиною на руках. Виявляється, поки Джек їздив шукати палац, у неї народився син.

Оселились вони у палаці й зажили щасливо. Може, й досі живуть.

Король Іоанн, кентерберійський абат та чабан

У давню давнину, ще за короля Іоанна, був у Кентербері абат, дуже ледачий та розніжений. А овець йому пас чабан, хлопець розумний і дотепний.

Оточ король правив Англією і воював з ворогами,— ворогів у нього було чимало.

Абат солодко їв і пив та м'яко спав і вряджав бенкет за бенкетом.

А чабан пас отару в спеку й дощ, і, хоч жилось йому важкенько, ніколи він не журився і не хнюпив носа.

Якось вертається король з походу. Іде з військом повз абатство, стомлений і сердитий. Чує — за мурами гомін, веселощи. Звернув король до брами, заїжджає у абатство. А там саме братія бенкегує. Столи аж угинаються від найдків та напоїв. Абат сидить на чільному місці, ласує смачними стравами. І прислужують йому п'ятдесят рицарів, убраних у шовки та оксамити, ще й у кожного золотий ланцюжок на грудях.

Побачив король таку пишноту, страшенно розгнівався.

— Он як! — каже до абата.— То ти живеш веселіше й розкішніше за самого короля?

Переляканий абат низько схилився перед Іоанном у поклоні.

— Змилуйтесь, ваша величність. Скарбниця нашого абатства завжди повна, і я беру з неї грошей до потреби. Слава про мою побожність та про мою вченість розійшлася по всій Англії, і прочани справно приносять мені свої пожертви.

— Чимраз веселіше, святий отче! — каже король.— То ти маєш себе за найвченішого і наймудрішого на цілу Англію? Що ж, доведи свою вченість і мудрість. Дай відповідь на троє моїх запитань. Згода?

— Звичайно, ваша величність. Я з радістю на них відповім.

— Перше запитання: де середина світу? Друге: за скільки годин я зможу об'їхати верхи навколо землі? Трете: що я зараз думаю?

— Ваша величність, ви, певно, жартуєте,— промимрив, затинаючись, абат.— Ніхто не відповість на ці запитання.

— Ні, я не жартую,— сказав король.— І якщо за тиждень ти не даси відповіді, доведеться тобі розпрощатися з своєю головою.

І король поїхав далі.

А що ж абат?

Переляканому абатові тепер ні їлось, ні пилося. І зрештою подався він до міста Оксфорда,— там уже тоді був славетний університет,— питати поради у тамтешніх професорів. Але вчені мудреці тільки розводили руками. Жоден не знав, як відповісти на королеві запитання.

Повертається абат у Кентербері, як у воду опущений. Думає: ніщо мене вже не врятує. А назустріч монастирський чабан отару жене. Питає:

— Чого це ви зажурилися, пресвятий отче?

— Як же мені не журитися,— каже абат.— Завтра я маюстати перед королем. Мабуть, не минути мені катівської сокири.

І розповів чабанові про свою халепу.

Чабан засміявся.

— Оде ѹсе, що треба від вас королю? Та це ж суща дрібниця! Зробімо так: я пойду в Лондон замість вас. Тільки вдягнуся у вашу сутану, і хай мене супроводить ваш рицарський почет.

— Ти, простий пастух, хочеш уdatи з себе вченого абата? Адже король миттю все виявить. Та ѹба ти зумієш відповісти на королівські запитання?

— Не турбуйтеся, пресвятий отче,— каже чабан.— Як я спущу на обличчя каптур, то король не розпізнає, що я — це я, а не ви.

Що мав абат робити? Довелося погодитись.

І чабан убрався в абатову сутану, спустив на обличчя каптур і в супроводі абатового почути—п'ятдесяти рицарів — вирушив до Лондона. У призначений час став він перед грізним королем Іоанном.

— А, здоров був, святий отче,— сказав король.— Ти, я бачу, ладен підтвердити свою мудрість і вченість.

— Так, ваша величність,— відмовив чабан.— Я готовий відповісти на ваші запитання.

— Ну, що ж, тоді скажи: де середина світу?

— Отут,— відповів чабан, стукнувши абатовою палицею в підлогу.— На цьому самісінькому місці. Не вірите, ваша величність? Виміряйте світ, і пересвідчитеся, що я не брешу.

— Нівроку, відповідь дотепна, — засміявся король. — Виміряти весь світ не проста штука. Тож доведеться повірити тому, що ти сказав. Тепер друге запитання: за скільки годин я об'їду верхи навколо землі?

— Якщо ви, ваша величність, зволите встати разом із сонцем і рушите слідом за ним верхи, — звісно, не відстаючи ані на крок, то за добу, напевно, об'їдете усю землю і повернетесь до свого палацу.

— Чи ти ба! — засміявся король. — А я й не знов, що це так просто робиться. Та повірю тобі. Тепер останнє запитання: що я зараз думаю?

— Це запитання найлегше, ваша величність. Ви думаете — перед вами кентерберійський абат. Насправді ж я — простий чабан.

І, піднявши каптур, він відкрив своє обличчя.

Король реготовався так гучно і довго, аж у нього виступили слізози на очах. А тоді сказав:

— Ну, ти дотепний хлопець. І на розум бистрий. А господар твій, абат — дурень і недотепа. Куди йому бути абатом! Ось мое королівське слово: кентерберійським абатом станеш ти, а він хай іде на твоє місце — вівці пасти.

— Е, ні, ваша величність, — відмовив чабан. — Не хочу я бути абатом. Не до смаку мені сидіти в монастирських стінах і читати молитви. Краще вже пастити вівці. Та я й не письменний. А з абата чабан вийде нікудишній. Хай краще молиться богу.

— Гаразд, — сказав король. — Нехай буде по-твоєму. Вертайся до своєї отари. Абатові перекажи, що я його прощаю. Але надалі хай живе скромніше і не пнетесь перевершити мене в пишноті. А за твій розум хай щотижня платить тобі з своєї скарбниці по чотири золотих червінці.

Король щедро обдарував чабана і відпустив його з миром.

Троє розумників

Жили собі фермер із жінкою. І була в них дочка. А до дочки сватався один хлопець. Щовечора він приходив у гості, і його запрошували до столу вечеряти. Дочку ж посилали в комору наточити пива.

Одного вечора пішла вона в комору і, поки пиво текло з бочки у великий кухоль, подивилася на стелю. Бачить: на бантині лежить дерев'яний товкач. Він, певно, лежав там здавна, та досі дівчина його не помічала.

І почали в неї снуватися страшні думки.

Каже вона сама собі: «А що як ми з Джоном поженимось і народиться у нас син? Виросте він великий, піде в комору наточити пива, як оце я, а товкач упаде йому на голову і вб'є на смерть? Ой лишенъко!»

Поставила вона свічку й кухоль долі, сіла на лаві й гірко заплакала. Батьки з хлопцем чекають дівчину, а її нема та й нема. Мати каже:

— Чого вона так довго бариться? Піду подивлюся.

Зайшла в комору, а дочка сидить на лаві, плаче, пиво ж тече на підлогу. Мати й питает:

— Чого це ти плачеш?

А дочка їй:

— Ой мамо! Подивися, онде товкач! А що як ми з Джоном поженимось, і народиться у нас син, і виросте він великий, і зайде в комору наточити пива, а товкач візьме впаде йому на голову і вб'є на смерть? Ой лишенко!

— Лишенко,— каже мати,— та ще ж і велике! — Сіла вона поряд з дочкою й теж гірко заплакала.

А батько ждав, ждав та й думає: «Чому їх так довго немає, що там сталося?»

Пішов у комору, а вони вдвох сидять, плачуть, пиво ж тече на підлогу. Він питав:

— Чого це ви?

Жінка йому:

— Біда, чоловіченьку! Поглянь, онде товкач. А що, коли наша дочка вийде за Джона, і народиться в них син, і виросте він великий, і зайде в комору наточити пива, а товкач візьме впаде йому на голову і вб'є на смерть? Ой лишенко!

— Твоя правда,— каже старий.— Що лихо, то лихо!

Сів поряд з дочкою та дружиною і теж гірко заплакав.

А жених сидів, сидів сам у хаті та й пішов подивитись, що там з ними діється.

Зайшов у комору, а вони утрьох сидять рядком і ридма плачуть. Пиво ж тече на підлогу — вже величезна калюжа натекла. Він мерцій до бочки, закрутів кран, потім каже:

— Чого це ви посідали тут та плачете? Подивітесь, мало не все пиво з бочки витекло.

А старий:

— Біда! Он бачиш, товкач? Що, коли ви поженитесь, і народиться у вас син, і виросте він великий, і зайде в комору наточити пива, а товкач упаде йому на голову і вб'є на смерть?

І всі троє зацлакали ще дужче.

А хлопцеві стало смішно. Зареготався він, зняв з бантини товкач, поклав його в кутку і каже до старого та старої:

— Довелось мені побувати по всіх усюдах, але ніде не стрів я таких трьох розумників, як ви. Піду знову по світу: коли пощастиТЬ мені знайти ще розумніших трьох, ніж ви, то повернуся й одружуся з вашою дочкою. А як ні, то ні.

Пішов він, а ті троє знов залилися слізами. На цей раз через те, що дівчина втратила жениха.

Довго хлопець мандрував, ходив селами та містами.

Одного разу бачить: приставила жінка до хати драбину й тягне на неї корову, щоб лізла на дах. Корова не хоче, бойтися, а жінка її б'є.

Хлопець питает:

— Нашо ви її туди тягнете?

А жінка:

— Он на даху скільки трави наросло. То хай корова полізе випасе її. Упасті не впаде. Я її за шию налигаю, протягну налигача через комин у хату й намотаю на руку, та й буду собі поратися. Як посунеться корова з даху, то я її вдержу.

— Ох які ж ви недотепні! — скрикнув хлопець. — Краще ж самій полізти на дах, вижати ту траву та й кинути корові.

А жінка:

— Як ото мені лізти та жати, то краще нехай сама полізе й напасться.

Витягла-таки вона корову по драбині на дах, налигала її, налигач протягна через комин у хату і намотала собі на руку.

Не встиг хлопець одійти далеко, як корова посунулася з даху. Упасті не впала, а зависла на налигачі та й задушилася. А жінку налигач потяг у комин...

Застряла вона там, і поки її витягли, добре надихалася сажі.

Так ото зустрів він одну велику розумницю.

Пішов далі.

Зайшов у придорожну корчму переночувати. Примістили його там ще з одним чоловіком.

Познайомився з ним хлопець, побалакали про те, про се і полягали спати.

А зранку той чоловік устав, ну одягатись. В сорочку вдягся, як усі люди. А штани повісив між двома ліжками, розбігся і стриб! — хотів у них ускочити. Та де там! Тільки впав. Він знову стрибнув і знову, та ніяк не ускочить. Аж потом умився, бідолашний.

Витирає обличчя хусткою і каже хлопцеві:

— I хто їх тільки вигадав, оці штани? Як же ж і тяжко в них ускочити! Щоранку стрибай отак із добру годину. Чи й тобі воно отак?

Засміявся хлопець і показав, як треба штани надягати. Той чоловік хтозна-як дякує йому. Каже:

— Сам я ніколи б так не примудрився.

Ось тобі й другий великий розумник.

Помандрував хлопець далі.

Приходить у село. Бачить — ставок. А навколо ставка люди: хто з граблями, хто з мітлою, хто з вилами. І що ж вони роблять? Гребуть воду, наче щось виловлюють. Хлопець питает:

— Що це ви робите?

Вони йому:

— Хіба не бачиш? Місяць упав у ставок, от ми й хочемо його витягти. Хлопець засміявся й каже:

— Люди добрі, подивіться вгору, місяць онде, на небі, а в ставку він тільки відбивається.

Та вони й слухати не схотіли. Кажуть:

— Що ти нам голови дуриш!

Почали лаяти хлопця. Так що він якомога швидше подався далі. Іде й думає: «Ну, тепер я остаточно пересвідчився: на світі є куди більші телепні, ніж моя наречена, її батько і мати».

Оточ повернувся хлопець додому й одружився з тією дівчиною. А як вони там жили — щасливо чи ні, — то вже діло не моє і не ваше, а їхнє.

Штукар-Сопілкар

Е в Англії морська затока Солент.

А на березі її стоїть старовинне містечко Ньютаун. Тепер воно затишне, спокійне. А колись його вулиці словнювались пронизливим піском-віском: у містечку розвелася сила-сіленна щурів. Їх набралося стільки, що людям стало хоч кидай домівку та тікай світ за очі. Щури прогрязали двері, стіни, підлогу, залазили в усі комори, засіки та скрині, з'їдали дочиста все, що запопали,— борошно й сир, крупи й цукор. І навіть пивом-медом пригощалися!..

Та найбільше допікала городянам безнастанна щурина біганина й пискотнява. За тим піском люди не чули одне одного і не могли спати ногами. А матерям доводилося очей не спускати з дитячих колисок. Бо як тільки котра натомлена мати склепить над дитиною повіки — в колиску вже вскочив щур — сяде й роздивляється на немовля!

Ви спитаєте: невже у тому місті не було котів? Були. І пробували ловити щурів. Але все марно: гризунів було стільки, що коти кінець кінцем забігли від них безвісти.

А щуролови?

Запрошували й щуроловів з цілої країни. Але й ті не могли нічого вдіяти проти такої напасті. Надто вже було щурів багато...

Мер міста і радники зрання до вечора засідали в міській ратуші, сушили собі голови, та нічого не примудрували. І не дивно: голови у них були великі, а розуму не густо.

От якось сиділи вони, мізкуючи, що ж його робити, коли це вбігає міський стражник і до мера:

- Даруйте, ваша милість, вас хоче бачити якийсь чудний парубійко.
- Упусти його,— каже мер.

Хлопець зайшов. Справді, химерний якийсь: одежа з строкатих клаптів — синіх, зелених, червоних; у руках сопілка, сам високий, худорлявий, а очі пронизливі, гострі. Каже:

— Я — Штукар-Сопілкар. Чутка йде, у вас розвелися щури. Хочете, за п'ятдесят золотих я вам їх виведу, жодного не залишиться.

Мер і радники зраділи, але взялись торгуватися: скупі були, хоч і багаті. Та хлопець стояв на своєму. Довелося їм погодитись.

Вийшов хлопець із ратуші, приклав до губів сопілку — як заграє! Попливла над містом нечувана музика — сумна, аж за душу бере. Пішов він вулицями. А з дворів, з підвальів, з усіх нір і дірок почали щури вискачувати. Вибігають — і вслід за Сопілкарем. Великі й малі, старі й молоді — всі сунуть за ним лавою. Попіднімали писки всі, як один — слухають сопілку! А хлопець пройде трохи та й зупиниться: почекає, щоб щури не відставали.

Пройшов він Срібною вулицею, повернув на Золоту. В кінці Золотої вулиці — пристань, далі простяглася затока Солент.

Городяни скучилися біля вікон, подих затамували — дивляться: що ж буде далі? А щури так поспішають за тим хлопцем!

Та ось уже й берег. Сопілкар скочив у човен і поплив на глибину, та грає-грає! Щури, ніби зачаровані, нічого не бачать, тільки ту сопілку й чують: так вона солодко грає, мов кличе їх за собою. Кинулись у воду. А тут саме відплів настав — вода спала — загрузли щури і потопились.

Почався приплив. Повернув Сопілкар човна, вийшов на берег. Городяни вибігли на вулиці, кричать: «Слава!» І з радощів шапки вгору підкидають. Дзвони в церквах дзвонять. Ще б пак: жодного щура в місті не зсталось!

Підійшов хлопець до ратуші, а там його вже мер і радники чекають. Переступають з ноги на ногу, чухають потилиці: шкода їм п'ятдесят золотих віддати. Через тих щурів міська скарбниця, мовляв, зовсім зубожіла. Де ж їх узяти, тих п'ятдесят золотих? Та й за що їх платити? Що

він такого зробив, цей хлопець? Пограв на сопілці й покатався на човні! Ну то ѿ ѿ? Це ѿ ми, мовляв, самі могли б зробити. От мер і каже:

— Ти ж бачиш, хлопче, які ми бідні. П'ятдесят золотих — це надто велики гроші. Бери двадцять. Більше ти не заробив.

А хлопець йому:

— Ви пообіцяли мені п'ятдесят. Платіть, як домовились. Бо я вам такої заграю, що не до шмиги буде.

— Нічого він нам не зробить,— стиха каже мер до радників.— Щури всі потопилися, вже їх не оживити.

А тоді повернувся до хлопця та як гримне:

— Ах ти ж поганцю! Ти ще ѿ страхати насмілився! Геть із нашого міста, волоцюго!

Посміхнувся хлопець.

— Гаразд,— каже,— я піду.

Повернувся, приклав до губів сопілку й пішов. Знов заспівала сопілка, тільки вже весело, жваво, наче кликала до танців і до гри. І на цей голос звідусіль почали вибігати діти — з дворів і з будинків, більші й менші, школярі й підмайстрики.

Сміючись і підстрибуючи, вигукуючи й пританцювуючи, хлопчики й дівчатка, побравшись за руки, бігли за Сопілкарем. А той пройшов Золотою вулицею й звернув на вулицю Срібну. Вона ж вела до великого, темного лісу. Там росли могутні дуби і розлогі буки, й тягнувся той ліс без кінця-краю. Саме туди й попрямував Сопілкар, усе виграючи на своїй сопілці. А за ним поспішала гомінка юрба дітей. Ось вони вже ѿ у лісі. Ще якийсь час мигтів поміж деревами строкатий Сопілкарів одяг ічувся веселий дитячий сміх. Та ось усе. зникло, гомін подаленів, аж поки ѿ зовсім стих у лісовій гущавині.

Отоді-то жахнулись, мов прокинулися, городяни! Отоді вони пожалкували, що так необачно повелися зі своїм рятівником...

Але марно вони вдивлялися в ліс, марно дослухались, чи не залунають звідтіля дитячі голоси. Ніколи більше не довелось їм побачити ані своїх дітей, ані химерно убраного хлопця з чарівною сопілкою.

Криниця край світу

Колись давно, за тих часів, як ні вас ні мене ще не було на світі, жила собі дівчина. Мати її померла, а батько взяв другу жінку. Мачуха з першого погляду зненавиділа свою падчірку, бо та була вродлива, куди гарніша за неї. Бідній дівчині довелося скуштувати лиха. Мачуха все докоряла їй: і це не так у тебе, й те не так. Силувала її до найтяжчої роботи, не давала ні спочинку, ні спокою. Довго вона збиткувалася над падчіркою, а дівчина все терпіла. Мачуха від того ще дужче лютилася, а далі надумала звести дівчину зі світу.

От дає вона падчірці решето та й каже:

— Піди на край світу, там є криниця. Принеси мені звідтіля решето води. А ні, то й додому не вертайся!

Сама ж собі думає: «Хіба вона дійде на край світу? А як дійде, то вже ж, певно криниці не знайде. А коли вже й знайде, то решетом води не принесе».

Що мала дівчина робити? Взяла решето й пішла. Іде дорогою та питает, кого стріне, як їй знайти ту криницю. А ніхто не знає. От зайшла в густий-прегустий ліс. Коли діббає назустріч їй бабуся, старенька-старесенька, зігнулася мало не до землі. Дівчина до неї:

— Бабусю-голубонько, може, ви мені скажете, коли ваша ласка, як дійти на край світу і де там криниця.

Бабуся розказала їй, як і де. Довго дівчина йшла. Аж ось приходить до криниці. Хотіла зачерпнути води в решето, а вона зразу й вибігла крізь дірочки. Черпала вона ще не раз і не двічі. А тоді сіла та й запла-кала. Коли чує: щось наче квакнуло. Дивиться — сидить на цямрині велика жаба і так дивиться на неї!

Посиділа і питает людським голосом:

— Чого це ти плачеш?

Дівчина їй:

— Жабононько-голубонько. Послала мене мачуха аж сюди, до криниці край світу, звеліла принести повне решето води. Сказала: як не зумію, то щоб і додому не верталася. Дійти я сюди дійшла, а от набрати ніяк не можу.

— Гаразд,— каже жаба,— я допоможу тобі. Але з однією умовою. Побіцяй зробити все, що я тобі загадаю, коли ми знову зустрінемося.

Дівчина пообіцяла. Жаба мовить:

*Мохом і глиною як обкладеш —
В решеті воду тоді донесеш.*

Стрибнула з цямрини і — бовть! — пірнула на дно.

А дівчина нашукала моху і встелила ним решето, потім накопала глини, замазала мох. Тоді занурила решето в криницю і набрала повне води.

Повернулася вона йти, а жаба знову виринула й нагадує:

— Не забудь своєї обіцянки.

Прийшла дівчина додому. Дає мачусі повне решето води. Та мало не луснула з досади, але нічого не сказала.

Того ж таки вечора чують: хтось стукає в двері. Стукає і гукає:

*Ну ж, відчини мені, серце мое,
Ну ж, відчини мені, мила:
Згадай-бо, про що над криницею вдвох
Край світу ми говорили!*

— Що це за гість такий? — питав мачуха.

Дівчина каже: так і так, познайомилася край світу з жабою і пообіцяла робити все, що та попросить. Мачуха їй:

— Пообіцяла, тепер догоджай. Так тобі й треба, щоб не водилася з усякою поганню.

Відчинила дівчина двері. Жаба плигнула в хату, стриб, стриб до дівчини й каже:

*Візьми на коліна, серце мое,
Візьми на коліна, мила:
Згадай-бо, про що над криницею вдвох
Край світу ми говорили!*

Дівчині не дуже хотілося брати жабу собі на коліна, та мачуха крикнула:

— Роби, як тобі сказано, ледащо! Ото щоб знала, як водиться з усякою поганню.

Взяла дівчина жабу. Та посиділа трохи і каже:

*Дай попоїсти, серце мое,
Дай попоїсти, мила:
Згадай, що ти говорила мені,
Край світу, коли так втомилася!*

Це дівчина зробила охоче. Принесла хліба та молока й погодувала гостю. Жаба наїлася і каже:

*Візьми мене в ліжко, серце мое,
У ліжко до себе, мила,
Згадай-бо, про що над криницею вдвох
Край світу ми говорили!*

Дівчина завагалася.
Та мачуха гримнула:
— Пообіцяла виконувати жабині забаганки, то виконуй! Зараз мені поклади її в ліжко. А ні, то забирайся геть разом із нею.
Довелось дівчині взяти жабу в своє ліжко, хоч і намагалася до неї не торкатись. А на світанку жаба прокинулася і каже:

*Зрубай мені голову, серце моє,
Зрубай мені голову, мила:
Згадай-бо, що ти обіцяла мені,
Що ти мені говорила!*

Дівчина їй:

— Ти мені край світу в пригоді стала, а мені за це голову тобі рубати?
Та нізащо!

Але жаба не відступається: рубай їй голову та й годі. Каже:

— Ти ж обіцяла все зробити, що я звелю.

Ну, нічого не вдіеш. Узяла дівчина сокиру — цюк! — і відтяла жабі голову. І враз — диво дивне! — де й ділася жаба, а став замість неї такий гарний хлопець — принц! Уклонився він дівчині й мовив:

— Зачарував мене лихий чарівник — перетворив на жабу і закинув на край світу. Його чари могла зняти тільки дівчина, що виконає всі мої бажання. Ти це зробила. Дякую тобі. Я тебе полюбив і прошу: виходь за мене заміж.

Коли входить у кімнату мачуха. Ох, як же вона здивувалася, побачивши замість жаби принца!

А принц їй каже:

— Я одружуюся з твоєю падчіркою.

Ой, як сердито стало мачусі! Хотіла звести дівчину зі світу, а вийшло навпаки: зробила її щасливою.

Забрав принц свою наречену і вирушив з нею додому, до королівського палацу. Там і весілля справили. А мачуха лютилася до самої смерті. Ви спітаєте: на кого? Та на саму себе.

Кейт-лузаночка

Жили собі король з королевою. У короля була своя дочка, а в королеви своя. Королева дочка звалася Енн, а королевина — Кейт. Енн була вродливіша, ніж Кейт, а проте зведені сестри любили одна одну, як рідні. Але королева зненавиділа падчірку за те, що та була гарніша за її дочку, і вирішила зурочити її. Пішла вона до пташниці — а та вміла відъмувати — й загадує:

— Зроби, щоб моя падчірка стала така бридка, аж усі відверталися б від неї.

Пташниця погодилася. Каже:

— Пришліть її до мене завтра зранку натщесерце.

Рано-вранці королева будить Енн:

— Піди, голубонько, в долину до пташниці. Принеси свіжих яєць на сніданок.

Дівчина пішла. Але, проходячи через кухню, побачила на столі скопинку хліба. Взяла її й з'їла.

Приходить до пташниці й просить у неї яєць, як загадано. Пташниця каже:

— Підніми покришку з отого-оц казана і зазирни туди.

Дівчина так і зробила, проте нічого з нею не сталося. Тоді пташниця сердито пробурчала:

— Іди додому та перекажи мачусі, щоб краще замикала комірчину з харчами.

Повертається дівчина додому і до королеви: пташниця те й те перекаувала. Королева зрозуміла, що падчірка чогось перехопила, виходячи з дому.

Назавтра королева знову посилає Енн до пташниці. Цього разу сама вивела дівчину за двері, щоб та нічого не встигла з'їсти. Проте дорогою Енн побачила селян — вони збирали на полі горох. А вона була привітна до всіх і ласкава, тож зупинилася з ними побалакати. Селяни дали їй жменю гороху, і вона з'їла його, йдучи.

Приходить Енн до пташниці, а та знову загадує:

— Підніми покришку з оц того казана і зазирни туди.

Енн підняла покришку, зазирнула, проте й на цей раз її нічого не зробилося. Пташниця розсердилася й мовила:

— Перекажи мачусі, що без вогню казан не закипить.

Дівчина прийшла додому і переказала ці слова.

На третій день королева сама повела Енн до пташниці. Цього разу, коли дівчина зняла покришку з казана, її гарненька голівка спала з плечей, а замість неї виросла овеча голова.

Королева повернулася в палац рада-радісінька. Але дочка її, Кейт, жахнулася, як побачила, що сталося з сестрою. Дісталася вона шмат тонкого полотна, замотала ним голову бідолашної Енн, узяла її за руку, і пішли вони удвох світ за очі шукати щастя-долі.

От ідуть вони, йдуть і доходять до якогось замку. Постукала Кейт у двері, проситься переночувати.

— Я,— каже,— з хворою сестрою.

Впустили їх. Виявилося, що королівський замок. У того короля було двоє синів. Один із них заслаб на якусь хворобу. Лежить зовсім немічний, звівся нінашо і вже на ладан дихає. І ніхто не знає, що то за хвороба і звідки вона взялася. А ще одна дивна річ: хто залишався з королевичем доглядати його вночі, той зникав безслідно. Тож король оголосив, що дасть капшук срібла тому, хто просидить із його хворим сином цілу ніч. Кейт була дівчина хоробра, тож вона й каже:

— Дозвольте я посиджу з королевичем.

До півночі все було гаразд. Коли ж годинник на замковій вежі видзвонив дванадцяту, принц підвівся, ніби й хвороби не було, вдягнувшись

зійшов униз. Кейт рушила слідом за ним, але він наче й не помітив її. Принц попрямував до стайні, осідлав коня, погукав свого пса, скочив у сідло, а Кейт — смілива душа — скочила теж і сіла позад нього. Поїхали вони до зеленого лісу. А там стежка через гущавину. Кінь скаче далі й далі, ліщинове гілля б'є Кейт по обличчі, а вона рве на ходу горіхи і складає у фартух. Підскакали до зеленої гори. Спинив королевич коня.

— Горо, горо, відчинися та впусти мене, мого коня і мого пса.

А Кейт:

— І дівчину, що сидить позаду.

Гора відразу розчахнулася, і перед ними постала простора, яскраво освітлена зала. В'їхали вони туди, королевича відразу оточили прегарні феї і повели його танцювати. А Кейт сковалася за дверима. Минула година: королевич танцює й танцює. Танцював, аж доки зовсім знесилів і впав на канапу. Феї почали обмахувати його віялами. Королевич опритомнів і — знову танцювати.

А ж ось заспівав півень. Королевич — притьmom до коня, скочив у сідло і гайда додому. Ну, а Кейт і собі скочила позад нього. Приїхали в замок, королевич упав у ліжко, лежить як неживий.

Приходять зранку король із королевою. Кейт сидить біля комінка, горіхи лускає. Каже їм:

— Цілу ніч королевич спочивав спокійно. Але просидіти з ним іще одну ніч не хочу. Хіба що ви пообіцяєте капшук золота.

Ті погодилися.

Друга ніч минула так само, як перша. Опівночі королевич підвівся і знову помчав верхи до зеленої гори танцювати з феями. Кейт теж поїхала з ним і знову нарвала дорогою цілий фартух горіхів.

Цього разу дівчина вже й не дивилася на принца,— знала, що він буде танцювати до знемоги. Зате вона побачила крихітного ельфа з паличкою в руці й почула, як одна фея каже:

— Аби цією паличкою доторкнутися до бідолашної сестри Кейт, вона стала б такою ж вродливою, як і колись.

Кейт одразу зміркувала, що робити: кинула один горіх, і він покотився повз маленького ельфа. Той — миттю за горіхом. А Кейт кидає ще і ще. Малий ганявся за ними, аж доки не впustив паличку. Кейт скопила її і склали у фартух. Та ось, як і минулоЯ ночі, заспівав півень, і вони поскакали додому.

Повернулася Кейт у замок і зразу ж до Енн. Торкнула тричі сестру паличкою і — диво-дивне! — овеча голова відпала, і Енн знову стала такою ж красунею, як і колись.

На третю ніч Кейт каже:

— Як собі хочете, а більше я не буду стерегти королевича. Залишуся біля нього хіба що тоді, коли ви пообіцяєте одружити мене з ним.

Нічого не вдієш. Король із королевою погодилися взяти її за невістку.

І знову королевич поїхав на нічний бал. І Кейт із ним поїхала. Бачить: маленький ельф тримає в руках пташку. А одна фея каже іншій:

— Аби хворий принц з'їв три кусники цієї пташки, то зразу б видужав.

Кейт ізнову почала кидати горіхи. Маленький ельф за ними; ганявся, ганявся, аж доки не впustив пташку. Дівчина схопила її та у фартух.

Знову проспівав півень, і Кейт з королевичем повернулись у замок. Та цього разу Кейт не сіла лускати горіхи. Вона мерщій обпатрала пташку і кинула її в горщик варитися. Скоро по кімнаті пішли смачні пахощі. Хворий принц отямився й каже:

— Ой, як їсти хочеться! Дай мені кусник.

Кейт дала. Королевич з'їв і підвівся на лікті. Каже:

— Ой, як смачно! Дай іще.

Кейт дала йому ще кусник. Королевич сів на ліжку. Посидів і знову просить пташиного м'яса. Кейт дала йому третій кусник, і королевич звівся на рівні ноги здоровий-здоровісінький, наче й не хворів. Приходять уранці король із королевою, дивляться — сидить їхній син біля каміна з Кейт. Удвох горіхи лускають.

А його брат тим часом побачив Енн і, звичайно, відразу закохався в неї. Та й хто б не закохався, побачивши таку красуню. І що ж вийшло? Хворий син одружився з здорововою сестрою, а здоровий син узяв хвору сестру. Жили вони гарно, любилися щиро й ніколи не пили з порожньої чарки.

Містер Маїка

Томмі Граймс часом поводився добре, а часом погано. Але коли він поводився погано, то вже так погано, що гірше й бути не може. Мати йому, бувало, каже:

— Томмі, любий, будь слухняним хлопчиком, не йди нікуди з нашої вулиці, а то тебе забере містер Майка.

Та часом хлопця наче щось підбивало не послухати матір. І тоді він порушував заборону — тікав зі своєї вулиці. Одного разу щойно повернув він за ріг, як зразу наштовхнувся на містера Майку. Той схопив Томмі за комір і кинув у мішок головою вниз.

Приходить містер Майка додому, витяг хлопця з мішка, поставив на ноги, помацав — добре вгодований чи ні. Каже:

— Худорлявий ти. Не дуже багато наїдку. Та крім тебе на вечерю більше нічого немає. Поваришся в казані — станеш трохи ніжніший. Ой, я й забув! У мене не зосталося ніяких приправ. А без приправ м'ясо зовсім не смакує.

І гукнув свою жінку:

— Саллі, йди-но сюди.

Micis Майка вийшла з сусідньої кімнати. Питає:

- Чого тобі, чоловіченку?
- Та ось спіймав на вечерю хлопчину, а приправ купити забув. Постережи його, піду по приправи.

— Гаразд, чоловіченку,— каже місіс Майка.

Коли містер Майка пішов, Томмі Граймс питає у жінки:

- А що, містер Майка завжди єсть на вечерю хлопців?
- Так, дитино. Майже завжди, коли йому попадеться на вулиці якийсь неслух.

— І ви не готуєте на вечерю нічого іншого? Наприклад, пудинг?

Micis Майка зітхнула.

— Я дуже люблю пудинг. Та він буває у нас дуже рідко.

- А мама моя саме пече пудинг,— каже Томмі.— Може, попросити у неї для вас шматок? Я певен, вона дастъ.

— До чого ж ти славний хлопчина! Збігай попроси. Але швиденько вертайся. Щоб не запізнився на вечерю.

Випустила вона Томмі.

Він як дременув, то біг до самого дому неоглядки, радий-радісінський, що так легко відбувся.

Багато днів потому хлопець поводився дуже-дуже добре, був як шовковий, і коли гуляв, то тільки по своїй вулиці. Але ж не міг він поводитися зразково весь час. Одного дня йому закортіло погуляти по інших вулицях. І — от біда! — тільки він повернув за ріг, зразу попався до рук містерові Майці.

Той кинув його у мішок і поніс.

Приніс додому, витруси в із мішка, придивився й каже:

— Я тебе знаю. Ти вже тут був і підло обдурив мене та жінку, залишивши нас без вечери. Тепер ти не втечеш. Я сам тебе стерегтиму. Ану, залазь під канапу, а я сидітиму на ній, чекатиму, поки закипить вода в казані.

Бідному Томмі Граймсу довелося залізти під канапу, а містер Майка сів на ній, чекаючи, поки закипить вода в казані. Довго вони чекали, а вода не кипить та й не кипить. Зрештою містерові Майці набридло чекати, він і каже:

— Слухай, хлопче. Чого це я маю сидіти стерегти тебе. Краще я зроблю так, щоб ти не зміг утекти. Ану, вистроми ногу.

Сказав це — і одразу за сікач, цюк! — і вкинув ногу в казан! Укинув і гукає:

— Саллі, Саллі! Йди-но сюди, голубонько!

Саллі не відгукнулася. Отож він пішов у сусідню кімнату подивитись, що там робить місіс Майка. А Томмі тим часом шустъ із-під канапи, та до дверей, та навтіки!

І втік.

Бо то він вистромив не свою ногу, а дерев'яну ніжку від канапи.

Прибіг Томмі Граймс додому й більше вже ніколи не гуляв далеко, аж поки підріс, і тоді йому дозволили ходити самому по всіх вулицях.

Дік Уіттінгтон та його кішка

У давню давнину, коли ще Англією правив король Едвард Третій, жив у одному селі хлопчина. Його звали Дік Уіттінгтон. Батько й мати Дікові померли, й ще змалечку хлопець скуштував гіркої сирітської долі. Ходив він у дранті, їв, що дадуть люди. А люди в селі жили бідно, самі перебивалися з хліба на воду. Тож найчастіше діставались Дікові лише недоїдки, а часом то лягав він спати голоднісінький. Не диво, що й суха скоринка хліба смакувала йому краще, ніж кому іншому паляниця чи смачний пиріг.

Хоч у якій нужді зростав Дік, хоч завжди ходив голодний, холодний, проте був він хлопець розумний і допитливий. Цікаво було йому знати, що робиться в світі, і дуже любив він слухати про далекі міста й чужоземні краї. Було де тільки зберуться дорослі — чи то в неділю біля церкви, чи вечерами під корчмою, чи біля голярні, — вже й Дік там: стойть десь ізбоку, слухає.

Найбільше людей збиралося біля корчми, де зупинялись подорожні. Кожен подорожній розповідав, що бачив, що чув у своїх мандрах. З тих розповідей Дік довідався: десь далеко, за горами й долинами, є велике

місто Лондон, сповнене різних чудес. Жодному з подорожніх не довелося там побувати, проте вони чули: люди в місті живуть, лиха не знаючи. Бідних немає, всі городяни заможні. Зрання до вечора у місті розваги — співанки чи танці. Не знають там тяжкої праці. Та й не диво — адже всі вулиці Лондона вимощені золотими гінеями! ¹

Дуже закортіло Дікові поглянути на ті дива. Вирішив він добрatisя до Лондона. Однаково треба йти з села, бо тут йому життя немає.

Вийшов на битий шлях. Бачить — їде велика хура з паками товарів, везуть її аж восьмеро коней. Питає Дік у візника:

— Ви часом не в Лондон?

Той йому:

— Авеж, у Лондон.

Почав хлопець проситися:

— Візьміть мене з собою. Я на віз не сідатиму, тільки йтиму з вами.

Розпитав візник Діка, довідався, що у нього ні батька, ні матері. Бачить — хлопець обіданий, захарчований — пропаде. Тоді й каже Дікові:

— Ну, добре, згода, помандруємо далі разом.

Дорога до Лондона далека. Навряд чи дійшов би туди хлопець сам, без грошей, без харчів. Проте скрізь траплялися добре люди. Вони жаліли сироту, годували їхого, поїли. Добросердий візник час від часу пісаджував Діка на віз, щоб хлопець перепочив, і дозволяв йому ночувати серед пак з товарами.

Іхали вони довго. І ось одного дня перед ними відкрився Лондон. Нетерплячий Дік притисом подякував візникові й чимдуж побіг уперед, шукати вулиці, вимощені золотими гінеями.

Хлопцеві лише раз у житті пощастило бачити гінею: її розмінював у корчмі якийсь подорожній. І дали за неї цілу пригорщу срібних грошей — справжнісіньке багатство. Отож хлопець збирався виколупати з бруківки дві-три гіней: їх вистачить надовго.

Та ба! На вулицях Лондона Дік не знайшов жодної золотої монети. Деякі вулиці були вимощені каменем, інші зовсім не забруковані. Та ніде ані сліду золота. Цілий день хлопець ходив по місту, а як стемніло, ліг під парканом у якомусь провулку й заснув.

Уранці, голодний, стомлений, зневірений, почав Дік просити милостиню в переходжих. Проте ніхто йому не дав нічогісінько. Охлялий хлопець ліг спочити біля дверей багатого дому. Аж тут вийшла з дому куховарка, жінка зlostива й лиха. Побачивши обдертого хлопця, вона закричала:

¹ Гін е я — англійські гроші.

— Чого це ти вмостиився тут, ледащо? Немає тобі іншого місця? А ну забираїся геть, бо обіллю тебе окропом!

Саме тоді нагодився хазяїн дому — купець на ім'я Фіцуоррен, що був, на щастя, чоловік розважливий і добросердий. Утихомирив він куховарку та й питає Діка:

— Звідкіля ти, хлопче? І що збираєшся робити в Лондоні? Я бачу, ти сидиш без діла. То затям собі: байдикуючи, в Лондоні не проживеш.

— Я б і радий працювати,— каже Дік,—та не знаю, де шукати роботи. У мене тут ні родичів, ні знайомих. А сиджу я тому, що зовсім знесилів. Ось уже два дні у мене й рісочки не було в роті.

Спробував Дік підвистися, проте ноги йому не служили. Пожалів купець бідолаху, повів до себе додому, нагодував і каже:

— Живи у мене. Будеш допомагати на кухні.

Живе хлопець у купця, та так уже старається, щоб віддячити доброму чоловікові. Робить усяку чорну роботу: і посуд міє, і помії виносить, і біля плити порається. І все — тільки за харчі та постіль на горищі.

Якось би й жив він, аби не зла куховарка. Вона зненавиділа Діка і сікалася до нього, де тільки могла.

Мабуть би, й вижила та куховарка хлопця, якби не купцева дочка Аліса. Вона жаліла Діка і як могла заступалася за нього.

Проте у Діка була ще й інша халепа. Ночував він на горищі, а там водилася сила-силенна мишей. Воні гасали по горищу цілу ніч, скакали через хлопця і зачіпали його обличчя своїми хвостами. Уявляєте, як йому там було?

У купця Фіцуоррена часто бували гості. Коли вони приходили, Дік чистив їм чоботи. Якось один із гостей дав йому мідний гріш — пенні. І от за пенні хлопець купив кішку. Він приніс її до себе на горище, дбав про неї, ділився з нею своїм убогим харчем. Кішка стала його єдиним другом і товаришем. Мов у подяку за любов і піклування, вона виловила на горищі всіх мишей, і хлопець міг спати спокійно.

Якось Діків хазяїн спорядив корабель за море у далекі африканські краї. Корабель той мав везти товари на продаж та обмін.

Скликав купець усіх своїх слуг і каже:

— Як маєте що продати, принесіть на корабель. Виторг буде ваш.

У кожного знайшлося що-небудь на продаж: чи то намисто, чи перстень, чи ножик. Тільки в Діка не було нічого, він і не прийшов. Хазяїнська дочка каже, що, мовляв, вона що-небудь дастъ — нехай це буде Дікова частка.

Але батько:

— Ні, хай Дік дає що-небудь своє власне.

Покликали хлопця. Той каже:

— Немає у мене нічого, тільки кішка.

— Ну, то давай кішку. Може, вона тобі щастя принесе.

Тяжко було хлопцеві розлучатися з своїм єдиним другом. Та зважився: одніс кішку на корабель, віддав капітанові. А той зрадів:

— От і добре,— каже.— Буде кому мишей ловити.

Залишився Дік сам на своєму горищі. Слуги з нього сміються, кепкують:

— Не журися. Ось побачиш: приїде твоя кішка з-за моря великою панею.

Лиха ж куховарка не давала хлопцеві просвітку. Збиткувалася над ним, часом і кулаком стусоне. А що купцева дочка намагалася захистити Діка, то куховарка лютувала на нього ще дужче.

Зрештою стало Дікові несила терпіти її знущання. Вирішив він тікати з Лондона й податися світ за очі. Зібрав у вузлик свої убогі пожитки і рано-вранці у неділю вирушив із дому. Вийшов за місто й сів спочити на камені — цей камінь і тепер зветься Уіттінгтоновим. Сидить і думає, якою дорогою піти.

А край міста стояла церква Бау-Черч. І саме в цей час на ній задзеленьчали, зателенькали дзвони. Прислухався Дік, а вони наче промовляють до нього:

*Постривай,
Не тікай,
Повернись, Уіттінгтоне,
Майбутній лорд-мере¹ Лондона!*

— Оце-то дива! — мовив хлопець сам до себе.— Невже дзвони кажуть правду? А проте — навіщо б їм брехати? Ну, якщо мені судилося стати лорд-мером, то я ладен повернутися і подолати хоч би й які труднощі.

І Дік повернувся в дім до купця Фіцуоррена ще до того, як челядь та господарі прокинулися. Ніхто й не помітив, що він десь виходив.

Коли в кухню зайшла куховарка, хлопець уже порався біля плити.

Знов живе Дік у купця. Терпить і нестатки, і куховарчині кпини, вже й не сподівається на крапще.

А тим часом корабель містера Фіцуоррена плив до Африки. І занесло його бурею до країни Берберії. Досі тут не побував ще жоден іноземний

¹ Л о р д-м е р — міський голова.

купець. Місцевий люд зійшовся до берега подивитися на небачених білих людей та їхній крам. Почалася жвава торгівля.

Узяв капітан зразки своїх товарів і послав берберійському цареві. Той запрошує капітана до себе в палац. Прийшов капітан туди, а там пишно-та! Скрізь срібло-золото сяє.

Цар і цариця чекали капітана в залі, застеленій барвистими килимами. Капітан розповів їм, хто він і звідкіля.

Поговорили вони.

Тоді цар звелів подавати обід.

Поприносили слуги безліч усіляких страв, поставили перед царем, царицею й заморським гостем.

Та не встигли вони торкнутися до їжі, як де не взялися зграї щурів і мишей.

Накинулися на страви — що поїли, а що понівечили.

Капітан питав:

— Звідкіля у вас стільки цих гризунів? Може, ви їх навмисно розводите?

А цар йому:

— Та де там! Ми не знаємо, як позбутися цієї погані. Аби хтось допоміг нам, ми б його озолотили. Миші й щури не тільки псують наш харч. а й на людей нападають. У моїй спочивальні цілу ніч стоїть сторожа, відганяє їх, щоб вони мене з царицею не загризли.

Тут капітан згадав бідного Уіттінгтона та його кішку й каже:

— У мене на кораблі є така тварина, яка винищить вам і щурів, і мишей.

Цар підскочив із радощів, аж корона спала йому з голови.

— Негайно принеси цю тварину сюди. Якщо вона справді вміє ловити гризунів, я її куплю. Дам тобі за неї цілу купу золота і дорогих самовітів.

А капітан:

— Боюся, ми без неї не обійдемось. Адже вона береже наші товари від щурів. Нам дуже б не хотілося з нею розлучатися. Тож принесу її тільки з великої поваги до вашої величності.

А цариця:

— Неси її швидше, не пожалкуєш. Мені страх як кортить поглянути на цю дивовижну тварину.

Цар звелів своїм кухарям приготувати новий обід, а капітан тим часом пішов на корабель по кішку. Вертався з кішкою, а царські слуги вже ставлять тарелі зі свіжими стравами. Щури й миші так і вискочили з

своїх нір. Побачила кішка та як стрибне до них. Половину подавила тут-таки, а решта сипонула вrozтіч,— де й ділися.

Цар і цариця аж нестямiliся з великого дива і захвату. Кажуть:

— Ану покажи нам свою люту тварину. Хочемо зблизька на неї роздивитися.

Капітан покликав:

— Киць-киць!

Кішка слухняно підійшла до нього. Він узяв її й піdnіс до цариці. Але цариця боялася торкнутись до тварини з такою, очевидячки, лютою вдачею. Тоді капітан почав гладити кішку, примовляючи: «Кицю, кицю». Зрештою цариця насмілилася простягнути до неї руку і сказала:

— Китю, китю.

Вона ще, бачте, не навчилася вимовляти це слово як слід.

Капітан поклав кішку цариці на коліна. Тварина лагідно замуркотіла і невдовзі задрімала.

Цар із царицею були раді-радісінькі, що позбулися щурів і мишей. А ще дужче зраділи вони, коли капітан сказав їм: скоро кішка приведе кошенят, і можна буде розселити котячий рід по всьому берберійському царству. Цар одразу закупив усі привезені на кораблі товари. Щедро заплатив за них золотом і самоцвітами. А за кішку дав удесятеро більше, ніж за все інше.

Підняв корабель вітрила і рушив у далеку подорож — додому. Вітер був попутній, тож незабаром мандрівники щасливо прибули до Лондона.

Приходить містер Фіцуоррен зранку до своєї контори. Сів за стіл, аж хтось у двері стукає.

— Хто там? — питав він.

— Ваш друг. Приніс вам добру звістку про ваш корабель «Одноріг».

Відчинив купець двері, аж там капітан: в руках у нього скринька з самоцвітами і рахунки за проданий крам.

Переглянув купець рахунки, бачить: весь крам продано, та ще й з небияким барышем.

Тоді капітан розповів йому дивовижну історію про Уіттінгтонову кішку. Каже:

— За цю кішку берберійський цар дав незліченні багатства. По справедливості вони належать бідному Дікові.

Коли купець почув це, він покликав слуг, розповів їм, як Дікові пощастило, і мовив:

*Я велю — і слово це закон —
Звати Діка містер Уіттінгтон.*

Дехто з челяді почав був говорити: мовляв, нема чого віддавати такі скарби безрідному хлопцеві-кухарчукові. Проте недаремно містер Фіцуоррен славився своєю чесністю. Він твердо відповів:

— Боронь боже, щоб я взяв у нього хоч один гріш. Усе це належить йому.

І послав по Діка. А той саме чистив у кухні горщики.

Заходить Дік у контору, геть вимазаний сажею. А господар велить подати йому стільця, запрошує сідати. Дік думає: це для жарту,— мабуть, над ним посміятаєсь хочуть. Каже:

— Не глузуйте з бідного сироти. Відпустіть на кухню. Там у мене ще роботи-роботи.

А купець йому:

— Та що ви, містер Ейттінгтон! Ми говоримо з вами без жартів. Вам нечувано пощастило, і я щиро цьому радий. Капітан продав вашу кішку берберійському цареві, і цар дав за неї коштовний скарб. Тепер ви куди багатші за мене. Бажаю вам щастя.

Потім містер Фіцуоррен попросив капітана відкрити скриньку з коштовностями й сказав:

— Тепер містерові Ейттінгтону залишається тільки надійно примістити цей скарб.

Бідолашний Дік стояв збентежений і приголомшений радісною звісткою. Трохи отямившись, він почав просити господаря: нехай той візьме собі частину цього багатства,— воно ж бо дісталося йому, Дікові, тільки завдяки купцевій доброті.

— Ні, ні,— відповів містер Фіцуоррен.— Воно все ваше. І не маю сумніву, ви зумієте вжити його собі на користь.

Тоді хлопець попросив про те саме господиню й міс Алісу, але й ті не схотіли взяти ані найменшої частки скарбу. Кажуть:

— Ми раді вже з того, що вам, містере Ейттінгтон, так пощастило.

Але добросердий Дік не міг заспокоїтися. Він хотів, щоб усі навколо нього були раді й щасливі. Отож хлопець щедро обдарував капітана, його помічника, всіх слуг і навіть лиху куховарку.

Містер Фіцуоррен порадив йому викликати вмілого кравця і вдягнутися, як належить джентльменові. Потім запропонував хлопцеві: хай живе в його домі, доки не знайде собі кращого помешкання.

Ейттінгтон причепурився, завив волосся, надягнув капелюха й пристойне вбрання — і всі побачили, що він хлопець гарний, аніскілечки не гірший за тих юнаків, які приходили в гості до містера Фіцуоррена. Досі міс Аліса тільки жаліла Діка. Тепер же вона придивилась до нього, і він

припав їй до серця. Ну, а сам Дік тільки й думав про те, як би їй зробити приемне, і мало не щодня приносив чудові подарунки.

Містер Фіцуоррен скоро помітив, що вони покохалися,— покликав їх і питає:

— То, може, ви одружитеся?

Молодята пораділи. Відповідають:

— Авжеж. Ми згодні.

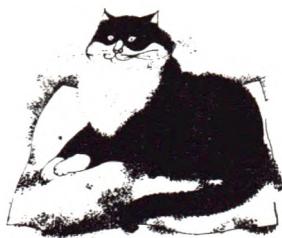
Було призначено день шлюбу, і в церкву молодих супроводжували лорд-мер і цілий гурт найзначніших людей міста. Потім відбувся бучний весільний банкет.

Люди розказують, що містер Уіттінгтон та його дружина довіку жили багато й щасливо. У них було кілька дітей. Містер Уіттінгтон став лондонським лорд-мером, а король Генріх V присвоїв йому рицарський титул.

Камінна статуя сера Річарда Уіттінгтона до 1780 року прикрашала арку проти старовинної Ньюгейтської фортеці.

А дзвони церкви Бау-Черч ще й нині видзвонюють:

*Постривай, не тікай,
Повернись, Уіттінгтоне,
Майбутній лорд-мере Лондона!*

Троє бажань

Було це в давню давнину. Жив собі під лісом бідний лісоруб. Щодня ходив він рубати дерева. От якось зібрався він до лісу. Жінка дала йому в торбу харчів і почепила через плече баклагу з водою, щоб він собі підживився в лісі.

Надумав лісоруб того дня зрубати великого дуба. Взяв сокиру та як розмахнеться — ніби хотів за одним ударом повалити дерево. Та не встиг рубнути, як з дуба почувся жалібненький голосочок, і перед лісорубом стала фея.

— Не рубай, пожалій цього дуба,— каже.

Лісоруб мало не впав із дива. Хоче щось сказати, та не вимовить і слова.

Потім оговтався трохи і промимрив:

— Що ж, нехай буде по-твоєму.

— Воно ж і для тебе краще,— каже фея.— Я вам із жінкою віддячу за це: виконаю троє ваших бажань.

Сказала так і щезла. А лісоруб узяв сокиру та й пішов додому з торбиною й баклагою через плече.

Довго він ішов, та все сам собі дивувався, що це воно з ним сталося. Коли ж добрався, нарешті, додому, то був такий ухорканий, що тільки й думки мав, аби сісти спочити. Може, то фея йому поробила, хтозна. Ну, сів він біля коминка, і враз так йому схотілося їсти, хоч до вечері ще було далеко.

— Чи немає в тебе чого попоїсти, моя господине? — каже.

— Годин за дві буде, — відповіла жінка.

— Ех, — мовив лісоруб, — якби оце мені гарне кільце кров'янки!

Ще й не доказав, як раптом лясь! — упало на стіл кілечко кров'янки, та таке смачне на вигляд!

Здивувався лісоруб, а жінка його геть не стямилася з дива.

— Що це воно таке? — питає.

Тоді й згадав він, яка йому трапилась пригода, і розказав усе жінці. А та слухала-слухала та раптом як гримне на чоловіка:

— Ох ти ж дурню нетесаний! Бодай тобі та кров'янка до носа приросла!

Тільки це сказала, а кров'янка шасть зі столу та так і пристала лісорубові до носа!

Смикнув він раз, удруге — ні, не відривається. Смикнула й жінка — ні, приросла кров'янка до носа!

— Що ж його робити? — каже лісоруб.

Та, на щастя, згадав, що лишилось ще одне бажання — одне-однісіньке і останнє. От він чимшивше й побажав, щоб кров'янка відпала.

Лясь! — і вже вона перед столу.

Отак, хоч і не довелося лісорубові кататися з своєю жінкою в кареті, вбиратися в шовки-оксамити, — а все ж таки був він радий, що все щасливо скінчилось.

Сорочаче гніздо

За давніх-давен,
Як свинки співали пісень,
А маєпи тютюн жували,
А кури його клювали
Й від того твердими стали;
А качки: «Кряк-кряк-кряк» примовляли,—

всі птахи прилетіли до сороки і попросили її:

— Навчи нас, як вити гніздо.

Бо всім відомо, що сорока майстер вити гнізда. У неї вони куди кращі, ніж у будь-якого іншого птаха. Зібрала вона всіх їх навколо себе і почала вчити. Спершу принесла грязюки і зліпила кругленький млинець.

— Та он як воно робиться,— сказав дрозд і полетів собі.

Відтоді всі дрозди роблять свої гнізда з грязюки на зразок млинця.

Потім сорока принесла прутиків і поклала їх на млинець.

— Тепер мені зрозуміло,— сказав чорний дрозд і полетів собі. Відтоді всі чорні дрозди мостять свої гнізда саме так.

Потім сорока поклала на прутики ще один шар грязюки.

— Я вже знаю, як його робити,— сказала мудра сова і полетіла собі геть. Ось чому сови не навчилися робити кращих гнізд.

Після цього сорока взяла кілька хворостинок і сплела з них круглењкий обідок.

— I я це зумію зробити,— сказав горобець і полетів геть. Відтоді горобці в'ють свої гнізда з хворостинок, хоч і роблять це абияк.

Потім сорока назбирала пуху та пір'я і встелила ним гніздо, зробивши м'якеньке ложе.

— Оце мені подобається! — вигукнув шпак і полетів додому. Ось чому у шпаків так м'якенько вистелені гнізда.

Тим часом сорока робила своє діло далі — показувала, як треба будувати гніздо. А пташкам не вистачало терпіння додивитися до кінця, як вона те робить. Одна за одною вони відлітали геть. Сорока ж працює, розказує і навіть не дивиться, слухає її хтось чи ні. Зрештою залишилася біля неї сама тільки горлиця. А горлиці не вистачало ні глузду, ні тямі чого-небудь навчитися. Вона й не слухала сороку і не дивилася, що та робить. Сидить і туркоче-торочить щось своє:

— Тягни три тріочки, тягни три-и.

Сорока саме клала прутик. Почула, що туркоче горлиця, і каже:

— Не тріочки, а прутики, і не три, а вистачить і одного.

Горлиця ж торочить своє:

— Тягни три тріочки, тягни три-и.

Сорока розсердилась та їй:

— Кажу тобі, досить одного прутика.

А горлиця знову:

— Тягни три тріочки, тягни три-и.

Нарешті сорока озирнулася і побачила: біля неї немає нікого, крім недотепи горлиці. Розгнівалася вона, полетіла геть. I заприсяглася, що більше нікого не вчитиме, як робити гніздо.

Ось чому різні пташки в'ють гнізда по-різному.

Джоан і кривий гусопас

К олисъ давно жив один старий лорд. Мешкав він у розкішному замку на березі моря, але почувався дуже салотнім, бо не мав жодної близької людини. У залах і в покоях не чути було молодих голосів, не лунав веселий сміх.

Годинами ходив старий лорд по вимощеній кам'яними плитами галереї або сидів біля вікна й дивився на похмуре море.

Була у нього маленька онука, але він ні разу не бачив її. Лорд не злюбив дівчинку від дня її народження, бо в той день померла її мати, улюблена лордова дочка.

Батько дівчинки був у королівському війську, пішов у далекий заморський похід і там загинув. Тож вона росла без батьків.

Гірка була її доля, але їй довелося б зазнати куди гіршої, якби не стара няня. Вона забрала Джоан — так звали дівчинку — до себе і годувала недоїдками з господаревого столу, а вдягала у всяке дрантя.

Лордові слуги погано поводилися з дівчинкою — адже їхній пан не любив її! Вони кривдили її і прозвали голодранкою.

Джоан цілими днями гралася на задньому дворі замку або блукала

сама понад морем. Єдиний її друг був кривий хлопець-гусопас. Вона часто приходила до нього на пасовисько і розмовляла з ним годинами. Хлопець був трохи старший за неї, він жив на фермі неподалік від замку.

Щоранку він виганяв гусей і вів їх до ставка, де вони плавали, плескалися, ловили рибу. А хлопець тим часом грав на сопілці, і Джоан завжди прибігала його послухати. Вона так любила його наспіви — то сумні, то веселі! Вони розповідали їй про лісових фей-красунь або про далекі чужі країни, про невідомі гори й річки, і вона забувала своє лихо й образи.

Інколи ж музика була така весела й легка, що її ноги самі йшли в танець. І тоді навіть кривий гусопас незграбно пританцювував разом із нею.

Так минали дні весною і влітку.

А взимку, коли наставали довгі темні вечори, Джоан підсувала ослінчик ближче до вогню і просила свою стареньку няню, щоб та розповідала їй казки про сміливих рицарів і дам-красунь, про велетнів і людожерів, про русалок, що плавають у морських хвилях, чи про фей, що ширяють, невидимі, в повітрі. А сама сиділа й слухала, дивлячись на вогонь. Щоки її рожевіли, очі блищали.

Та ось вона починала куняти, няння теж позіхала, розповідати далі їй не було сили, і вона відсилала дівчинку спати.

І все ж таки, хоч як любила Джоан слухати казки, по-справжньому щасливою вона почувалася тільки тоді, коли втікала до свого друга гусопаса. Він грав для неї на сопілці дивні пісні, і вони весело балакали або гралися.

Часом Джоан розповідала хлопцеві якусь із няниних казок або ж починала танцювати під його музику. І тоді все погане зразу забувалося — і величезний порожній замок, і сердиті слуги, і дідусь, якого вона так ніколи й не бачила.

Минали роки, і Джоан із дівчинки виросла в гарну дівчину. Але вона, як і колись, дружила з кривим гусопасом, а старий лорд, як і раніше, не любив її і не бажав бачити.

І ось одного разу поширилася чутка, що в сусіднє місто приїжджає король.

В усі навколошні замки були послані гінці з запрошенням на королівський бал. На цьому балу королів син — молодий принц — мав вибрати собі наречену.

А запрошення короля, як відомо, означає ваказ! Такий наказ прийшов і в замок біля моря — до старого лорда.

Лорд звелів осідлати собі білого коня, а тим часом покликав цирульни-

ка, щоб той зголив їому довгу сиву бороду. Потім він убрається по-святковому й зійшов у двір, щоб сісти на коня і їхати в місто.

А Джоан сиділа і розмовляла з своєю старенькою нянею в кімнаті на горі.

В цей час у дворі замку зацокотіли копита. Вона запитала няню, що там таке.

Няня відповіла:

— У сусідньому місті король дає великий бал. Він і твоєму дідусею наказав приїхати. Визирни у вікно — побачиш його.

— Ох, як би мені кортіло поїхати на бал до короля, — зітхнула Джоан. — Няню, голубонько, піди до дідуся і попроси, хай візьме й мене з собою! Піди, поки не пізно!

Цієї миті у двір зайшов старий лорд і з допомогою слуги й стайнічого сів на коня.

— Це мій дідусь? — запитала Джоан. — Який він гарний, як ошатно вбраний! Ой, як мені кортить поїхати з ним!

— Ні, ні, я нізащо не наважуся заговорити з ним, — сказала няня. — Та вже й пізно. Не встигну я стара, немічна, ще й зйті донизу, як він поїде.

І справді, поки вона це говорила, грум віддав панові поводи, і білий кінь виніс старого лорда за ворота замку. Джоан стежила за ним, аж поки він зник з очей, потім відійшла од вікна й гірко заплакала.

— Мій перший бал, — ридала вона. — Це міг бути мій перший бал. Тепер я ніколи вже не попаду на бал. Хіба трапиться ще така нагода? Ніколи, ніколи! І все через те, що ти не схотіла піти й попросити його!

— Заспокойся, дорогенька моя, — намагалася втішити її няня. — Бали і свята не для тебе. Не сердсься на свою стару няню. Я нічого не могла вдіяти. Він би мене однаково не послухав. Навіть якби я з ним поговорила, він не взяв би тебе.

Джоан перестала плакати так само швидко, як і почала, і перепросила няню.

— Не гнівайся на мене, — сказала вона. — Ти мій єдиний друг. Я не хотіла тебе образити. Адже ти не винна. Та мені зовсім і не хочеться їхати на цей дурний бал. Хіба цікаво дивитися, як пишаються виряджені лорди та леді? Зовсім не цікаво.

І все-таки, коли вона вийшла з замку в поле, то подумала, як добре було б потрапити на цей бал! Хоч краєчком ока поглянути на вродливих, гарно вбраних леді, на їхні величності — короля й королеву! Та найдужче їй кортіло побачити молодого принца. Вона так замріялась, що й не

помітила свого друга гусопаса, котрий кульгав їй назустріч разом із гусичим табуном. Він припинив грati на сопілці й запитав:

— Чого це ти замислилася, Джоан? Заграти тобі веселої пісеньки, щоб схотілося танцювати? Чи сумної, щоб поплакати?

— Я й без того хочу танцювати,— відповіла Джоан,— але тільки не тут. Знаєш, мені так кортить потрапити в місто на бал до короля! Та мене не запрошено...

— Коли ти хочеш дістатися в місто,— сказав хлопець,— ти туди дісташся! І я разом з тобою, і мої сірі гуси. Зрештою, добрatisя туди не так-то вже й важко, навіть такому кривоногому, як я.

І вони рушили. Довга дорога здалася Джоан не такою й довгою, бо гусопас весь час грав на сопілці. Він грав так весело й бадьоро, що Джоан зовсім розвеселилася. Вона підспівувала йому, кружляла й танцювала.

Та коли вони були майже біля самого міста, позаду зацокотіли кінські копита, і скоро їх наздогнав високий гарний юнак на вороному коні.

— Ви прямуєте до міста? — запитав він.— Можна й мені з вами? Разом веселіше буде.

— Звичайно, можна, сер! — відповів гусопас.— Ми йдемо в місто подивитися на вельможних гостей, що з'їжджаються на королівський бал. Якщо хочете, ходімо разом.

Юнак стрибнув з коня і пішов поряд з Джоан, а кривий гусопас кульгав слідом за ними й награвав на сопілці.

Раптом юнак зупинився, подивився на Джоан і запитав:

— Ти знаєш, хто я?

— Ні,— відповіла Джоан.— А хто?

— Адже я принц. І іду до свого батька на бал. Не поспішай так, дай мені роздивитися тебе.

Він не зводив очей з дівчини, а гусопас заграв у цей час нову пісню, незнайому й ніжні. Правда, Джоан не чула її—вона дивилася в очі принцові; та й принц навряд чи чув музику — він милувався Джоан. Не помічав він ні її драної сукні, ні того, що вона боса, а все милувався її обличчям, і тонким станом, і легкою ходою.

— Як же тебе звати? — спитав він нарешті.

— Джоан.

— Послухай, Джоан,— сказав принц,— ні разу ще ні одна дівчина не зворушила так мого серця, як ти! Сьогодні на балу я маю вибрати собі наречену. Будь ти моєю нареченою і виходь за мене заміж!

Але Джоан мовчала. Вона тільки глянула на принца. В цю мить кінь нетерпляче забив копитом, і гусопасова сопілка замовкла.

— Ну, скажи мені, чи згодна ти стати моєю нареченою і принцесою?

Тут Джоан усміхнулася, похитала головою і сказала:

— О ні! Ти просто наді мною смієшся. Хіба я годжуся в принцеси? Краще лети чимскоріш на бал і вибирай собі наречену з вельможних красунь!

— Але ж я кажу без жартів,— провадив принц,— повір мені. А якщо не хочеш стати моєю нареченою, то, може, просто прийдеш до мене на бал? Знаєш що, рівно опівночі я чекатиму тебе разом з твоїм другом гусопасом, з його сопілкою і з цими сірими гусьми. Прийдеш?

Джоан глянула на принца й відповіла:

— Може, прийду, а може, й ні. Не знаю.

Більше принц нічого не сказав, скочив на коня і поскакав у місто.

Настав вечір. Усе нові й нові карети зупинялися біля замку, де у великий залі король і королева зустрічали вельможних гостей. Вони приїздили з найвіддаленіших графств і країв, ніхто не хотів пропустити такої важливої події: принц-престолонаступник, старший син короля, повинен був цього вечора вибрати собі наречену.

Немало гордих леді приховували свої потаємні надії і бажання за легкими розмовами і посмішками. Але бал уже давно розпочався, один танець змінювався іншим, а принц, очевидно, ще й досі не спинив ні на кому свого вибору.

І ось нарешті пробило північ. За останнім ударом годинника в кінці зали люди заозирались, почулися здивовані вигуки, танцюючі пари розступилися, і перед королем та королевою з'явилася дивна процесія: попереду йшла боса дівчина в драній старій сукні, за нею кривий гусопас, а позаду нього дев'ятеро гусей, що гучно гелготіли.

Оце так гості на королівському балу!

Спочатку всі придворні оніміли від здивування, але скоро почали шепотітися і голосно сміятися. Та їм зразу ж довелося замовкнути. Вони побачили, що принц вийшов наперед, узяв босу дівчину за руку й підвів її до своїх батьків, які сиділи на троні.

— Батьку,— мовив принц,— це Джоан! Якщо вона згодиться, я вибираю її за дружину. Що ти на це скажеш?

Король уважно подивився на Джоан і відповів:

— Що ж, сину, твій вибір не поганий. Коли дівчина ця така ж добра й розумна, як і гарна, вона буде достойною принцесою!

— Молода леді дуже вродлива, це правда,— сказала королева.— Але що це за сукня?

— А чому молода леді мовчить? — запитав король.— Що думає вона?

— Ну, якщо ви всі згодні,— тихо сказала Джоан,— то я теж. Я згодна заручитися з принцом.

І тут серед повної тиші пролунали раптом ніжні звуки пастушої сопілки. Ніхто в своєму житті не чув такої дивовижної і гарної музики. Кривий гусопас награвав якісь незнайомі химерні мелодії, і — о диво! — подрана сукня Джоан перетворилася у всіх на очах на розкішні білі шати, оздоблені блискучими діамантами, а дев'ятеро гусей — на маленьких пажів, убраних у блакитне. Вони підняли шлейф Джоан і так ішли за нею, поки принц вів свою наречену на другий кінець зали, щоб розпочати танець. І звуки пастушої сопілки потонули у веселій музиці, що гримнула з галереї.

Оце і вся історія про те, як бідна Джоан стала принцесою, і навіть найзаздрісніші матері погодилися, що принц і вона дуже до пари одніому. А король оголосив усім, що його перший син і престолонаступник одружився з голодранкою з повної згоди батьків, і коли ця новина облетіла країну, в усіх містах і селах почалися веселощі. Палили багаття, дзвонили в дзвони, одне слово, було справжнє народне свято.

І тільки одне серде лишилося сумним серед усіх цих радошів — то було серде старого лорда. Він не міг забути свого горя, і як тільки перестали дзвонити в дзвони, він поскакав у свій замок біля моря.

Що ж до гусопаса, то зразу ж після першого танцю з принцом Джоан схотіла знайти свого вірного друга, але він кудись зник. Вона розіслала слуг в усі кінці країни, але ніхто про нього більше так і не чув. Правда, селяни розповідають, що коли їм доводиться повернатися додому дуже пізно, вони часом чують у полі і в лісі ніжні звуки сопілки. Інші запевняють, що це феї заграють із запізнілим подорожнім, а може, це їм просто причувається.

Чи згадувала Джоан після свого весілля про кривого гусопаса — цього ми сказати не можемо, але от про стару няню вона не забула і в перший же день після вінчання взяла її до себе. Так до кінця свого життя старенька й прожила в королівському палаці.

«Та Я ж»

Жила собі жінка з малим сином. Хата йхня стояла на косогорі — місце дике, безлюдне; вище — скелі та каміння, нижче — болото — ні душі живої поблизу. Тож не дивно, що там водилося чимало і гномів, і ельфів, і фей. Як тільки стемніє, виходили вони з своїх скованок. Живучи тут, удова багато чого набачилася і наслухалася ночами: як танцюють під самим вікном мандрівні вогники і як перемовляються в дубовому гаю гноми-лісовики. Аби вона була не така бідна, то давно б уже перебралася ближче до людей — у село. Але там за житло треба платити, а за цю хатину ніхто з неї не брав ані гроша.

Страшнувато їй було вночі з такими сусідами. Тому вона ніколи не засиджувалася допізنا.

Як тільки повечоріє — зразу ж лягала спочивати, не чекаючи, поки перетліє жар у комінку. Укриється — і вже й не думає про те, що там надворі діється.

А от син її шестирічний дуже не любив лягати спати вчасно. Як не вкладеш силою, то сидітиме хоч і до півночі: грається біля комінка, а матері наче й не чує.

Одного зимового вечора вона аж утомилася, умовляючи його йти спати, і все марно. А надворі гуляв вітер: то двері сіпне, то в шибки застукаче. Жінка знала: для гномів, ельфів та фей така непогожа ніч — найкраща пора. Вони неодмінно зберуться гуляти, а вже як розгуляються, можуть і капость укоїти.

Вона й просила сина:

— Лягай, дитино, вже спати, бо буде тобі самому страшно.

І сердилася:

— Лягай, бо знайду прута!

А він не слухає, наче й не до нього.

Вона знову:

— Будеш сидіти,— заберуть тебе феї!

А малий:

— То й добре, як заберуть, хоч пограюся з ними!

Мати й кинула його умовляти. Хоч як їй було прикро, та, втомлена, лягла спати і незабаром заснула. А хлопець сидить собі на ослінчику біля комінка.

Та недовго він просидів сам. У коміні раптом щось зашаруділо, і перед хлопцем ніби вродилося маленьке дівча: заввишки менше ніж на п'ядь, коси біляві, аж наче срібні, очі зеленкуваті, а щічки рум'яні, як вишеньки. Здивувався хлопець.

— Як тебе звати? — питает.

— Звати мене Я. А тебе?

— І мене Я,— схитрував хлопець.

Почали вони удвох гратися. Дівча набрало попелу і — диво дивне! — наліило з нього цяцьок: маленьких корів і собак, будиночки й поряд з ними дерева, чоловіків та жінок.

Тоді дмухнуло на ті цяцьки — і вони ожили. Корови замахали головами й замукали, собаки забігали й загавкали, на деревах зашелестіло зелене листя, а чоловіки та жінки заходили й забалакали.

Хлопець аж рота роззявив з великого дива.

Тим часом вогонь у комінку потроху згасав. У хаті потемнішало. Хлопець узяв тріску й поворушив присок. З комінка випала гаряча вуглинка і просто на ногу дівчаті.

Воно так пронизливо заверещало, наче всі вітри, які є на світі, подули в одну вузьку щілину. Хлопець кинув тріску й затулив руками вуха.

У коміні знов зашаруділо. Та цього разу малий не чекав, доки хтось з'явиться. Він прожогом кинувся до ліжка, ліг, укрився з головою і дух притаїв.

— А хто це так галасує? — почувся з коминка чийсь голос.
— Та Я ж,— озвалося, схлипуючи, дівча.— Мені припекло вуглинкою ногу.

— Хто припік? — спитав сердитий голос.

Хлопець, наполоханий, визирнув з-під ковдри і побачив: з коминка виглядає біле-пребіле обличчя.

— Та Я ж,— сказало дівча.

— Чого ж ти тоді верещиш? — гримнула мати-фея.

Простягла руку, схопила доньку за вухо і потягнала в комин.

А хлопець ще довго лежав і слухав: чи не повернеться фея та не покарає його за те, що припік вуглинкою ногу її доньці.

На другий день став хлопець слухняний та покірний, мов тобі шовковий.

Настав вечір. Мати йому:

— Пора спати.

Він одразу й ліг. Мати каже собі: «Таки дійшли до нього мої слова». А хлопець лежить і каже сам собі:

— Цур їм, тим феям. Більш не буду з ними гратися.

Відтоді остерігався фей та ельфів і завжди слухався матері.

Рудий Емтін

Жили колись чоловік із жінкою. Були вони дуже вбогі. Землі мали стільки, що курці нема де ступити. І було у них двоє синів. От підріс старший син, і настала йому пора йти в світ щастя-долі шукати. Сказав він про це батькам. А мати:

— Піди, синку, до колодязя, принеси води. Я замішу тісто та спечу тобі на дорогу пиріг. Скільки води принесеш, такий і пиріг буде.

Уяв хлопець відро і мерщій до колодязя. Набрав повне. Та у відрі була дірка. Поки доніс, більше половини води витекло. Тож пиріг вийшов невеличкий. Спекла його мати й каже:

— Оце як хочеш: або бери весь пиріг без мого благословення, або тільки половину, зате з моїм благословенням.

Син думає: «Дорога далека, ще не дійду, охляну з голоду». І відповідає матері:

— Що мені благословення? Хіба воно нагодує дорогою? Обійдуся без нього. Давай краще цілий пиріг.

Вирядила його мати. Менший брат провів до воріт. На прощання старший дав йому свій ніж і каже:

— Повісь його в кімнаті на стіні й щоранку дивися на лезо. Якщо воно чисте й блискуче, це означає — я живий і здоровий. Якщо ж потъмяніє і візьметься іржею, значить, зі мною сталася біда.

Виrushив юнак у мандри. Зайшов у ліс і зустрічає бабусю, стару-престару. Вона його питав:

— Куди ти простуєш, юначе, і що несеш у торбі?

Він відповів:

— Іду щастя-долі шукати. А в торбі у мене пиріг. Мати на дорогу спекла.

Бабуся просить:

— Дай мені шматочок. А то я вже три дні не їла.

Хлопець відповів:

— Не дам. Мені самому мало.

І пішов. Вона ж йому навздогін:

— Хай тобі буде стільки щастя в твоїх мандрах, скільки ти мені пирога дав.

Іде хлопець день, іде другий. А на третій бачить: пастух пасе велику отару овець. Підходить він до пастуха й питав:

— Чи є це вівці?

Той йому:

*A pro Рудого Еттіна
Чи чув ти хоч здаля,
Що вкрав дочку в шотландського
Малькольма-короля?
Він бив, і зневажав її,
Ta ще й казав: «Дивись:
Що більш тобі до серденька —
Чи палиця, чи спис?»
A сам він дужий і міцний —
Ніхто для нього не страшний.
Хоч ніби й напорочено,
Що смерть його спійма,—
Ta хто ж подужа Еттіна?
Таких, мабуть, нема!..*

Потім пастух застерігає його:

— Далі починаються землі Рудого Еттіна. Краще не ходи туди. Там водяться всякі страховища.

Що ж робити хлопцеві? Вертатися назад? Ні, виrushив іти далі. Про-

йшов трохи, бачить: гора, на горі замок, а навколо розлоге пасовисько і якийсь скот пасеться, наче бики. Придивився він, аж вони двоголові і на кожній голові по дві пари рогів. Побачили його ті страшилла, заревіли і до нього. Хлопець тікати. Вони за ним, наздоганяють. Він на гору до замку. Двері були відчинені, він і вскочив усередину. Зайшов у покої — нема нікого. Далі кухня. Біля печі жінка сидить. Він уклонився їй і каже:

— Добриден, тітонько. Чи можна, я перепочину у вашій оселі, а коли вона ласка, то й переночую?

Вона йому:

— Можна то можна, але краще не треба. Для тебе ж краще. Бо в замку цьому живе Рудий Еттін, триголовий велетень. Лютий він на людей. Застане тебе тут — буде тобі кінець.

Хлопець і радій би піти з замку, та ті двоголові бики стоять перед дверима, чмикують, ратицями землю риють — його дожидають. Просить він жінку:

— Сховай мене і не виказуй Еттінові. Я переночую, а рано-вранці виберуся звідціля так, що ніхто не побачить.

Пожаліла його жінка, схovalа в комірчині. Аж ось увечері приходить Рудий Еттін. Нюхнув повітря і гукає:

*Чи я дома, чи яде?
Звідкись людський дух іде!..
Ну, хоч кругль же, а чи верть —
Хто сховавсь, тому тут смерть!*

Кинувся шукати по закутках, знайшов хлопця і витяг з комірчини.

— Ага, попався! Ось я тебе! Та спочатку загадаю три загадки. Якщо відгадаєш — одпушту. А ні — то не бачити тобі світу-сонця.

Перша голова питас:

— Яка річ не має кінця?

— Хлопець подумав, каже:

— Не знаю.

Друга голова питас:

— Що це таке: чим вужче, тим страшніше?

Хлопець і цього не відгадав.

Тоді озвалась третя голова:

— Неживий, а везе живих — що це?

Хлопець не знає. Тоді Рудий Еттін узяв дерев'яний молоток, стукнув його по голові, і хлопець перетворився на кам'яний стовп.

Наступного ранку встає молодший брат, дивиться на ніж, а лезо по-тъмяніло; все взялося іржею. От він і каже:

— З братом сталося якесь лихо. Піду я його рятувати.

Мати йому:

— Що ж, іди. Спечу тобі пиріг на дорогу. Принеси з колодязя води тісто замісити.

Набрав він води, несе. А відро діряве, вода й витікає. Чує: над головою ворон щось кряче. Дослухається хлопець, а ворон гукає йому:

— Крапає! Крапає!

Хлопець до відра, аж там дірка. Він одразу зметикував, що робити: залішив її глиною і доніс майже повне відро води. Тож пиріг вийшов великий. Спекла його мати й питає:

— Що ти хочеш: півпирога з моїм благословенням чи весь пиріг без благословення?

Син їй:

— Краще візьму півпирога, та з твоїм благословенням.

Проте ці півпирога були більші, ніж цілий пиріг, що дістався старшому братові.

Благословила мати його, і він пішов. Зустрічає в лісі бабусю. Та просить:

— Дай мені пирога, бо я три дні не їла, зовсім охляла.

Пожалів хлопець старен'ку, поділився з нею пирогом, хоч і знов: по-переду далека дорога. Насправді ж то була не бабуся, а добра чарівниця. От вона й каже:

— Раз ти такий щедрий до мене, я тобі допоможу.

Дала йому чарівну паличку, пояснила, що нею робити. Розповіла, що його чекає, які небезпеки і як від них рятуватися.

— А тепер іди,— каже,— і не бійся нічого.

Сама ж зникла, наче її й не було. Рушив хлопець далі. На третій день зустрів пастуха з отарою. Питає його, чи є це вівці. Той йому:

*A про Рудого Еттіна
Чи чув ти хоч здаля,
Що вкрав дочку в шотландського
Малькольма-короля?
Він бив, і зневажав її,
Та ще й казав: «Дивись:
Що більш тобі до серden'ка —
Чи палиця, чи спис?»*

*А сам він дужий і міцний —
Ніхто для нього не страшний.
Хоч ніби й напорочено,
Що смерть його спійма,—
Та хто ж подужа Еттіна?
Таких, мабуть, нема...
Але чогось мені здалось,
Що ти — той чоловік!
Що Еттінові край тепер,
А ти тут пан навік!*

Про страховища пастух йому ані слова. Та хлопець і сам знає, що вони його перестрінуть. І справді, вийшов на пасовище, а ті двоголові бики до нього. Біжать стрімголов, наставивши роги. А хлопець не тікає. Котрий підбіжить, він його стукне чарівною паличкою, той зразу падає неживий. Так усіх і поклав.

Потім до замку. Зайшов усередину. Там порожньо, тільки жінка біля печі сидить. Каже йому:

— Тікай звідціля, хлопче, поки цілий, бо скоро повернеться Рудий Еттін. Від нього не жди жалю. Недавно прийшов сюди один юнак. І що ж? Пропав ні за цапову душу.

А хлопець їй:

— От він мені й потрібний, цей Рудий Еттін. Хочу з ним поквитатися. Сховався він, чекає. Приходить велетень, повів носом і гукає страшим голосом:

*Чи я дома, чи яде?
Звідкись людський дух іде!..
Ну, хоч круть же, а чи верть —
Хто сховавсь, тому тут смерть!*

Хлопець не злякався, виходить із схованки. Велетень реве:

— Настав твій кінець! Якщо не відгадаєш мої три загадки, прощайся з білим світом.

От перша голова питает:

— Що не має кінця?

Хлопець одразу їй:

— Колесо. Колесо не має кінця.

Друга голова:

— Що це: чим вужче, тим страшніше?

А хлопець:

— Це кладка. Вужчу страшніше переходити.

Тоді третя:

— Неживий, а везе живих — що це таке?

Хлопець і цю розгадав:

— Це корабель. Він неживий, а везе людей.

Як почув це Рудий Еттін, затрусиився від страху. Йому давно було прощено: загине він від руки того, хто відгадає ці три загадки. А юнак за одним махом відтяв йому всі три голови. Тоді каже жінці:

— Покажи, де ув'язнена королівна.

Жінка взяла в'язку ключів, повела його нагору й почала відмикати двері. З кожної темниці виходила дівчина. Все це були Еттінові полонянки — красуні, одна за одну гарніша. А королівна — та, як сонце. Потім ключниця повела хлопця в підземелля. Там стояв кам'яний стовп. Він торкнув його чарівною паличкою, і стовп перетворився на живу людину — старшого брата.

Всі ув'язні — і дівчата, і брат, і королівна — так уже дякують юнакові за те, що їх визволив. Ото було веселощів!

Потім вони зібралися і вирушили гуртом у далеку дорогу — до королівського двору. Побачив король свою дочку, мало не вмер з великої радості. Ледве його відходили. Очуняв він і каже юнакові:

— Віддаю за тебе дочку. Одружуйся з нею.

І сміливий юнак одружився з красунею королівною. А старший брат теж вибрав собі за дружину гарну дівчину. Разом весілля справили. І почали жити-поживати, щастя-долі заживати.

Том Tim Tom

Жила собі жінка.

Спекла вона якось п'ять пирогів. Витягla з печі, дивиться, а вони трохи перепечені, скоринка на них надто тверда.

От вона й каже своїй дочці:

— Візьми пироги та постав їх на полицю. Хай трохи полежать там, то, може, одійдуть.

Вона хотіла сказати, що скоринка у пирогів розм'якне.

А дівчина каже собі:

— Ну, поки дійдуть нові, то ці я з'їм зараз.

І почала уминати пироги. З'їла всі до останнього.

От настав час вечеряти, мати й загадує дочці:

— Піди принеси один пиріг. Мабуть, вони вже одійшли.

Дівчина пішла, зазирнула на полицю, а там ніяких пирогів, нічого, крім посуду.

Повернулася вона й каже:

— Ні, ще не дійшли.

— Ні один? — питає мати.

— Ні один,— відповідає дочка.
— Ну, одійшли вони чи ні,— каже мати,— а один ми з'їмо зараз, хоч який він є.
— Та як же ми з'їмо, коли вони ще не дійшли? — здивовано питає дівчина.

— А от так, візьмемо та й з'їмо, — каже мати. — Піди принеси найкращий.
— Та де ж його взяти найкращого, коли я їх усі поїла,— відмовила дівчина.— Доведеться почекати, доки дійдуть нові.

Ну, мати бачить: нічого не вдієш. Поставила біля дверей прядку, стала прясти.

Пряде і співає:

*Моя доня не гуляла —
Пирогів аж п'ять ум'яла
За один-єдиний день.*

А вулицею саме їхав король. Почув він, як жінка співає, але що саме співає, недочув.

Зупинився він і питає:

— Що ти там співаєш? Ану заспівай іще.

Жінка знітилася. Соромно ж їй признатися, що її дочка зробила. І вона заспівала вже іншої:

*Моя доня не гуляла —
Цілих п'ять мітків напряла.
За один-єдиний день.*

— Диво дивне! — вигукнув король.— Ніколи не чув, щоб хто-небудь спромігся стільки напрясти за один день.

Подумав він і каже:

— Слухай-но, я саме шукаю собі дружину. Раз твоя дочка добре вміє прясти, то я одружуся з нею. Але запам'ятай: одинадцять місяців вона солодко їстиме, м'яко спатиме, ходитиме в шовках і гулятиме досхочу, але протягом останнього місяця хай щодня пряде по п'ять мітків. А як, то я звелю скарати її на смерть.

Жінка каже:

— Я згодна її віддати.

А сама думає: «Ну й пощастило ж мені! Видам дочку за короля! А коли настане пора напрясти п'ять мітків за один день, то вона як-небудь

викрутиться. До того ж, одинадцять місяців час довгий. Король, може, й забуде про свою умову».

Одружився король з дівчиною. Живуть собі. Вона має все, що її душі завгодно: солодко єсть, м'яко спить, ходить у шовках, гуляє досхочу.

І так триває цілих одинадцять місяців.

Вона не раз і не два думає: «Що ж його робити, коли він скаже: на-пряди п'ять мітків за день?» Та щоразу втішає себе: «Він, мабуть, забув».

А король про це ані слова.

Вона вже й повірила, що він забув.

Аж ось останнього дня одинадцятого місяця бере король її за руку і веде в далеку кімнату, де вона ніколи не бувала. В кімнаті тільки прядка та стілець.

Король і каже:

— Завтра тебе тут зачинять. Принесуть тобі їсти та пряжу і пряди. Хай тільки не напрядеш до вечора п'ять мітків, то прощайся з головою.

І пішов у своїх королівських справах.

Королева затрусила з ляку. Адже вона майже зовсім не вміла прясти. Що їй робити завтра? Хто їй допоможе? Біда та й годі!

Зайшла вона в кухню, сіла на ослоні й заплакала гіркими слізами.

Раптом чує: хтось стукає в двері. Вона встала, відчинила. А на порозі стоїть чорний чоловічок з довгим хвостом. Подивився він на неї цікавим оком і питає:

— Чого це ти плачеш?

Вона йому:

— А тобі яке до того діло?

— Яке мені до того діло, побачиш сама,— мовить чоловічок.— Спочатку скажи, чого плачеш.

— А яка мені буде з того користь, коли скажу? — питає вона.

— Може, якась і буде,— каже чоловічок і обкрутився хвостом, наче підперезався ним.

— Що ж,— відмовляє вона,— скажу. Коли користі з того не буде, то шкоди, мабуть, теж.

І вона розповіла все, що було,— і про пироги, і про мітки пряжі, і про інше.

Чорний чоловічок вислухав і каже:

— Я можу зарадити твоєму лихові. Щоранку приходитиму до твого вікна, забиратиму пряжу, а увечері приноситиму спрядені мітки.

— І яку ж ти просиш за це плату? — питає вона.

Чоловічок позирнув на неї скоса і відповідає:

— Щовечора ти тричі спробуєш відгадати, як мене звати. І якщо до кінця місяця не відгадаєш, я заберу тебе з собою.

Вона думає: «Пусте! За місяць як-небудь та вгадаю». І каже:

— Гаразд. Я згодна.

Чоловічок з радощів аж хвостом замахав-закрутів.

Назавтра король привів дружину в ту кімнату. Там уже лежить пряжа і їжа на день. Каже:

— Оде тобі пряжі на п'ять мітків. Якщо не спрядеш її до вечора, то накладеш головою.

Замкнув він її і пішов.

Ще й не затихли його крохи, як щось стукає у вікно.

Відчинила вона, а там на підвіконні сидить чоловічок.

— Де твоя пряжа? — питает.

Віддала вона йому пряжу. Сидить, чекає.

Коли це увечері знову стукіт у вікно.

Відчиняє вона. Там чоловічок, а в руках у нього п'ять мітків пряжі.

— Ось, бери,— каже.— А тепер угадай, як мене звати.

Вона йому:

— Мабуть, Білл.

— Ні, не вгадала! — вигукує чоловічок і крутить хвостом.

— Może, Ned?

— Ні, не вгадала! — вигукує і крутить хвостом.

— Może, Mark?

— Ні, не вгадала!

Закрутів він хвостом іще дужче й полетів, задоволений, геть.

Скоро приходить король.

Відмикає двері, дивиться — біля прядки лежать п'ять спрядених мітків.

— Ну, голубонько,— каже він,— сьогодні тебе нема за що страчувати.

Спочивай до завтра. Зранку тобі принесуть їжу і пряжу.

Так воно й повелося.

Щоранку їй приносили їжу і пряжу. Щоранку чоловічок забирає пряжу, а увечері приносив готові мітки. А дівчина цілий день сиділа й думала, як же то його звати. Перебирала в пам'яті всі імена, які їй доводилося чути. Увечері ж намагалася вгадати. Та ба, щоразу марно.

І з кожним днем чоловічок посміхався дедалі зловтішніше, крутив хвостом швидше й швидше. Бо скоро вже й кінець місяця.

Аж ось настав передостанній день. Як завжди, чоловічок приносить увечері п'ять мітків і питает:

— Ну, що? Ще й досі не здогадалася, як мене звуть?

Вона йому:

— Може, Нікодемус?

— Ні, не так.

— Може, Семюел?

— Ні, не так.

— То, може, Мафусаїл?

— Знов не вгадала.

Позирнув він на неї гостро. А очі у нього палають, як жарини. Каже:

— Затям, голубонько, тобі залишається один-єдиний день. Потім ти будеш у моїй владі.

І полетів геть.

У неї ж серце зайшлося з ляку.

Аж ось і король іде її провідати.

Заходить у кімнату, побачив п'ять мітків і каже:

— Ну, що ж, люба жіночко. Я бачу, ти, мабуть, і завтра зумієш напрясти скільки треба. Тоді вже не буде ніякої причини тебе страчувати. Тож сьогодні я повечеряю тут з тобою.

Звелів він принести вечерю і ще один ослін — для себе. Сіли вони за стіл, їдять.

Раптом король як засміється.

Вона питает:

— Чого це ти?

Він їй:

— Згадалося смішне. Сьогодні я їздив на лови, забрався далеко-далеко в ліс. Досі ніколи не бував у тих місцях. Дивлюся — яма, старе глинище. І там наче щось дзижчить-гуде. Зліз я з своего коника, тихо підійшов до глинища і зазирнув униз. І що, ти думаєш, я побачив? Хвостатого чорного чоловічка. Такого смішного! І що, ти думаєш, він робив? Пряв на маленький прядці. Прядка крутиться швидко-швидко. А чоловічок теж швидко-швидко крутить своїм хвостом. І при цьому виспівує:

*Nу, то от! Ну, то от!
Мене звати Том Тіт Тот.*

Коли дружина почула це, то мало не затанцювала з радощів. Проте стрималась і не сказала ні слова.

Наступного ранку чоловічок прилетів забрати пряжу. Дивиться на неї так злорадно, так ехидно! А увечері стукає в шибку. Вона відчинила

вікно. Він сидить на підвіконні й посміхається, аж зуби вискалив, і хвостом крутить швидко-швидко. Віддав їй мітки й питає:

— Ну, то як мене звати?

— Може, Соломоном? — каже вона і прикидається, що в неї дрижаки від страху.

— Ні, не вгадала,— сміється чоловічок і стриб у кімнату.

— То, може, Заведеєм? — питає вона.

— Знову не вгадала,— каже він. Зареготався й закрутив хвостом так швидко, що його й не видно стало. Потім застерігає: — Подумай краще, голубонько. Не вгадаеш на цей раз, і ти моя.

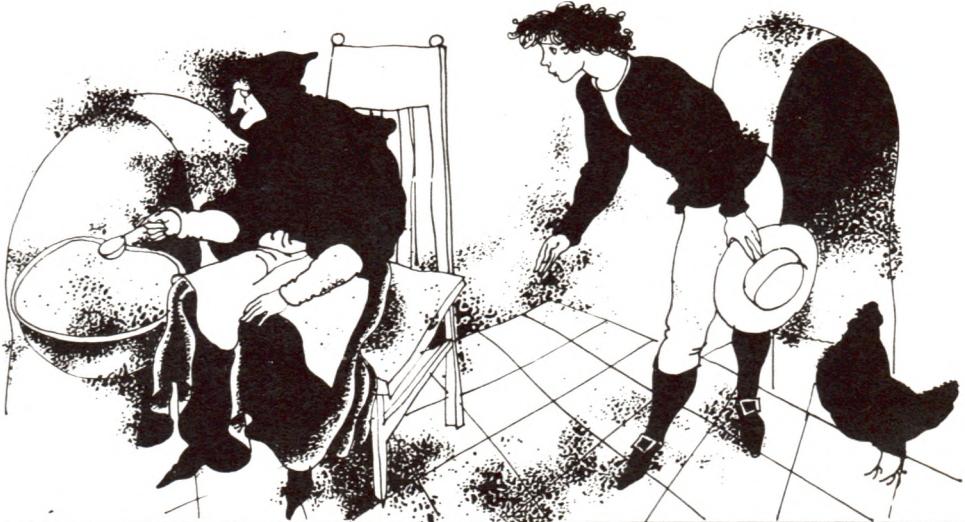
І простягнув до неї свої чорні ручиська.

Вона відступила трохи, оглянула його, засміялася і відмовляє, вказуючи на нього пальцем:

*Ну, то от! Ну, то от!
Тебе звати Том Тіт Тот.*

Як почув це чоловічок, верескнув пронизливо, вилетів у вікно, як куля, і пропав. Більше вона його не бачила.

Пітер-простачок

Жив у одному селі хлопець. Жив разом з матір'ю, старою вдовою, і звали його Пітер. Був він добросердий, поставний і дужий, але надміру простуватий. Насилу вмів полічти материних курей, а їх було лише двадцятеро. Коли щось купував, скажімо, на три гроші, то ніяк не міг вирахувати, скільки йому дадуть решти з десяти грошей. А коли ходив на базар, то ні разу не обійшлося без того, щоб його не обдурили. Сказати, що він був ледар,— так ні. Просто бідоласі Пітеру бракувало розуму. Було каже матері:

— Аби мені трошечки тями, не був би я для тебе таким тягарем.

А мати зітхне і відмовить:

— Ато ж, сину. Обділила тебе доля розумом. Але ти хлопець хороший, та й сили в тебе на двох вистачить. Тож не журися. Краще збігай нагору і принеси мені три гудзики — треба їх до твоєї куртки пришити. Та затям гарненько — три принеси. Не два й не чотири, а три!

Та однаково Пітер страшенно мучився, що він такий нетямущий, і раз по раз жалівся матері на свою недоумкуватість. Зрештою мати каже йому:

— Раз тобі так кортить порозумнішати, піди до баби-ворожки, що живе на горбі. У неї, кажуть, розуму стільки, що й десятьох може мудрими зробити, і всякі чарівні книги є, і порошки, і зілля. Може, вона й тобі розуму додасть.

Доробив Пітер свою роботу й виrushив до ворожки. Зійшов на вершину горба, побачив хатину. З комина дим курить, на порозі спить чорний кіт.

Пітер думає: «Це добра прикмета». Постукав у двері. Ніхто не відповідає. Тоді він обережно підняв клямку, зазирнув у хату. Бачить: біля вогню сидить баба спиною до дверей і щось помішує в чорному казанку. Не повертається і не каже ні слова.. Пітер усе-таки зайшов і каже:

— Добридень, бабусю. Непогана сьогодні погода, правда?

Ворожка не відповідає. Знай помішує щось у казанку.

— Завтра, може, дощ буде,— каже Пітер.

Стара знову нічого не відповідає. Пітер не знає, що ще сказати. Постояв і додав:

— А може, й не буде дощу.

Баба сидить і не озивається. Знай мішає своє вариво.

Пітер тоді:

— Ну, про погоду я все сказав. Тепер можна і про діло. Я, знаєте, трохи теч... простуватий, от і прийшов до вас. Може, ви мені трохи додасте розуму, бо я...

Стара перепитує:

— Розуму?

Відклала ложку і вперше подивилася на Пітера.

— Що ж, гаразд,— каже.— Але який тобі розум потрібен? Якщо королівський розум, або розум солдата чи вчителя, тут я допомогти не зможу. Ну, кажи, який тобі розум потрібен?

— Звичайний,— відповідає Пітер.— Не маленький і не великий, а та-кий, як у всіх сусідів.

— Гаразд,— каже ворожка.— Буде у тебе такий розум, тільки принеси мені серце того, кого ти любиш найдужче в світі. Втямив? А коли принесеш, я загадаю тобі загадку, щоб довідатися, чи ти те приніс, що я веліла. А тепер іди.

Не ждучи відповіді, зняла з вогню казанок і понесла його в комірчину за кухнею. Тож Пітер — нічого не вдієш — повернувся й вийшов.

Сходить з горба та все думає, розмірковує над словами мудрої ворожки.

— Серце того, кого я люблю найдужче в світі. Про що ж це вона?

Не часто доводилося Пітерові так сушити собі голову. Повернувшись він додому й переказує матері ворожчині слова. Мати поміркувала й мовить:

— По-моєму, ти найдужче в світі любиш шинку. Заріжмо нашу стару свиню, а серце її ти віднесеш ворожці.

Зарізали стару свиню, вийняли серце, і наступного вечора Пітер несе його в хатину на горбі.

Заходить він, а ворожка сидить у кріслі біля вогню, читає величезну книгу. Навіть голови не підвела. Пітер поклав свиняче серце на стіл і каже:

— Ось я приніс серце того, кого люблю найдужче в світі. Підходить? Стара підвела очі й питает:

— Без ніг, а біжить — що це таке? Ану, скажи.

— Без ніг, а біжить? — перепитує Пітер. Почухав потилищю, став міркувати. Думав-думав, аж голова заболіла. А баба знову взялася книгу читати. Зрештою Пітер каже:

— Важка це загадка. Не знаю, та й годі.

Ворожка йому:

— Отже ти приніс не те, що я веліла. Забирай, що приніс, та йди собі.

Бідолашний Пітер узяв свиняче серце й подався додому. Підходить до своєї хатини, бачить: біля дверей юрба зібралася, жінки плачуть.

Кажуть Пітеру:

— Мати твоя заслабла. Ледве дихає. От-от помре.

Зайшов хлопець у хату, зачинив за собою двері. Мати вже доходить, нічим їй не допоможеш. Став він навколошки біля ліжка, узяв її руку.

А вона шепоче:

— Попрощайся зі мною, синку. Скоро я тебе покину. Але ти вже побував у ворожки і, певно, трохи порозумнішав. Так що тепер зумієш сам про себе подбати.

У Пітера не стало духу сказати матері, що нітрохи він не порозумішав, навіть ворожчину загадку розгадати не зміг. Він тільки поцілував матір і каже:

— Однаково, мамо, я тужитиму за вами. Прощайте, матусю! Прощайте, люба!

А мати йому:

— Прощай, синку.

Усміхнулася Пітерові, заплюща очі й померла.

Довго стояв хлопець навколошки біля материного ліжка, плакав і плачував, ніяк не міг заспокоїтися. Згадав, як мати про нього дбала, як його доглядала, коли він був маленький, як лікувала його синці та подряпини, як латала йому одяг, годувала його, розмовляла з ним вечерами.

Думає: «Як же мені тепер жити без неї? Адже я любив її найдужче в світі».

І тут пригадалися йому слова ворожки. «Принеси мені,— сказала вона,— серде того, кого ти любиш найдужче в світі».

— Ні, ні, ні за що, ні за який розум! — вигукнув хлопець.

Та наступного ранку він зміркував, що можна й не виймати серця у матері, а просто віднести її на горб до ворожки. Адже саме тепер йому особливо бракувало розумної голови на в'язах.

І от поклав Пітер свою матір у мішок і поніс її на горб. Тягар виявився не важкий — покійниця була маленька, сухенька. а у Пітера сил вистачало на двох. Вніс він матір у хату до ворожки й каже:

— Ну, тепер я вам приніс те, що мені найдорожче за все на світі. Ось моя покійна рідна мати. Так що додайте мені розуму, як обіцяли.

Ворожка ж йому:

— А ти скажи мені, що це таке: жовте, сяє, а не золоте?

Пітер стороїв. Перепитує:

— Жовте, сяє, а не золоте? Це... це...

Думав, думав, ніяк не може придумати. Зрештою каже:

— Не знаю.

— Ну, тоді рано тобі розумнішати. Ти, я бачу, й справді простак. Мабуть, так ніколи й не наберешся розуму.

Пітер закинув на плечі мішок з матір'ю і вийшов. Але додому повертається немає охоти — надто важко йому на душі. Сів біля дороги й гірко заплакав.

Раптом хтось гукнув його ніжним голосом. Дивиться він — стоїть гарненька дівчина і поглядає на нього з ласковою усмішкою. Питає:

— Що з тобою? Такий здоровий парубок, а плачеш.

Пітер відповідає:

— Я простачок. Розуму в голові бракує. А тут ще й горе прийшло — мати моя померла, залишила мене самого-самісінького. Як же мені жити тепер? Хто буде мені варити, одяг шити, на базар ходити? А найгірше те, що нікому тепер поговорити зі мною і втішити у біді.

— Я тобі допоможу, — каже Дженні — так звали дівчину. — Такого простачка, як ти, треба доглядати. Хочеш я буду за тебе дбати?

— Ну що ж, ходімо, якщо ти згодна, — відповідає Пітер.— Тільки ти сама скоро побачиш, що я дурень, яких мало, і таким залишусь, якщо не пощастиТЬ як-небудь розуму нажити.

Дженні йому:

— Це пусте. Люди кажуть: чим дурніший наречений, тим слухняніший чоловік. Згоден узяти мене за дружину?

— А варити ти вмієш? — питає Пітер.

- А якже,— каже Дженні.
- А шити й латати?
- Ще б пак.
- А лічити курей? А знаєш, скільки пенсів у шилінгу і скільки шилінгів у фунті?
- Умію і знаю.
- Що ж, якщо ти згодна вийти за мене, я з тобою одружуся.

І вони пішли разом у село.

От поховали Пітерову матір, поплакало за нею село, а потім Пітер і Дженні повінчалися й зажили разом у його хатині.

Хоч який простий був Пітер, а скоро збагнув, що дружина дісталася йому на диво хороша. Вона варила й шила, латала й прала, та все так весело й охоче, а головне — вміла потешити Пітера і жартом і ласкою.

Правда, і Пітер виявився непоганим чоловіком.

Він теж працював весело й добре. Аби тільки думати не доводилося, а то все йому було заіграшки — і важкі тягарі, і довгі дороги.

Сказати коротко, молоді почувалися такими щасливими й задоволеними, як ніхто в селі.

— Знаєш що, Дженні,— каже якось увечері Пітер.— Я зрозумів, що люблю тебе дужче всього на світі.

І тут його раптом осяйнула думка.

— Слухай, невже ворожка хотіла, щоб я тебе вбив і приніс їй твоє серце? Як ти гадаєш, Дженні, невже вона саме цього хотіла?

— Навряд,— відповідає дружина.— Звичайно, ні. Та вона й не казала, щоб ти когось убивав. А що коли ти відведеш мене до неї живу, з серцем і всім іншим?

Пітер зрадів. Каже:

— Чудово придумала. І як я сам не зміркував? Гаразд, підемо разом. Але постривай, спочатку подивимося, умієш ти розгадувати загадки чи ні. Ану, скажи, що таке — без ніг, а біжить?

— Річка. Неважко згадатися.

— Річка? — перепитує простачок Пітер.— Так воно і є. І як я сам не згадався? Ну, а тепер скажи: що таке — жовте, сяє, а не золоте?

Дженні знову відповідає, не довго думаючи:

— Сонце. Та я б розгадала цю загадку ще п'ятирічною дівчинкою.

— Сонце? — перепитує Пітер здивовано.— А й правда — і сяє, і жовте, але не золоте. Ну й голова ж у тебе, Дженні! В усій Англії не знайдеться дружини розумнішої за тебе. Ходімо швидше, може, баба додасть мені трохи розуму, щоб я став тобі рівнею.

І от зійшли вони разом на горб і застали ворожку вдома. Пітер їй каже:

— Бабусю, нарешті я привів вам ту, кого люблю дужче всього у світі. Ось вона сама, і серце її, і все інше. І якщо ви й тепер не додасте мені розуму, то це означає: ніяка ви не мудра ворожка, а просто шахрайка й ошуканка.

— Сідайте обоє,— наказує баба.

Молоді сіли, а ворожка повернулася до Пітера й каже:

— Слухай-но мою загадку і спробуй її розгадати. Хто народився без ніг, відростив дві, а потім їх стало чотири?

Бідолаха Пітер думав-думав, нічого не придумав. Тоді Дженні прошепотіла юому на вухо:

— Жаба. Відповідай — жаба.

Пітер і каже:

— Жаба.

— Вгадав,— мовила стара.— Ну, я бачу, що тепер у тебе розуму вистачить, і розум той весь у твоєї дружини в голові. Коли дружина розумна, чоловікові багато розуму не треба. Іди собі з богом і більше до мене не приставай.

Пітер і Дженні встали, подякували ворожці й пішли. Сходять з горба, Дженні наспівує пісеньку, а Пітер мовчить і тільки потилицю чухає. Дженні питає юого:

— Про що ти думаєш?

Перестав він потилицю чухати, але нічого не відповідає. Згодом повернувся до дружини і каже:

— Думаю я про те, який я щасливий, що у мене така розумна дружина. Адже ти зуміла відповісти ворожці, як слід. І все ж таки я ніяк не можу збегнути одного. Ну, хтось народився зовсім без ніг, потім відростив дві ноги, потім їх стало чотири. Але чому юго назвали жабою? Оде думаю та гадаю, а збегнути ніяк не можу. Не можу, та югоді!

Ніщо-Нічого

Жили колись король з королевою.

Довго вони були одружені, а дітей не мали. І от нарешті у королеви народився син. А король саме був у далекому поході. Тож королева сказала:

— Ім'я хлопцеві виберемо тоді, коли король повернеться з походу. Тим часом називатимемо його Ніщо-Нічого.

Король не вертався довго. Кілька років воював у далеких заморських краях. Тим часом хлопчик підріс і зміцнів. Аж ось король із своїм військом вирушив додому.

Дійшли вони до бурхливої річки. Вода мчить, вирує — ніяк не перейдеш. Стоїть король на березі. Що робити? Раптом перед ним з'явився велетень і каже:

— Хочеш, я перенесу на той берег і тебе і все твоє військо?

Король питав:

— А що ти за це візьмеш?

— Дуже небагато. Даси мені Ніщо-Нічого, і я перенесу всіх вас на своїй спині.

А король не зінав, що в нього є син, названий Нішо-Нічого, і відповідає:

— Добре, дам. Та ще й подякую на додачу.

Велетень переніс. Дістався король додому. Аж тут дружина виходить йому назустріч з дитиною. Король сам не свій з радощів. А дружина розказує: так і так, ім'я хлопцеві не давали до твого повернення, а тим часом назвали його Нішо-Нічого.

Бідолашний король упав у розпач. Каже:

— Що ж я наробив? Один велетень переніс мене через річку, і я пообіцяв, що віддам йому за те Нішо-Нічого.

Побідкалися вони вдвох, погорювали, а потім придумали: коли велетень прийде по королевича, вони віддадуть йому сина їхньої пташниці, а він не розбереться, що це не той хлопець.

Коли другого дня приходить велетень і каже:

— Ти пообіцяв мені віддати Нішо-Нічого? То ѹ давай його.

Король звелів привести сина пташниці.

Велетень забрав його і пішов. Довго ніс, потім сів спочивати на великій каменюці. Питає:

— Хлопче-молодче, скажи, котра зараз година?

Хлопчина відповідає:

— Саме та година, коли моя мати пташниця збирає курячі яечка на сніданок королеві.

Велетень розгнівався. Схопив хлопця, розмахнувся ѹ закинув за ліс. Прийшов назад до короля. Кричить:

— Ви мене обдурили! Давайте свого сина!

Цього разу йому дали сина городниці. Узяв він його, пішов і сів спочити біля каменя. Питає:

— Хлопче-молодче, котра зараз година?

Син городниці відповідає:

— Саме той час, коли моя мати вибирає городину на обід королеві.

Велетень розлютився до нестями. Закинув і цього. Тоді прийшов до королівського палацу, горлає:

— Повбиваю вас усіх, якщо цього разу не віддасте мені Нішо-Нічого!

Довелося віддати йому королевича. Пішов він, сів біля каменя, питає, котра година.

Нішо-Нічого відповідає:

— Саме та година, коли мій батько король сідає вечеряти.

Велетень каже:

— Тепер я знаю: це той хлопець, якого мені треба.

Поніс його до себе. І королевич жив у нього, аж доки змужнів, став юнаком.

А у велетня була дочка, гарна дівчина. І вони з хлопцем полюбили одне одного.

Одного разу велетень каже Ніщо-Нічого:

— У мене є робота для тебе на завтра. Маю я стайню сім миль завдовжки і сім миль завширшки. Її не чистили цілих сім років. Почисть її за день. Не скінчиш до заходу сонця, буде тобі лиxo.

Наступного ранку велетнева донька принесла сніданок юнакові. Бачить: він зажурився й понурив голову. Ну, ніяк не може вичистити — стільки того гною. Оце трохи відкідає, а його знову наросла купа.

Дівчина каже:

— Я допоможу тобі.

Погукала всіх тварин земних і всіх птахів небесних. І зразу ж з усіх усюд до неї збіглися звірі, злетілися птахи. Винесли вони весь гній. Ще велетень не прийшов, а в стайні все стало чисто.

Побачив це велетень, погукав Ніщо-Нічого й каже:

— Сором тому хитрунові, що тобі допоміг. Та нічого, на завтра я знайду для тебе трохи важче діло. Є у мене озеро сім миль завдовжки, сім миль завглибшки і сім миль завширшки. Осуши його до заходу сонця, бо буде тобі лиxo.

Наступного ранку Ніщо-Нічого встав уdosвіта, взявся за роботу. Вичерпав озеро відром. Та води як було, так і є. Що робити? Тут дочка велетня скликала всіх риб морських і наказала їм випити воду з озера. І риби швидко випили всю воду і висушили озеро.

Побачив велетень, що діло зроблене, розлютився і каже:

— От на завтра я дам тобі таку роботу, що ти по-справжньому упрієш. Є у мене дерево заввишки сім миль і без єдиного сучка. А на вершечку гніздо, і в ньому семero яєць. Принеси всі яйця ціленькі, а ні, то буде тобі лиxo.

Спочатку велетнева донька не знала, як допомогти юнакові. Потім таки придумала: скликала дятлів-довбунців, і зробили вони сходинки.

Ніщо-Нічого виліз на дерево і вийняв з гнізда яйця. Поки злазив, усі яйця були цілі, але коли скочив на землю, одне розбилось. Біда! От вони з дівчиною вирішили врятуватися втечею.

Пішла вона до себе в покої, забрала чарівну плящину, і кинулись вони тікати.

Та не встигли перебігти через три поля, як озирнулися і бачать: жеться за ними велетень.

— Швидше, швидше! — гукнула дівчина.— Витягни у мене з кіс гребінець і кинь на землю.

Нішо-Нічого вихопив у неї з кіс гребінець і кинув па землю. І зразу ж із зубців виросли густі кущі шипшини.

Не скоро пощастило велетню прокласти собі дорогу крізь колючі чагарі. Коли ж він нарешті пробрався через них, хлопець із дівчиною встигли втекти далеко.

Та велетень знову став наздоганяти — ось-ось схопить.

Тоді дівчина гукнула хлопцеві:

— Вийми у мене з кіс ножа і кинь на землю. Та швидше, швидше!

Нішо-Нічого вихопив у неї з кіс ножа і кинув на землю. І тієї ж миті дорогу загородив пліт із схрещених гострих лез. Нелегко було велетневі пройти між ними. Довелося йому обережно пролазити, а тим часом утікачі бігли далі й далі і вже майже зникли з очей.

Нарешті велетень спромігся пролісти, знову наздогнав їх і вже простягнув руку, щоб схопити Нішо-Нічого, але дівчина дістала свою чарівну плящину і кинула її на землю.

Плящина розбилася, і з неї викотилася велика-превелика хвиля. Вона росла й росла; ось дійшла велетню до пояса, потім до шиї, потім накрила з головою, і він утопився.

А хлопець із дівчиною біжать далі й далі. І куди, ви думаете, вони прибігли? До замку його батьків. Ось він, видно, як вікна світяться. Але велетнева донька так стомилася, що не могла ступити й кроку далі. Тоді Нішо-Нічого звелів їй чекати, а сам пішов пошукати місце перебути ніч. Пішов просто на вогні замку та дорогою забрів у хатину пташниці, тієї самої, у якої велетень сина закинув. Вона зразу впізнала Нішо-Нічого. Впізнала й згадала, що її син загинув через нього. І серце у неї сповнилося ненависті.

Нішо-Нічого питав жінку:

— Як пройти в замок?

Вона показала юнакові стежку і вмить заворожила його. Зайшов він у замок, зразу впав на лаву й заснув мертвим сном. Король із королевою не впізнали його. Бачать: якийсь незнайомий юнак. Спробували розбудити його.. Та де там!

Тоді король оголосив:

— Якщо знайдеться дівчина, що зуміє розбудити його, я видам її за нього заміж.

Тим часом велетнева донька чекала й чекала юнака, а його нема та нема. Тоді вона вилізла на дерево подивитися, де він подівся. Під деревом

була криниця. До неї прийшла садівникова донька. Хотіла набрати води, дивиться, а у воді відображення дівчини. Вона подумала, що це відбивається її обличчя, і вигукнула:

— Яка ж я гарна на вроду! Хіба ж годиться посылати по воду таку красуню!

Кинула відро й вирішила спробувати щастя — розбудити юнака і вийти за нього заміж. Пішла до пташниці, і та навчила її, як розворожити хлопця, щоб він прокинувся. Не зовсім, а настільки, наскільки треба садівниковій дочці. Прийшла ця в замок, проспівала заклинання. Нішо-Нічого прокинувся ненадовго. Король з королевою зраділи: обіцяють одружити його з нею.

А до криниці тим часом прийшов по воду садівник і теж побачив у воді дівоче обличчя. Подивився вгору, бачить: на дереві дівчина сидить. Він допоміг велетневій дочці злізти додолу, привів її до себе в хату. Хвастається: так і так, моя дочка виходить заміж за юнака, що оце прийшов у замок.

Дівчина йому:

— А покажи-но його.

Тоді він повів її в замок. Вона дивиться: це ж Нішо-Нічого, спить у кріслі!

Дівчина гукає:

— Прокинься, прокинься! Озвися до мене!

А він не прокидається. Тоді вона як заплаче-заголосить:

*Чого тільки я для тебе не зробила.
І стайню вичистила, і озеро осушила.
А ти мене забув,
Мертвим сном заснув.
Спиш і не прокидаєшся,
До своєї милої не озываєшся.*

Король з королевою почули, як дівчина голосить, вийшли й питаютъ, чого це вона. Дівчина їмъ:

— Як же мені не тужити, коли мій милий Нішо-Нічого не хоче до мене озватися.

Вони здивувалися, питаютъ:

— А де ж він, Нішо-Нічого?

Вона каже:

— Та ось перед вами. Сидить у кріслі.

Король з королевою підбігли до нього, цілують, гукають:

— Синочку любий! Рідний, дорогий наш!

Тоді покликали садівникову дочку, звеліли:

— Проспівай закляття.

Вона проспівала. Королевич прокинувся і розповів батькові й матері усе, що було: як велетнева донька допомагала йому, як урятувала його, як вони щиро люблять одне одного. Король з королевою обіймають її, цілують і кажуть:

— Будеш нам за невістку.

Скорі й весілля справили. Підступну ж пташницю скарали. А молодята зажили щасливо і довіку не знали ні лиха, ні печалі.

Чарівників учень

На півночі Англії жив колись чарівник. Він був дуже вчена людина, знав усі на світі мови і всі таємниці землі й неба.

Мав він величезну книгу, оправлену у чорну телячу шкіру, з залишними застібками і залишними ріжками. Була вона прикута до столу ланцюгом, а стіл був міцно прибитий до підлоги.

Коли чарівник сідав читати, то відмикав її залишним ключем — так просто її не розгорнеш!

Тільки він сам і читав цю книгу, бо в ній були зібрані всі таємниці царства духів. Там стояли імена всіх добрих духів і котрий з них яку має владу. Були там і імена всіх демонів і хто з них яку має силу, і як їх викликати, і як можна їх примусити коритися людському слову.

У цього чарівника був учень, невеликого розуму хлопець. Він прислужував своєму вченому господареві, але той не дозволяв йому і зазирнути у велику чорну книгу. Навіть у кімнату свою не пускав.

От якось чарівника не було дома, і учневі закортіло поглянути, що там у нього в кімнаті.

Прокрався туди хлопець і побачив дивовижне чарівникове начиння, яким той користувався, коли перетворював мідь на золото, а свинець на срібло. Побачив те дзеркало, яке показувало, що де діється на світі. А ще — морську черепашку — чарівник прикладав її до вуха і чув усе, що говориться по всіх усюдах.

Спробував хлопець і сам перетворити мідь на золото й свинець на срібло, та дарма — нічого у нього не вийшло.

Марно вдивлявся він і в чарівне дзеркало — у ньому пливли дивні хмари, клубочився дим, але нічого більш не було видно. А в черепашці щось тільки глухо гуло, наче далекі морські хвилі били в невідомий берег.

Хлопець подумав: «У мене нічого не виходить, бо не знаю я заклять, написаних у книзі. А вона замкнена».

Коли повернувся, дивиться — не замкнена книга! Чарівник, виходячи, забув її замкнути.

Хлопець мерщій до неї, розгорнув. А там записи червоним і чорним чорнилом.

Спробував прочитати — не вчитає. Тоді вибрав навмання один рядок і, водячи пальцем, сяк-так прочитав його уголос.

І зразу кімнату сповнив морок, весь будинок задрижав. Гримнув грім. і перед хлопцем стало страховисько: із рота в нього било полум'я, а очі горіли, мов два світильники.

Це був демон Вельзевул, покірний чарівниковій силі.

— Наказуй! — ревнув демон.

Хлопцеві з переляку одібрало мову.

— Наказуй, бо я тебе задушу! — знов ревнув демон.

Та хлопець не міг і слова промовити.

Тоді демон підступив до нього ближче і знов заревів:

— Наказуй! — і простяг до хлопця волохаті руки...

— Полий оті квіти! — вигукнув з одчаю хлопець і вказав додолу — на горщик з геранню.

Демон одразу зник, але за мить з'явився знову з барилом води на спині і вилив усю воду на горщик із квітами. Потім знов приніс і вмить вилив на квіти барило води.

Отак він лив і лив воду на горщик, барило за барилом, аж поки в кімнаті набралось по кісточки води.

— Годі, годі! — став благати хлопець.

Та демон наче й не чув — носив і носив воду. Адже лихого духа можна прогнати лише закляттям, а хлопець його не знав.

Ось води вже набралося по коліна, а демон все ллє її та й ллє. Потім стало по пояс, а Вельзевул усе носить барило за барилом.

Скоро вода дійшла хлопцеві попід руки, і він виліз на стіл.

Та ось вода сягнула до вікон, захлюпотіла в шибки, завиравала в хлопця біля ніг, а далі дійшла до грудей.

Марно хлопець благав: злий дух свого не кидав.

Він би й понині носив воду, поливав герань і затопив би, певно, весь Йоркшир. Та чарівник, на щастя, згадав, що забув замкнути свою книгу, і повернувся додому.

І саме як вода сягнула хлопцеві до підборіддя, чарівник ускочив у кімнату, проказав закляття й прогнав Вельзевула до його вогненної домівки.

Нужда

Був собі хлопець-сирота. Звали його Джен. Своєї землі у нього не було, і він наймав клапоть чужого поля. Надумався Джен женитися: з дружиною буде веселіше жити, хазяйнувати. Нагледів гарну дівчину по сусіству, приходить до неї і питає:

— Підеш за мене?

А дівчина давно його вподобала. Каже:

— Піду.

От побралися вони. Посадив він її на коня, привіз додому. Живуть як голуб з голубкою, душа в душу.

Одного разу Джен її питає:

— Дружинонько моя люба, чи вмієш ти доїти корів?

— Аякже, чоловіченку, аякже. Не раз бачила, як мати доіть.

Пішов він на ярмарок, купив десять корів червоної масті. І все було б дуже добре, та дружина погнала їх напувати до ставка. А корови, звісно, п'ють поволі, п'ють собі та й п'ють. Розсердилася вона на них:

— Ану пийте швидше, бо я вас!..

Загнала їх на глибоке, а вони всі й потопилися.

Увечері вертається чоловік із поля, вона йому й розказує: отаке-то лихо сталося. А він їй:

— Нічого, голубонько. Сьогодні не пощастило, то пощастить завтра.

Минув місяць чи, може, й два. Джен ії питає:

— Дружинонько моя люба, чи вмієш ти вигодовувати поросят?

— Аякже, чоловіченську, аякже. Моя мати не одне порося вигодувала.

Пішов він на ярмарок, купив поросят. І все було б добре, та дружина налила їм у корито гарячого пійла, а вони не п'ють. Вона їм:

— Ану їжте, капосні, бо я вас!..

Та писками їх у корито, в корито. Вони й захлинулися.

Приходить чоловік із поля, вона йому розказує: отака-то біда скоїлася.

А він їй:

— Не побивайся, голубонько. Сьогодні не пощастило, то пощастить завтра.

Минув якийсь час. Джен її питає:

— Дружинонько моя люба, чи вмієш ти хліб пекти?

— Аякже, чоловіченську, аякже, я не раз бачила, як мати пече.

От чоловік купив їй усе потрібне, щоб хліб пекти. Жінка й каже собі: «Щонайперше спечу я своєму чоловіченськові білу паляницю». І все було

б добре. Та борошно грубо змелене, з висівками. Жінка й надумалась: «Перевію його». Вийшла на високий горб, де добрій вітер, заходилася віяти. Вітер його все й розвіяв, цілий мішок. Нема з чого пекти ні паляници, ані хліба.

Приходить чоловік додому, вона йому так і так, не пощастило з борошном. А він їй:

— Не журися, голубонько, сьогодні не пощастило, то пощастиль завтра.

Пожили вони ще трохи. Одного дня Джен її питає:

— Дружинонько моя люба, чи вмієш ти варити пиво?

— Аякже, чоловічен'ку, аякже. Не раз бачила, як мати варила.

Купив він їй усе потрібне, щоб пиво варити. Зварила жінка пиво, вилила в барилло. І все було б добре, якби не чорний пес. Забіг у двір, став на порозі й дивиться на неї, може, їсти дасть. Вона:

— Чого тобі?

А він усе дивиться.

— Ти що, не знаєш, хто я така? Я Дженона жінка.

А він дивиться.

— То ти ще й не віриш? Ось я тобі!

Хотіла чимось пошпурити на пса, та не було нічого напохваті. Тоді вона висмикнула чіп з барила та до нього. Пес тікати. Вона за ним. Поки ганялася, пиво вибігло. Знову жінка ні з чим зосталася.

Вертається чоловік увечері, вона йому: так і так, з пивом теж не пощастило. А він:

— Не побивайся, голубонько. Сьогодні не пощастило, завтра пощастиль.

Живуть вони, поживають. Одного разу жінка надумалася: треба пристрати в хаті. Підмітає під ліжком, аж там торбинка з грішми. Прийшов чоловік увечері, вона його питає:

— Що то за гроші я знайшла? Для чого вони?

А він їй:

— То гроші на той день, коли нужда постукає в двері.

А під вікном саме ховався злодій. Почув він це. На ранок дочекався, коли чоловік з дому пішов, потім приходить, стукає у двері й каже:

— Мене звати Нужда. Тут у вас гроші мої. Я прийшов їх забрати.

Жінка дивиться, чоловік наче поважний, вбраний як слід. Чому ж не віддати гроші, як вони його.

Принесла торбинку й віддала.

Вертається Джен, вона йому й розказує, так і так, приходив Нужда, забрав свої гроші. Той отетерів:

— Що це ти, жінко, балакаєш?

Вона йому: ти ж сам, мовляв, казав, що прийде Нужда, постукає в двері. Сплеснув Джен руками:

— Я ж складав ті гроші цілий рік, щоб заплатити за оренду. Тепер ми пропали. Доведеться йти з торбами по світу. Може, десь знайдемо того клятого Нужду.

Зняв Джен із завісів хатні двері:

— Оце тільки й нашого. Будемо спати на них,— каже.

Завдав їх на плечі, і пішли удвох із жінкою злодія шукати. Увечері підходять до гори, а там росте високе дерево. Вилізли вони на дерево, вклалися спати. Раптом серед ночі чує жінка внизу голоси. Дивиться — гора відчинилася, а там печера — розбійницька схованка. От виходять з печери злодії-розбійники, виносять стіл, поставили його під деревом. За-світили свічку, висипали на стіл гроші й ну лічити. Приглядається жінка — аж серед них і той, що назувався Нуждою; і їхні гроші з торбинки висипав. Розбудила жінка Джена й питає:

— Що будемо робити?

— Ось коли нам пощастило,— каже він.

Узяв двері й скинув униз.

Як grimnuttysя ж ті двері на стіл!

Свічка погасла. Розбійники вrozтіч. З переляку так далеко забігли, що й дороги назад не знайшли. А Джен із дружиною позлазили з дерева, набрали по торбині грошей та гайда додому.

Джен знову купив дружині корів та поросят. Вона навчилася хазяйнувати. І стали вони жити й поживати, добра наживати.

Том-Лізинчик

Було це ще за часів короля Артура. Жив тоді в Англії славетний чарівник Мерлін. Був він чоловік учений і знов усі таємниці свого ремесла. Так, наприклад, умів перетворитися на птаха і ширяти в небі, чи на рибину і плавати в морі.

Набридло йому жити при королівському дворі. Вирішив він походити по країні, подивитися, що де діється. Переїхавши на старого жебрака і вирушив у мандри. Довго ходив містами й селами. Якось довелося йому заночувати у селянській оселі. Господар і господиня, прості люди, прийняли подорожнього дуже гостинно, поділилися з ним своєю вечерею. А вечера в них убога — молоко та чорний хліб з несіянного борошна.

Роздивився Мерлін, бачить: у хаті чисто, підметено. Живуть господарі бідно, але в мирі й злагоді між собою. Проте чомусь сумні та зажурені. От він і питав жінку:

— Що таке? Може, у вас горе чи біда яка?

А та йому з сльозами на очах:

— Все було б добре, аби не одна халепа. У нас немає дітей. Нехай би доля дала мені сина. Нічого іншого мені не треба. Хоч би він навіть був не більший за мізинець.

Тоді Мерлін каже:

— На подяку за вашу гостинність я зроблю так, що твоє бажання здійсниться.

І справді, не минуло й року, як у жінки знайшовся хлопчик. І хлопчик той — диво дивне! — був не більший за батьків мізинець.

Мати не могла натішитися своїм крихітним синочком. Сиділа біля його колиски вдень і вночі, не спускаючи з нього очей. А Мерлін попросив королеву фей, щоб вона була хрещеною матір'ю хлопчика. Отож, коли мати вийшла на хвилину, королева влетіла у вікно, поцілуvalа малого і дала йому ім'я — Том-Мізинчик. Потім наказала своїм феям принести йому одяг. Ось він і вбраний.

*На нім капелюшок із дуба, з листка,
Сорочечка із павутинок тонка,
А курточка тепла з квіток будяка.
Його штаненята — з легеньких пір'їн,
Із шкірочки яблук панчохи мав він,
Підв'язками ж мамині вії взяв син.
Із шкурки мишай черевички мав Том,
Ще й вислані мишачим теплим хутром.*

Том не виріс — зостався такий, як батьків мізинець. Зате навчився пустувати і був майстер на всякі витівки. Як тільки зберуться хлопці, він уже біля них. Жодна гра без нього не обходилася. Особливо любив він грati в крем'яхи. Програє власні і нишком полізе в торби своїх товаришів. Набере там крем'яхів і знову грає.

Одного разу йому не пощастило. Заліз у чужу торбу, а хлопець, чия вона була, побачив це.

— Ага,— каже,— от ти й попався. Тепер я навчу тебе, як чужі крем'яхи брати.

Затягнув шворкою торбу та як почав її трясти. З бідного Тома мало душа не вискочила. Заверещав він не своїм голосом, почав проситися:

— Пусти, більше ніколи не буду...

Якось мати заходилася пекти пудинг. Замісила тісто. А Томові цікаво, як воно робиться. Виліз на край макітри, заглядає всередину. А нога його посковзнулася, він і впав у рідке тісто. Поринув, занурився мало не з головою. Мати ж цього не бачила, виклала тісто на деко та в піч.

У Тома рот залиплений тістом: не можна ні гукнути, ні крикнути. Та коли його припекло в печі, почав він крутитися. Мати бачить: пудинг ворушиться. Подумала — мабуть, у ньому сидить нечиста сила. Вихопила

вона пудинг з печі і викинула надвір. А повз хату саме йшов старець. Підібрав він той пудинг, сховав у торбу і рушив далі. Тим часом Том спромігся висунути голову та як закричить:

— Рятуйте!

Старець перелякався, кинув пудинг, а сам — ходу.

Пудинг розламався. Том виліз із нього весь у тісті й пошканчив до дому. Мати як побачила свого пестунчика вимазаного, в куряві — зразу в сліззи. Вкинула його у чашку, змила тісто. Тоді витерла, поцілуvalа і поклала в ліжко.

Скоро по тому пішла мати на пасовище подоїти корову і взяла з собою Тома. Саме був великий вітер. Мати боялася, щоб її синочка не здуло, і прив'язала його ниткою до стебла осоту. А корова побачила Томів брилик з дубового листка, і він їй здався смачним. Зірвала вона стеблину разом із Томом, почала жувати. Том перелякався: ще трохи, і він попаде між великі коров'ячі зуби. Як закричить:

— Мамо, допоможи! Порятуй!

— Де ти, Томмі? — гукнула мати. — Куди ти зник?

А він:

— Я тут, мамо! У роті в корови.

Мати в розpacі. Плаче, заламує руки. А корова здивувалася: що то кричить у неї в роті? Розкрила його, і Том вистрибнув. Добре, що мати встигла піdstавити фартух, інакше хлопець упав би додолу й, чого добого, розвився. Поклала вона синка за пазуху і мерщій додому.

Батько зробив Томові батіжок із соломинки й мотузочки і почав привчати його до роботи — хай буде за піdpасича. Одного разу хлопець ішов на пасовище, перечепився через траву і покотився у глибоку борозну. Летів ворон, побачив щось мале, схопив його дзъобом і поніс. Над морем хлопець вислизнув з дзъоба, впав у воду.

Томові знову пощастило: він не втопився. Його відразу проковтнула велика рибина. А рибину невдовзі спіймав рибалка і продав. Її купили для двору короля Артура. Вона попала в королівський палац. На кухні її розчинили і знайшли всередині крихітного хлопчину. Здивований кухар одніс його королю. І король Артур призначив Тома своїм придворним карликом. Незабаром він став загальним улюбленицем. Своїми веселими витівками хлопчик умів розважити не тільки короля і королеву, а й усіх королівських рицарів.

Король так уподобав малого, що, бува, їде кудись верхи, то бере його з собою. А ліне дощ, він посадить Тома у внутрішню кишеню, і той спить собі там досхочу, аж поки випогодиться.

Якось король запитав хлопця про батьків: чи й вони такі самі крихітні, як і він, і хто вони. Том каже:

— На зрист мої батьки звичайні люди — такі, як і кожен із ваших придворних, ваша величність. Але вони прості селяни й живуть дуже бідно.

Почувши це, король поніс Тома в свою скарбницю і сказав:

— Бери грошей, скільки подужаєш донести до батьківської хати.

Хлопчина мало не танцював з радощів і побіг просити, щоб йому зробили гаманець. І гаманець зробили — з водяної бульбашки. Том прибіг у скарбницю і поклав у нього найбільшу монету, яку подужав підняти: срібний гріш.

Щоб завдати на плечі таку вагу, хлопчині довелося добряче натужитися. Зрештою рушив він до свого дому. Дорога була далека. Том сідав спочивати не менше як сто разів. Подорож тривала два дні і дві ночі. Аж ось і батьківський дім. Побачила мати його у вікно, вибігла надвір, внесла у хату. Ото було радощів! Том гостював у батьків цілий тиждень. Потім рушив назад, до королівського двору.

Там усі скучили за хлопчиною, а надто король. Він одразу ж звелів пошити Томові нове вбрання, бо старе вже зносилося, і дати прудкого скакуна — сиру мишу. Тепер

*Із бабчих крилець його сорочки,
З курчачої шкурки на нім чобітки.
Ще й одяг увесь
З великим смаком
Оздоблений так
Дубовим листком,
Як майстрові тільки з руки!*

Том дуже пишався новим убранням, своїм скакуном і залюбки їздив на лови разом з королем та придворними. А вони пирхали зі сміху, дивлячись, як він мчить за ними на своєму рисакові.

Веселий, моторний хлопчина подобався королю дедалі дужче. І він наказав зробити малому стільчик, щоб той сидів на королівському столі. Також спорудили йому щирозлотий палац заввишки на п'ядь з дверима завширшки на дюйм. А ще король подарував карету. В неї запрягали ішпестро мишей.

Зрештою король надав Томові рицарське звання і звелів іменувати його сер Томас.

Королева ж сердилася і лютувала, бачачи, скільки уваги приділяє її чоловік хлопчикові-мізинчикові. І вона поклала собі занапастити сера Томаса. Прийшла до короля, каже:

— Хлопчисько зневажжив мене. Назвав старою відъмою.

Король розгнівався, звелів негайно привести хлопця. Том злякався. Подумав, що король може зопалу скарати його на смерть. Куди сховатися? Заліз він у порожню равликову черепашку і причаївся там. Довго пролежав, аж поки живіт підвело з голоду. Тоді визирнув. Бачить: недалечко сидить великий метелик. Хлопець підкрався і скочив на нього верхи. Метелик злетів і почав пурхати з дерева на дерево, полетів у поле, на луг. Тоді повернувся до палацу, влетів у покої. Король і придворні почали за ним ганятися. Том не втримався і впав — на щастя, не на підлогу, а в кухоль з водою. Мало не втопився, але його витягли.

А королева лютує, каже королю:

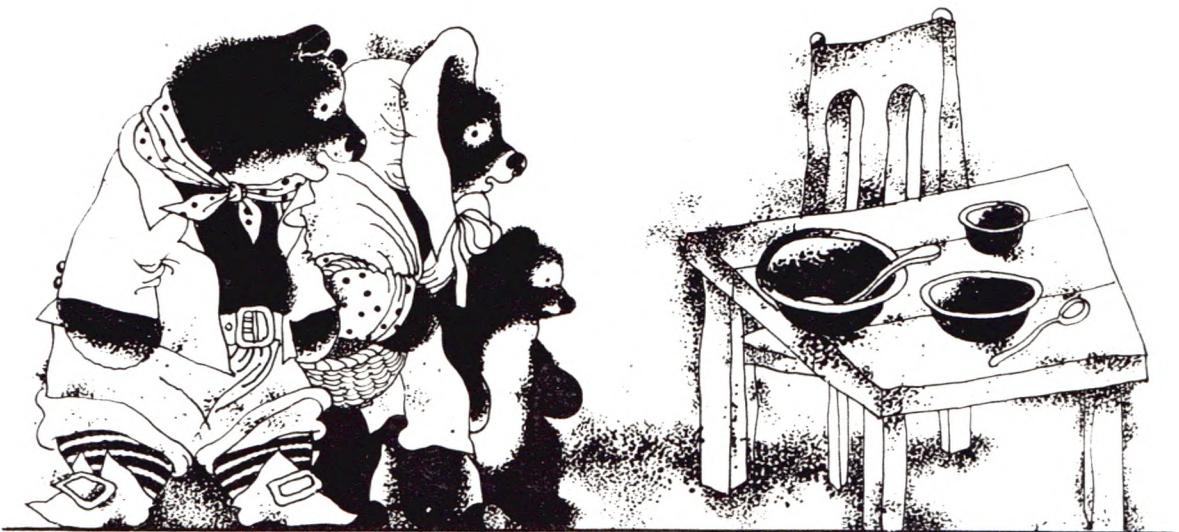
— Звели відтяти йому голову.

І Тома посадили в мишоловку — хай там чекає, поки спорудять поміст для його страти.

Прийшла кішка, дивиться: у дротяній клітці якась істота. Почала сіпати дверцята лапою. Засув зламався, і Том опинився на волі.

Король скоро пересердився, і Том знову став його улюбленицем. Ще багато років сер Томас Мізинчик сидів за круглим столом разом з королем Артуром та його хоробрими рицарями, і всі шанували його за доблесть і відвагу.

Троє ведмедів

Колись давно в одному лісі жили троє ведмедів: великий-превеликий ведмідь, менша ведмедиця і маленьке-малесеньке ведмежатко. Була у них своя хата. І кожен з них мав свою миску для вівсяної каші: у великого-превеликого ведмедя миска була велика-превелика, у меншої ведмедиці миска була менша, а у маленького-малесенького ведмежатка була маленька мисочка. І кожен мав свій стілець. У великого-превеликого ведмедя стілець був великий-превеликий, у меншої ведмедиці стілець був менший, а у маленького-малесенького ведмежатка був маленький стільчик. І кожен мав своє ліжко. У великого-превеликого ведмедя ліжко велике-превелике, у меншої ведмедиці ліжко було менше, а у маленького-малесенького ведмежатка було маленьке ліжечко.

Одного разу наварили вони собі на сніданок вівсяної каші й насипали у свої миски. А каша гаряча-прегаряча, можна й обпектися. Тому ведміді пішли погуляти по лісі, поки вона охолоне. А тим часом до їхньої хати приб盧кала маленька, сухенька бабця. Нахабна вона була, та бабця, і безсовісна. Спочатку зазирнула у вікна, потім у замкову дірочку. Бачить:

господарів немає вдома. Відчинила вона засув на дверях. А двері незамкнені, бо ведмеді були довірливі,— ніколи не лазили по чужих хатах і думали, що й до них ніхто не зайде без дозволу. Тож бабця відчинила двері, зайшла, розгледілася. На столі миски з кашею. Бабця зраділа. Якби вона була хорошою бабусею, то підождала б, доки ведмеді прийдуть додому: ті напевне почастували б її кашею. Вони були добре ведмеді, трохи буркотливі, як і належить ведмедям, але добродушні й гостинні. Але ж бабця була нехороша й нахабна. Сіла вона за стіл непрошена й ну частуватися.

Спочатку вона скуштувала каші з миски великого-превеликого ведмедя. А каша у цій мисці гаряча. Бабця каже:

— Гидота.

Тоді скуштувала каші з миски меншої ведмедиці. Та каша була надто холодна. Бабця каже:

— Гидота.

Потім скуштувала каші з мисочки маленького-малесенького ведмежатка. І та каша була ні гаряча, ні холодна — якраз до смаку її. Тож бабця з'їла її всю, та ще й, безсовісна, сказала:

— Гидота.

Бо каші їй виявилося мало.

Потім бабця сіла на стілець великого-превеликого ведмедя, і він здався їй твердим. Тоді вона сіла на стілець меншої ведмедиці, і він здався їй надто м'яким. Зрештою сіла вона на стільчик маленького-малесенького ведмежатка, і він виявився не надто м'який і не надто твердий — якраз їй до вподоби. Тож вона вмостилася в ньому й почала розгойдуватися, аж поки сидіння проломилося, і вона впала на підлогу. Впала і вилаяла стільчик:

— Негідь.

Потім бабця пішла нагору в спочивальню ведмедів. Спочатку вона лягла в ліжко великого-превеликого ведмедя.

Але там їй виявилося надто високо у головах.

Тоді вона лягла в ліжко меншої ведмедиці.

Тут їй було надто високо в ногах.

Потім вона лягла в ліжечко маленького-малесенького ведмежатка.

І тут їй виявилося не високо ні в головах, ні в ногах — якраз зручно. Тож вона вмостилася в ліжечку, вкрилася ковдрою і заснула.

Тим часом троє ведмедів нагулялися і кажуть:

— Мабуть, наша каша вже вихолола.

Пішли вони додому.

Заходять у хату. Дивиться великий-превеликий ведмідь, аж хтось устромив ложку в його кашу. Він як зареве своїм гучним страшним голосом:

— Хтось куштував мою кашу!

Тоді ведмедиця подивилася на свою миску. А там у каші теж стримить ложка.

На щастя, ложки в них були дерев'яні. Якби вони мали срібні ложки, то бабця їх украла б і втекла.

Ведмедиця заревла теж, але не таким гучним, як у великого ведмедя, голосом:

— Хтось куштував мою кашу!

Потім маленьке-малесенке ведмежатко подивилося на свою миску. Аж у ній теж лежить ложка, а каші немає — з'їдена. І ведмежатко заквилило своїм тоненьким-тонесенським голосочком:

— Хтось куштував мою кашу і з'їв її всю!

Ведмеді бачать: хтось чужий побував у їхній хаті і з'їв ведмежаткову кашу. Почали вони шукати-роздивлятися.

А бабця зрушила з місця стілець великого-превеликого ведмедя.

Побачив він це і заревів своїм гучним страшним голосом:

— Хтось сидів на моєму стільці!

Бабця ж не поставила на місце і стілець ведмедиці. Та помітила це і теж заревіла, хоч і не таким гучним, як у ведмедя, голосом:

— Хтось сидів на моєму стільці!

А що бабця зробила з ведмежатковим стільчиком, це ви самі знаєте.

Побачило воно свій розламаний стільчик і заквилило своїм тоненьким-тонесенським голосочком:

— Хтось сидів на моєму стільчику і проламав сидіння!

Раз таке діло, треба шукати далі.

Пішли ведмеді нагору в спочивальню.

А бабця зсунула з місця подушку на ліжку великого-превеликого ведмедя. Побачив він це і заревів своїм гучним страшним голосом:

— Хтось лягав на моє ліжко!

А на ліжку ведмедиці бабця зсунула валик.

Побачила це ведмедиця й заревіла своїм, не таким гучним, як у ведмедя, голосом:

— Хтось лягав на моє ліжко!

А маленьке-малесенке ведмежа підійшло до свого ліжечка, бачить: валик на місці й подушка теж на місці на валику, а на подушці — гидка, нечесана голова бабці.

От їй тут було аж ніяк не місце! Чого, питается, вона залізла в чужу хату і лягла в чуже ліжко?

І маленьке-малесеньке ведмежа заквилило своїм тоненським-тонесеньким голосочком:

— Хтось лягав на моє ліжечко і досі в ньому лежить!

Бабця чула крізь сон гучний страшний голос великого-превеликого ведмедя, але спала так міцно, що їй здалося, наче це вітер гуде або грім громить.

Чула вона й не такий гучний голос ведмедиці, але їй здалося, наче хтось мимрить уві сні.

А як почула вона тоненський-тонесенький голосочек ведмежатка, такий дзвінкий та пронизливий, то зразу прокинулась.

Підвела голову, дивиться, а біля ліжка стоять троє ведмедів.

Вона схопилася і до вікна. Вікно було саме відчинене, бо троє ведмедів, як і всі хороши охайні ведмеди, завжди провітрювали зранку свою спочивальню. От бабця й висірибнула надвір.

Що з нею сталося далі, не можу сказати: чи вона скрутила собі в'язи, чи побігла в ліс і заблукала там, чи вибралася з лісу і її забрав констебль та одвів у виправний будинок за бродяжництво. Одне певно: троє ведмедів її більше не бачили.

Джек Геннефорд

Був собі солдат. Усе життя прослужив він у війську, хоробро бився з ворогами, а як настала старість, то не мав де голову прихилити і пішов по світу. От іде він, іде, полями й лісами, через гори й долини. Аж ось дійшов до якоїсь садиби. Господар саме поїхав у місто на ринок. Удома сама жінка. Вони недавно побралися. Він узяв її вдовою.

А була вона собі трохи недоумкувата. Та ѿ він не мав у голові царя. Важко сказати, хто з них у цьому кого переважив. Ось послухайте, що я вам розповім, то самі побачите.

Зібрався якось господар у місто та й каже дружині:

— Ось десять золотих. Сховай їх і пильнуй, щоб ніхто не вкрав, поки я повернуся.

Аби він був розумніший, то нізащо не віддав би жінці грошей. Хіба можна довіряти своє багатство тому, в кого несповна розуму!

Поїхав він возом до міста, а жінка й каже собі:

— Сховаю гроші так, що ні один злодій не знайде.

Зав'язала червінці в хусточку і засунула в комин.

— Тепер нехай злодій хоч і сто років шукає, ніколи не дошукається. Саме тоді нагодився до господи старий солдат,— звали його Джек Ген-нефорд. Спочатку постукав у двері. А жінка питав:

- Хто там?
- Джек Геннефорд.
- Звідкіля ти?
- З раю.

Жінка аж нестямилася з великого дива:

— Ой лишенъко! Та невже? А ви часом не бачили там моого старого? Це вона про свого першого чоловіка.
— Бачив.
— Як же йому там ведеться?
— Всяк буває. Він там шевцем, латає святым черевики. А платять за це не дуже. Отож з харчами йому сутужно. Перебивається самою капустою.

— Ой горенько! — забідкалася жінка.— Та як же йому допомогти? Він часом мені чого не переказував?

А солдат їй:

— Переказував. Казав, що в нього вийшла уся шкіра, а в кишенях порожньо. То чи не передали б ви йому трохи грошей, щоб купити шкіри?
— Аякже, аякже Треба допомогти бідоласі.

Та мерщій до грубки, витягла хустинку з червінцями та й віддала їх усі солдатові.

— Хай,— каже,— візьме, скільки йому треба, а решту перешле мені назад.

Поклав Джек гроші в кишеню і вже далі не барився, хоч там як вона його просила ще погостювати, розказати про райські звичаї.

Коли ось і чоловік повертається з міста й каже:

— Ну то як червінці? Добре їх схovala?

Жінка йому:

— Та оце щойно прийшов солдат із раю, розказував про моого покійного старого. Він там лагодить взуття святым та ангелам, а шкіри немає. То я й передала йому ті гроші: нехай купить шкіри.

Чоловік розгнівався, як закричить:

— Дурна ж ти та нерозумна! Обкрутили тебе кругом пальця. Віддала гроші якомусь прайдисвітові. Такої дурної більш нема й на світі!

А вона йому:

— Як я така дурна, то нашо дав мені ті гроші? Ти більший дурень за мене!

Чоловік більш нічого не сказав, мерщій на коня та навздогін за солдатом. Джек іде, чує: позаду цокотять копита. Думає: «Це, мабуть, уже хтось женеться». Тікати — не втечеш.

Ліг він на землю, притулив до чола долоню, наче вдивляється вгору, а другою рукою в небо показує.

Чоловік спинив біля нього коня, питав:

— Чого це ти? Що там таке?

А Джек йому:

— Оце-то диво! Зроду такого не бачив.

— Яке диво?

— Якийсь чоловік подався просто в небо. Побіг угору, наче по твердій землі.

— Чи його ї досі видно?

— Авжеж видно.
— Де ж він?
— Злізь з коня, ляж долі, то побачиш!
— То подерж коня,— просить чоловік.
А Джекові того тільки й треба.
Чоловік ліг, дивиться вгору й каже:
— Чогось я його не бачу.
— А ти пристав до лоба долоню — враз побачиш, як він мчить щодуху
далі й далі.
Той ліг і ну дивитися. А Джек скочив на коня та й помчав далі й далі.
Чоловік подивився-подивився, тоді звівся та й пішов додому пішки.
Прийшов, розказує жінці, а вона йому:
— Ну, чи не казала я, що ти більший дурень за мене!

Як Джек ходив щастя шукати

Був собі хлопець. Звали його Джек.

Якось устав він раненько та й подався щастя шукати.

Не далеко й зайшов, коли зустрічає кота.

— Куди це ти, Джеку? — спитав кіт.

— Іду щастя шукати.

— А можна й мені з тобою?

— Ходімо! — відказав Джек.— У гурті воно веселіше.

Пішли далі удвох: туп-туп, туп-туп.

Не далеко й зайшли, коли зустрічають собаку.

— Куди це ти, Джеку? — питается.

— Іду щастя шукати.

— А можна й мені з тобою?

— А чого ж? — відказав Джек.— У гурті воно веселіше.

І пішли далі утрьох: туп-туп, туп-туп.

Не далеко й зайшли, аж назустріч ім коза.

— Куди це ти, Джеку? — питается.

— Іду щастя шукати.

— А можна й мені з тобою?

— Звісно! — каже Джек.— У гурті воно веселіше.

І пішли далі вчотирьох: туп-туп, туп-туп.

Не далеко й зайшли, аж назустріч їм віл.

— Куди це, Джеку? — питается.

— Йду щастя шукати.

— А можна й мені з тобою?

— А чого ж? — відказав Джек.— У гурті воно веселіше.

Пішли вони далі вп'ятьох: туп-туп, туп-туп.

Не далеко й зайшли, аж назустріч їм півень.

— Куди це ти, Джеку? — питается.

— Йду щастя шукати.

— А можна й мені з тобою?

— Звісно! — відказує Джек.— У гурті ж воно веселіше.

І пішли вони далі вшістьох: туп-туп, туп-туп.

Аж тут почало темніти. Стали тоді вони думати: де ж їм ніч ночувати?
Коли бачать — край дороги хата.

Джек потихеньку підійшов туди й заглянув у вікно. Бачить — там сидять розбійники і лічать гроші.

Вернувшись Джек до своїх і наказав їм дожидатись: як подасть він знак, щоб вони усі гуртом чимдуж закричали. От вони ждуть. Джек подав знак — і одразу: кіт занявчав, собака загавкав, коза замекала, віл заревів, півень закукурікав.

Такий страшений зняли галас, що розбійники перелякалися і повтікали куди очі бачили.

Тоді Джек із товариством зайшли в хату і розташувались там.

Настав час спати. Джек поклав кота в крісло, собаку посадив під стіл, козу одвів на горище, вола в льох, а півень вилетів на хату. Сам Джек ліг на ліжку.

От розбійники побачили, що світло в хаті погасло, і послали туди одного з своїх — по гроші. Той тільки побіг — одразу й вертається, та переляканий такий, що й годі. Стали вони його розпитувати, що там. Він і розказує:

— Тільки ввійшов я у хату, сів у крісло, а там якась баба вже сидить — плете. Як шпигоне ж вона мене спицями!

А то ж був кіт — ви знаєте.

— Підійшов я до столу, хотів узяти гроші, а під столом чботар — так і загнав у мене шило!

А то ж був собака, ви знаєте.

— Кинувся я на горище, а там молотник молотить. Як торохне мене ціпом — трохи я не впав!

А то ж була коза, ви знаєте.

— Спustився я тоді в льох, коли там дроворуб — як ужарить мене со-
кирою! Я — тікати!

А то ж був віл, ви знаєте.

— Та все б те нічого, якби не карлик на хаті. Як закричить з усієї
сили: «Кину в рі-і-ку-у!» Я й нестямився...

А то ж був, ви знаєте, півень.

Бабуся ѿ порося

Жила собі бабуся. Одного разу підмітала вона хату і знайшла срібний гріш — півшилінга. Каже:

— Що ж мені робити з цим грошем? Піду на базар, куплю собі порося.

Пішла ѿ купила. Повертається додому, дійшла до перелазу. Порося ж не хоче лізти через перелаз. Пішла вона сама далі. Бачить: біжить собака. Бабуся каже йому:

— Собачко, собачко! Покусай порося. Воно не хоче через перелаз лізти, і я не дійду додому, доки стемніє.

Але собака не схотів кусати порося.

Пішла бабуся далі, бачить: лежить палиця. Вона каже:

— Палице, палице! Побий собаку, він не хоче порося покусати, порося не хоче через перелаз лізти, і я не дійду додому, поки стемніє.

Але палиця не схотіла бити собаку.

Пішла бабуся далі, бачить: горить вогонь. Вона каже:

— Вогнику, вогнику! Підпали палицю. Вона не хоче собаку побити, собака не хоче порося кусати, порося не хоче через перелаз лізти, і я не дійду додому, поки стемніє.

Та вогонь не схотів підпалити палицю.

Пішла вона далі, бачить: тече вода. Бабуся її просить:

— Водице, водице! Залий вогонь, бо він не хоче палицю підпалити, палиця не хоче собаку побити, собака не хоче порося покусати, порося не хоче через перелаз лізти, і я не дійду додому, поки стемніє.

Та вода не схотіла залити вогонь.

Пішла бабуся далі, бачить: пасеться віл. Вона до нього:

— Волику, волику! Випий воду. Вона не хоче вогонь залити, вогонь не хоче палицю підпалити, палиця не хоче собаку побити, собака не хоче порося покусати, порося не хоче через перелаз лізти, і я не дійду додому, поки стемніє.

Не схотів віл випити воду.

Пішла бабуся далі. Йде-йде, а назустріч їй різник. Вона його просить:

— Різнику, різнику! Забий вола. Він не хоче воду випити, вода не хоче вогонь залити, вогонь не хоче палицю підпалити, палиця не хоче собаку побити, собака не хоче порося покусати, порося не хоче через перелаз лізти, і я не дійду додому, поки стемніє.

Та різник не схотів забити вола.

Пішла бабуся далі. Бачить: лежить мотузка. Вона їй каже:

— Мотузко, мотузко! Відшмагай різника. Він не хоче вола забити, віл не хоче воду випити, вода не хоче вогонь залити, вогонь не хоче палицю підпалити, палиця не хоче собаку побити, собака не хоче порося покусати, порося не хоче через перелаз лізти, і я не дійду додому, поки стемніє.

А мотузка відмовляє:

— Не хочу його шмагати.

Пішла бабуся далі. Дивиться — біжить пацюк. Вона просить їого:

— Пацюче, пацюче! Перегризи мотузку. Вона не хоче різника шмагати, різник не хоче вола забити, віл не хоче воду випити, вода не хоче вогонь залити, вогонь не хоче палицю підпалити, палиця не хоче собаку побити, собака не хоче порося покусати, порося не хоче через перелаз лізти, і я не дійду додому, поки стемніє.

Та пацюк не схотів перегристи мотузку.

Пішла бабуся далі. Дивиться — сидить кішка. Вона її просить:

— Кицю, кицю! Убий пацюка. Він не хоче мотузку перегристи, мотузка не хоче різника шмагати, різник не хоче вола забити, віл не хоче воду випити, вода не хоче вогонь залити, вогонь не хоче палицю підпалити, палиця не хоче собаку побити, собака не хоче порося покусати, порося не хоче через перелаз лізти, і я не дійду додому, поки стемніє.

Кішка їй каже:

— Онде пасеться корова. Піди й надій мені мисочку молока, тоді я вб'ю пацюка:

От бабуся пішла до корови. Просить:

— Дай мені молока.

А корова їй:

— Онде стоїть копиця сіна. Піди, принеси мені оберемок. Тоді я дам тобі молока.

Пішла бабуся до копиці, взяла оберемок сіна, принесла корові.

З'їла корова сіно, дала бабусі молока. Бабуся надоїла мисочку, понесла кішці.

Випила кішка молоко та прожогом до пацюка, хотіла його вбити, пацюк побіг до мотузки, хотів її перегризти, мотузка кинулася до різника, хотіла його шмагати, різник біgom до вола, хотів його забити, віл мерщій до води, хотів її випити, вода притьмом побігла-подзорчала до вогню, хотіла його загасити, вогонь чимскоріш до палиці, хотів її підпалити, палиця зразу до собаки, хотіла його побити, собака гайнув до поросяти, хотів його покусати. Злякалося порося, перестрибнуло через перелаз. І бабуся дійшла додому ще поки стемніло.

З М И С Т

Вступне слово. <i>Олександр Терех</i>	5
Джек і бобове стебло	9
Розумна жінка	16
Риба й перстень	21
Тroe поросят	27
Джек і золота табакерка	30
Король Іоанн, кентерберійський абат та чабан	39
Тroe розумників	44
Штукар-Сопілкар	49
Криниця край світу	53
Кейт-лузаночка	58
Містер Майка	63
Дік Уіттінгтон та його кішка	67
Тroe бажань	76
Сорочаче гніздо	79
Джоан і кривий гусопас	81
«Ta Я ж»	89
Рудий Еттін	93
Том Тіт Tot	100
Пітер-простачок	107
Нішо-Нічого	115
Чарівників учень	122
Нужда	125
Том Мізинчик	130
Тroe ведмедів	136
Джек Геннефорд	140
Як Джек ходив щастя шукати	144
Бабуся й порося	147

СКАЗКИ НАРОДОВ МИРА

БИБЛИОТЕЧНАЯ СЕРИЯ

АНГЛИЙСКИЕ НАРОДНЫЕ СКАЗКИ

(На украинском языке)

Для младшего школьного возраста

Составление, вступительное слово
и пересказ с английского
Александра Ивановича Тереха

Рисунки
Светланы Давыдовны Ким

Издательство «Веселка»,
Кiev-4, Бассейная, 1/2

Редактор Е. А. Горева
Художний редактор М. С. Пшінка
Технический редактор Ф. Н. Резник
Коректоры Т. М. Тютюнник,
С. В. Гордюк

Информ. бланк № 1253

Здано на виробництво 29. 04. 80.

Підписано до друку 28. 04. 81.

Формат 84×108/16. Папір офсетний № 1.
Гарнітура звичайна нова. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 15.96. Обл.-вид арк 9.4.
Тираж 65000. Зам. 1067-0.
Ціна 1 крб. 10 к.

Видавництво «Веселка»,
Кiev-4, Басейна, 1/2

Львівська книжкова фабрика «Атлас»
республіканського виробничого
об'єднання «Поліграфкнига»
Держкомвіддалу УРСР.
Львів-5, Зелена, 20.

A64 Англійські народні казки. Для мол.
шкіл. в. (Упорядкування, вступ. слово та
переказ з англ. О. І. Тереха. Мал. С. Д.
Кім).—К.: Веселка, 1980. 151 с., іл.—
(Серія «Казки народів світу», «Бібліотеч-
на серія»).

Збірку складають найвідоміші казки англійського наро-
ду, в яких відбилися його мрії про справедливість, багата
народна фантазія і характерний англійський народний гу-
мор.

А 70802—076
М206(04)—81 203. 80. 4803020000.

І(Англ)

1 крб. 10 к.

